

Z
A
N
N
T
E
N

Tijdschrift van de Bond
der Oostvlaamse Volkskundigen en van de
Dienst voor Volkskundige Opzoekingen

1. **Oostvlaamsche Zanten**, 11^e, 15^e, 20^e jg. (Jaarboek), 21^e, 22^e, 23^e, 24^e, 25^e, 26^e, 27^e, 28^e, 29^e, 30^e, 31^e, 33^e, 34^e, 35^e en 36^e jg. tegen 100 F. Van de andere jgg. zijn nog enkele losse nummers te verkrijgen tegen 20 F per nummer.
2. **Herdenkingsalbum Alf. De Cock**. (Uitverkocht).
3. **Het Stroodekkersbedrijf**, door Cl. Trefois (Uitverkocht).
4. **Geïllustreerd Feestnummer** (lustrumnr). Prijs: 10 F.
5. **Lodewijk De Vriese, Bio- en Bibliographische studie**. (Uitverkocht).
6. **Kinderspelen en Liedjes uit het Land van Dendermonde**, door Mevrouw L. Bataine-Hiel. Prijs: 50 F gewone uitgave.
7. **De Plattegrondsvormen van z.g. « Frankische » Boerderijtypen en hun geografische Verspreiding in ons Land**, door Cl. Trefois. (Uitverkocht).
8. **Register op Cens Gabr.: Volkskundige Katender voor het Vlaamsche Land**, door Prof. F. M. Oibrechts. Prijs: 12 F.
9. **De Draak van het Beirtort van Gent in de Folklore**, door Cl. Trefois. (Uitverkocht).
10. **De Tinnepotgieterij te Gent**, door Julien Boes. (Uitverkocht).
11. **2^e Lustrumnummer 1930-1935**. Prijs: 36 F.
12. **Dit is die Excellente Kronyke van de Brahmisten**, (over het Teerlingspel), door Emile Andelhof. Prijs: 14 F.
13. **De Groei en de Bloei van de Arteveldefiguur in de Vlaamsche Volksziel**, door Advokaat Jos. Vermeulen. (Uitverkocht).
14. **Gaerij van Gentsche Typen**, door Emile Andelhof. (Uitverkocht).
15. **De Magie van het Poppenspel**, door F. Van Es, en anderen. (Uitverkocht).
16. **Waasch Sagenboek**, door F. Van Es. Prijs: 70 F (65 F voor de leden).
17. **Jaarboek 1945 van de Bond der Oostvlaamsche Folkloristen**. Prijs: 100 F.
18. **Het Curieus en Vermakelijk Namenboek**, door Em. Andelhof. Prijs: 12,50 F.
19. **Folklore en Onderwijs**, door Lod. Hoste. Prijs: 7,50 F.
20. **August Hendrickx, Vlaams Toneelschrijver herdacht met Bloemlezing uit zijn werken**, door Fr. De Coster. Prijs: 15 F.
21. **Pastoor Constant Duvillers, Folklorist en folkloristische Figuur**, door F. Van Es. Prijs: 15 F.
22. **De Wetterse Reuzen**, door Marcel Daem. Prijs: 15 F.
23. **Sagen uit Noord-Oostvlaanderen**, door Dr G. De Meyer. Prijs: 15 F.
24. **Een Teerlingspel in Gent**, door Lod. Lievevrouw-Coopman. Prijs: 25 F (15 F voor de leden).
25. **Inhoudstafel op Oostvlaamsche Zanten (Jg. I-Jg. XXV)**, door F. Van Es. Prijs: 30 F **Idem II (Jg. XXVI-Jg. XXXV)**, door F. Van Es. Prijs: 25 Fr.
26. **Spelen mijner Jeugd**, door L. Lievevrouw. Prijs: 50 F.
27. **De Levende Folklore van het Gewest Balegem**, door M. Broeckhove. Prijs: 40 F.
28. **Weerkundige Volkskalender voor het Vlaamse Land**, door M. Broeckhove. Prijs: 180 F (140 F voor de leden).
29. **Devotie tot de Heilige Donatus**, door M. Broeckhove. Prijs: 80 F.
30. **Doods-, Begrafenis- en Rouwgebruiken in het Arrondissement Dendermonde**, door J. Pieters. Prijs: 75 F. (55 F. voor de leden).
31. **Het Volksleven te Wieze. 1900-1950**, door J. Van Haver. Prijs: 80 F. (60 F. voor de leden).
32. **De Gentse Bakkers. Bijdrage tot de Studie der Middeleeuwse Ambachten en Neringen**, door Marcel Daem. Prijs: 25 F. (Uitverkocht).
33. **Sint-Kristoffel. Legenden. Verering. Verspreiding**, door R. van der Linden. Prijs: 25 F.
34. **De Rivaliteit tussen Aalst en Dendermonde, vroeger en nu**, door H. Van Hese. 1962. 12 Afb. Prijs 80 F. voor leden.

Het bedrag der bestelling vooraf storten op postrekening Nr 969.46, Bond Oostvl. Volkskundigen, Gent.

Lidmaatschap Bond Oostvl. Volkskundigen. Jaarlijkse bijdrage: gewoon lid 100 F; familiekaart 50 F per lid van het gezin; buitenland, 125 F;

OOSTVLAAMSCHE ZANTEN

TIJDSCHRIFT VAN DE BOND DER OOSTVLAAMSE
VOLKSKUNDIGEN EN VAN DE DIENST VOOR
VOLKSKUNDIGE OPZOEKINGEN

Vereniging zonder winstbejag

Sekretariaat van de Bond:
M. Broeckhove,
Oscar De Gruyterstraat 36, Gent
Alle stortingen op postrekening:
969.46, Bond Oostvl. Volkskundigen,
Gent.

Redaktie van Oostvl. Zanten:
J. BOES
Abrahamstraat 13, Gent.
M. DAEM
R. VAN DER LINDEN
en Dr R. HAESERYN.

INHOUDSTAFEL.

Willy VANDER POORTEN: I. Portret van mijn Grootvader	195
R. DEPOORTER: De Gentse Feesten in de Literatuur	204
R. DEPOORTER: Een Gents Tergspelletje	209
Lic. R. van der LINDEN: Boldersmaatschappij « Moed en Volharding » te Zottegem. 1872-1963	215
Dr. R. HAESERYN: Het volkse Lied in de Belangstelling	228
M. DAEM: Voorgeschiedenis en geschiedenis van de H. Sakraments- processies inzonderheid in Spanje	235
R. VANKENHOVE: Een Kinderspel en een Lied	239
J. BOES: Gentse Feestweek 1963 in het Museum voor Volkskunde	242
R. VANKENHOVE: Gentse Feestweek 1963. De avondbezoeken of nocturnes	243
Lic. R. van der LINDEN: Het lied van de Kon. Atletische Vereniging te Dendermonde	254
Lic. R. van der LINDEN: Oostvlaamse Volkskundige Bibliografie (26e vervolg)	256

Zoeken en Zanten

Moezeke — Geld of marbels in negen putten. P. Roman	208
Anekdoten. Moppen en Aktualiteit. R.v.d.L. en R.V.	261
Volkse gezegden uit het Gentse. 1-4. R.V.	263
Grotenberge — Wangeloof. R.v.d.L.	264
Herzele — Feestopschriften inhuldiging z.e.h. Deken. R.L.	265
Antwerpen — Tentoonstelling Volksgeneeskunde in West-Europa. P.R.	265

Oordegem — Volksgeloof in verband met een hopeloos geval. Bezweringen tegen onheil. R. Haeseryn	266
Elst. — Volksgeneeskunde. Bezweringsformule. R. v. d. L.	267
Zuid-Oost-Vlaanderen — Volksgerecht. Billen en Scharminkelen. Marc De Smet	267
Spoorwegen. Buurtspoorwegen en Volkskunde	268
Benamingen van voertuigen. F. V. Es	268
Smokkelaarstrein 1940-44. R. De Backer	268
Rijmpje uit Gent. R. De Backer	269
Liedje uit Wetteren. M. Daem	269
Gent. Karnavalliedje te Mere. J. de Vuyst	269
Ninove. — Krachtig gebed. R. v. d. L.	304

Kroniek van de Bond

Twee merkwaardige Tentoonstellingen :

Oudenaarde — De Bevernaege's. Oudenaardse Drukkersfamilie	270
Gavere — Herinneringen aan Gavere's Verleden. R. v. d. L.	270
Zelzate — Kattekermis. L. H.	272
Massemen — Vijfde Oogstfeest van de Kortebos. R. v. d. L. & R. H.	273
Heist-op-den-Berg — Hulde aan Dr. Weyns. Frans Van Bost	276
Nieuwe Reuzen te Zottegem, Wichelen, Appels en Meerdonk: R. v. d. L. & R. H.	277
Gent — Het Dekenijhuis in het Museum. R. v. d. L.	277
St.-Amandsberg. Ontdek het Begijnhof en Uw Heem. F. V. B.	278
M. Broeckhove: Bedrijvigheid van de Bond	280
R. Depoorter : Staat van Inkomsten en Uitgaven voor Boekjaar 1962	283
R. Vankenhove: Verslag van het Feestkomitee	284

Boekbespreking

<i>Alfred Keller</i> , Heimat- und Volkskundliches aus Rüdlingen. (M. Daem)	279
--	-----

DIENST VOOR VOLKSKUNDIGE OPZOEKINGEN

Volksdevoties tot Sint-Job in Oost-Vlaanderen	285
---	-----

I. Portret van mijn Grootvader

Viktor van Dokus, de laatste ganzen- en schaapherder van de Denderstreek.

Mijn grootvader was een rare kwast, een geleerde die zijn wetenschap niet alleen putte uit boeken of scholen, maar uit het bestendig contact met vertrouwende mensen en met zieke en gezonde dieren.

Hij was een man van aanzien.

Het vertrouwen dat de boeren in hem stelden en het ontzag dat ze voor hem voelden, blijkt uit de verscheidene namen die hij droeg: « **poelier** », « **beestendoktoor** », « **ganzenspecialist** », « **geitendoktoor** ».

Grootvader Viktor Vander Poorten werd geboren te Appelterre op 27 oogst 1875 en stierf op 27 maart 1952. Hij was een graaggeziene en volkse figuur. Al wie bij hem om raad kwam stelde hij nooit teleur, integendeel, hij hielp ze zoveel hij kon.

De mensen van de streek noemden hem: « de scheper » of « Viktor de scheper » bijnaam naar zijn beroep. Maar naast deze had hij een tweede nog grotere bijnaam, namelijk « Viktor van Dokus » die hij geërfd had van zijn overgrootvader Judocus Vander Poorten, die te Appelterre geboren werd op 14 maart 1778. Judocus (de eerste lettergreep viel weg) werd Dokus. Evenals mijn grootvader worden wij, de kinderen en kleinkinderen, nog als « Taaf van Dokus » « Omer van Dokus » « Willy van Taaf van Dokus » genoemd. Ook het ouderlijke huis draagt de naam « te Dokus »; deze bijnaam zal dus in 1978, over 15 jaar, 200 jaar oud zijn.

Van in zijn prille jeugd had hij een grote voorliefde voor vogels en dieren. Hij was er mee geboren; het zat hem in 't bloed. Een bewijs? Eens was hij op een avond — hij was toen 11 jaar oud — laat thuisgekomen; alleman bevond zich te bed. Toen zijn moeder die zoals naar gewoonte de eerste opstond, 's morgens de keukenkast opende, zag zij niet minder dan dertig vogelnesten, waarin ieder van drie tot vijf jongen zaten. U kunt zich voorstellen hoe zij verwonderd was 90 à 150 wijd geopende hongerige vogelbekjes te ontdekken. Welk een enorm werk zal dat gevergd hebben voor een elfjarige knaap om de diertjes te spijzen en op te kweken.

Tot zijn twaalfde jaar liep hij naar de lagere jongensschool. Hij was een flinke leerling, kon goed lezen en schrijven en las vele boeken, vooral wetenschappelijke, waardoor hij op vogel- en dierkundig gebied een grotere kennis verwierf. Op dertienjarige leeftijd verloor hij zijn vader, Francis Vander Poorten, die landbouwer en tevens ook tabakplanter was. Zo moest grootvader zijn moeder bijstaan op de boerderij.

In 1895 — hij was dan twintig jaar — won hij op naam van zijn moeder Maria Anna Vander Schueren, de eerste prijs met zijn tabak op de Landbouwtentoonstelling te Brussel. Appelterre won

vier gouden medailles. Bij die gelegenheid werd aan zijn moeder een diploma met een gouden medaille overhandigd. Rond 1960 zijn beide eretekens verdwenen.

Om de winnaars te vieren richtten de inwoners van Appelterre een tabaksstoet in.

Mijn grootmoeder zat op een met papieren bloemen versierde wagen, in de kledij van 1880. Naast haar stond een wanmolen, waarmee een boer kaf naar de menigte draaide en zwaaide. Ook werd er een tabakslied gedicht; het refrein luidde :

« Vivan d'heren Mertens verheven
En Dokus Marianne daarneven
Vivan Kasteur vol eer en deugd
Jefken (Melkebeeck) is d'oorzaak van onze vreugd ».

In 1895 ging mijn grootvader naar Aalst om er te loten. Hij trok er het goede nummer en lootte er zich uit. 't Is van dan af dat hij « poelier » werd, en voor eigen rekening werkte; hij werd in hetzelfde jaar ook ganzenherder, maar de zaak stond op naam van zijn moeder, zoals blijkt uit de akte.

Met een hondenkar waaraan drie honden trokken, deed hij zijn ronde in de omliggende dorpen; hij kocht konijnen, kippen, ganzen, duiven, die hij dan slachtte om er mee naar de « Hallen » of « Criée » van Brussel te rijden.

De afstand Appelterre — Brussel (30 km) legde hij af met zijn hondenkar, waarvan de wielen met ijzer beslagen waren. Vijf honden trokken de kar over de hobbelige banen van toen en bereikte de hoofdstad op de duur van twee tot drie uur, al naar gelang het weder.

In Dilbeek « aan de Spanuit » moest grootvader twee van de vijf honden « uitspannen », want hij mocht er slechts met drie Brussel binnen.

In 1900 huwde hij Maria-Justina Duchau te Appelterre.

Op 1 april 1903 — mijn grootvader was toen 28 jaar — kwam de zaak met de ganzen op zijn naam, hij werd officieel de eigenaar van de ganzen. Hier volgt de autentieke akte van overname. Deze akte is in mijn bezit.

Studie van den
Notaris
Vandevelde
te Ninove (Oost-Vlaanderen)
n° 99 R²⁶

Koopakte voor Victor Vander Poorten te Appelterre
1 April 1903

Voor ons Jules Vandevelde, notaris te Ninove
Is verschenen :

Maria-Anna Vanderschueren, weduwe van Francis
Vander Poorten, huishoudster wonende te Appelterre.

De welke verklaart verkocht te hebben aan haren zoon Victor Vander Poorten, in huwelijk met Maria-Justina Duchau, kiekenkoopman wonende te Appelterre, hier aanwezig en aannemende al de ganzen welke zij heden bezit, bestaande in dertig grote en rondom honderd kleine, Deze verkoop is gedaan mits de som van twee honderd twintig franken, welke de verkoopster bekende ontvangen te hebben van den koper, waarover kwitantie.

De koper bekent van zijnen koop reeds in bezit te zijn.

Waarvan akte.

Gedaan en verleden te Ninove, ter studie den eersten April negentien honderd drij, in de tegenwoordigheid van Adolf Loiseleur en Gustaaf Van Raffelghem, beiden wonende te Ninove, aanzochte getuigen, die na gedane voorlezing slechts met den koper en ons notaris getekend hebben, de verkoopster verklaard hebbende niet te kunnen schrijven of naamtekenen

(Getekend) Viktor Vander Poorten, A. Loiseleur.
G. Van Raffelghem en Y. Vandevelde.

Geboekt een blad en eene verzending te Ninove den tweeden April 1903, boek 171, blad 96 C 19. Ontvangen vijf franken vier en negentig centiemen.

De Ontvanger (Getekend) Van Caenegem.

Voor kopij

In het begin van ieder jaar telde de ganzentroep zeventig tot tachtig dieren en in de zomer bereikte hij 280 tot 300 stuks (grote en kleine). Mijn grootvader hoedde zijn ganzen langs de grasboorden van de straten — het verkeer was niet druk : een kar met paard, een hondekar, een kruiwagen of een voetganger — van de pleinen, de velden en weiden en ook langs den trekweg van de Dender, « tragel » genoemd.

Hij kweekte ganzen niet alleen voor hun vlees, maar ook voor hun pluimen.

In de zomer werden ze om de zeven weken gepluimd, alleen de vleugels en staart bleven onaangeroerd. Tijdens de winter mochten ze hun pluimen behouden. Om de ganzen vlot te kunnen plukken zonder er veel last van te ondervinden, bond de plukker de poten samen en stak de kop onder de arm. Mijn grootvader had vier plukkers in dienst, die voor het werk een geldelijke vergoeding kregen.

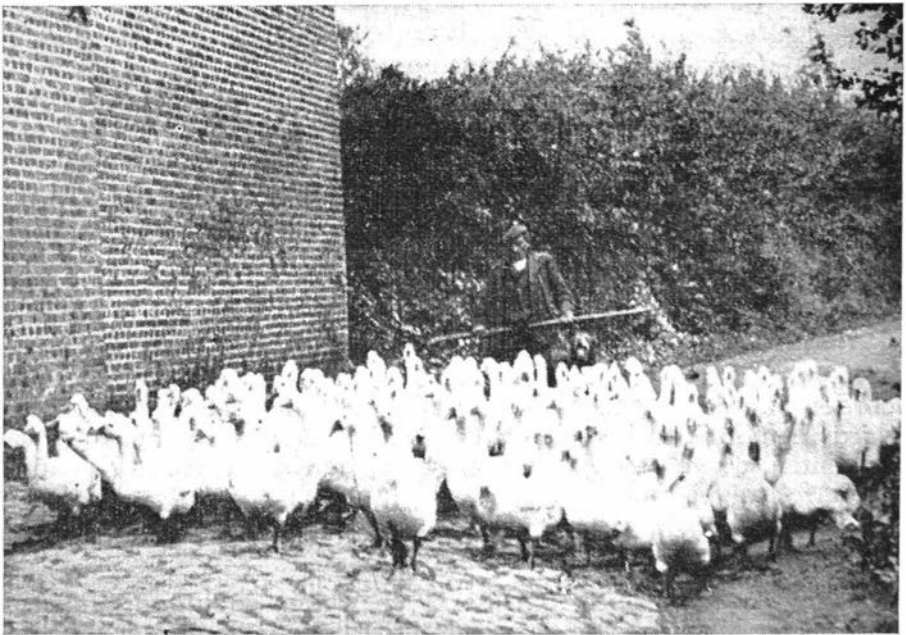
De « plukkers » hielden steeds een stopnaald en een katoendraad op de borst gespeld, om, wanneer tijdens het plukken het

vel van de ganzen scheurde, dit onmiddellijk te kunnen toestoppen. De genaaide wonde genas vrij vlug. De ganzenpluimen werden in drie soorten onderverdeeld :

- 1) De panjaspluimen : namelijk de grootste pluimen, men gebruikte ze voor gaaivogels, dienstig voor de wipschietingen.
- 2) De beddepluimen : kleine pluimen, geschikt voor matrassen tweede keuze.
- 3) De dons : zeer fijne behaarde pluimpjes, werden gebruikt voor matrassen eerste keuze; deze waren trouwens zeer duur.

Deze drie soorten werden ieder afzonderlijk in houten vaten gestopt en verkocht aan De Coninck uit Zwijnaarde, die tevens ook de vette ganzen opkocht. De vette levende ganzen werden in groep naar het station gebracht en met een goederenwagen per spoor naar Zwijnaarde verzonden.

Mijn grootvader, die tevens « poelier » was, had een knecht die met de ganzen uitging en ze hoedde. Edmond Meganck, alias « Monske den bult » ook nog bijgenaamd « Napoleon » was afkomstig van Nederhasselt, hij was van 1900 tot 1910 de ganzenwachter.

Monske was zoals velen uit die tijd, een rasecht alkoholist, en regelmatig kwam men mijn grootvader verwittigen dat « Napoleon » bedronken op de weg lag en de ganzen alleen stonden in de weiden. Niettemin was hij een doorbrave kerel. Eens moest « Napoleon » een geit slachten bij een boer, en gewapend met een mes en een ijzeren hamer zette hij zich « scheerlinks » over de geit, met de

ijzeren hamer gaf hij de geit een slag op het hoofd en deze stuurde met « Napoleon » de mestpoel in.

Op een keer stond « Napoleon » zonder centen voor een herberg. Hij die toch zo graag druppels dronk wist dat Petrus Dauw, die ze nogal liet komen, zich in de herberg bevond, maar hij durfde niet binnengaan. Maar kijk, daar kwam zijn vriend Karel en meteen bedacht « Napoleon » een plan. Hij vroeg Karel hem te willen binnenleiden in de herberg, daar hij in ver gevorderde staat van dronkenschap verkeerde. En « Napoleon » deed alsof hij zat was en liet zich door zijn vriend binnenleiden. « Wel wel, wie we daar hebben ? Napoleon, verdekke !! Geef hem 'nen druppel ! » riep Petrus, « nog een, nog een » en zo voort, tot Napoleon werkelijk dronken was. Dan waggelde hij naar de deur en lalde : « Ik ben hier nuchter binnengekomen, en ga nu zat buiten, en dat Petrus naar den bliksem loopt » tot grote verontwaardiging van Petrus, de milde schenker, vermits « Napoleon » hem weer bij de neus had gegrepen.

Bij de dood van « Napoleon » in 1910, liet mijn grootvader de ganzenkwekerij varen en zo verdween meteen de laatste ganzenherder uit de Denderstreek.

Met het geld dat hij van de verkoop der ganzen gekregen had, kocht hij schapen.

Vanaf 1910 werd hij dus schaapherder of beter « scheper » en hij zou het blijven tot in 1950. Hij stak van wal met dertig schapen, had vlug een groep van honderd stuks en hoedde zijn schapen langs de straatkanten, op de velden, in de weiden, langs de trekweg van de Dender, die hij trouwens huurde vanaf de brug te Zandbergen tot de sluis te Ninove.

Deze trekweg, hier « tragel » genoemd, in die tijd druk bezocht door de vissers, die zijn vrienden werden, was bevrijd van alle on-

kruid, zoals distels, netels en dergelijke, 't was er een echte «gazon». Nu de schaapherder er niet meer komt, bevindt deze weg zich in een erbarmelijke toestand.

Mijn grootvader hoedde de schapen niet alleen voor het vlees, maar ook voor de wol, zij werden regelmatig geschoren.

Zijn vette schapen verkocht hij op de markt te Anderlecht en de wol aan partikulieren voor matrassen.

Zijn herderskledij bestond uit een bruine fluwelen vest, met zwarte zijden mouwen en een bruine fluwelen broek; aan de voeten droeg hij klompen of lederen schoenen al naar gelang het weder en seizoen. Op het hoofd droeg hij steeds een klak.

Over de vest lag een zwartlederen riem, van de rechterschouder naar de linkerszijde, waaraan een haakje was vastgehecht, om er de herdershond aan vast te binden. Hij had steeds een driekwart mantel bij, die hij bij regenweer over de schouders hing.

In de hand hield hij zijn herdersstaf: dit was een essenstok van ongeveer 1 m 70 lang, met een grote knobbel langs de bovenzijde, om die knobbel te bekomen werd de essenstok in de grond afgehaakt. Aan de bovenzijde van deze staf was de herdersschup bevestigd. De staf diende tevens als steel.

Zijn herdersschup.

Zo ziet de herdersschup van mijn grootvader er uit. Zij is vervaardigd uit dezelfde materie als de steekspade.

De lengte van de herdersschup bedraagt vijftien cm, gemeten van en met de hecht tot het uiteinde, en zestien cm van en met de schuphaak tot het uiteinde, de haak stak dus ongeveer een cm boven de hecht uit. Aanvankelijk was de schup groter, maar door het slijpen en door het gebruik is zij evenwel een tweetal cm verkort.

n° 1 is de hecht (holle buis) waarin het uiteinde van de essenstok, de steel dus, stak;

n° 2 is de eigenlijke schup, deze diende om een weinig aarde te steken en hiermee naar de schapen te gooien die te ver van de troep afdwaalden, de schapen wisten, door de neer-

vallende aarde, dat ze zich te ver verwijderden en gingen onmiddellijk hun plaats innemen in de troep;

n° 3 de schuphaak, deze haak werd gebruikt wanneer een schaap in de Dender viel, hetgeen af en toe gebeurde, terug uit het water te trekken; de haak werd voor de achterpoot, ter hoogte van de knie gestoken, en zo kon men gemakkelijk het schaap op het droge brengen.

Geen herder of hij bezit een herdershond, en zo was het ook met Viktor van Dokus. Zijn herdershonden waren Mechelse of Duitse schapershonden. Hij kweekte ze zelf en leidde ze tevens op als volwaardige herdershonden.

Hier volgen enkele namen van zijn beste herdershonden : Pitj, Lot, Lis, Tom, Laur, Poes, Duc, Picard, Markies, Toep, Stech, Fox, Leon.

Deze honden verwierven een grote reputatie in de Denderstreek wegens hun ongewone vaardigheid zowel voor het schapenwaken als voor het jagen of voor het verrichten van toeren.

Zo stelde mijn grootvader na zijn dagelijkse ronde met de schapen eens vast dat hij zijn zakmes waarvan hij veel hield, verloren was. Hij riep zijn hond bij zich, liet deze eens zijn vestzak oversnuffelen en zei hem : « Fik, ik heb mijn zakmes verloren, ga het zoeken » en Fik vertrok in een snelle vaart over de banen, de velden en weiden het spoor van zijn meester following, dat deze in de loop van de dag met de schapen afgelegd had. Echt, een goed uur nadien kwam de hond met het verloren zakmes in de muil bij zijn meester terug.

Sindsdien kreeg mijn grootvader veel vraag naar de hondenjongen, want de honden die uit de handen van de scheper kwamen waren goede honden. Benevens zijn bijnamen « Viktor van Dokus » en « de scheper » werd hij ook nog « de geitendoktor » genoemd.

De mensen van de streek wendden zich tot hem om raad te vragen voor hun zieke geiten (en toen woonden er in de streek nog vele geitenboeren!) en zieke schapen, evenals voor al de andere neerhofdieren.

Hij ging desnoods zelf hun beesten verzorgen, en moest wegens zijn dagelijkse omgang met de dieren niet onderdoen voor de veeartsen van die tijd. Hij bereidde verschillende zalven, die de mensen bij hem kwamen halen; hier volgen enkele van zijn recepten :

1. Voor de brand op de muil, ook heuvelsmuilen genaamd : een mengsel van lijnzaadolie met solferbloem.
2. Voor de velziekte waarbij de wol uitviel ook « Rui » genaamd. sop van gezoden tabak, en daarmee verscheidene malen de zieke plek afwassen.
3. Sop van gezoden tabak werd ook gebruikt om de stal te ontsmetten.
4. Tegen de verstopping van de dieren. Rozijnolie met flesje opgeven ook siroop.
5. Tegen de pootziekte ook « hunker » genaamd
 - a) blauwe aluin in poeder gemalen met schippersteer vermengd, en daarmee de poot ingestreken.
 - b) ofwel blauwe aluin in poeder gemalen en vermengd met zoete boter, deze zalf werd dan op de zieke plaats aangebracht.

Naar het blijkt waren deze recepten zeer doeltreffend, want vele zieke dieren heeft hij er mee genezen.

Mijn grootvader kastreerde ook honden, katten, schapen- en geitenbokken en zelfs hanen bij de vleet.

Hij sneed ook de oren van de honden puntig en amputeerde staarten van honden en katten.

Waren er dieren met gebroken poten en vogels met gebroken vleugels, die kwamen allemaal bij hem terecht en hij genas ze ! Soms was zijn huis herschapen in een hospitaal van dieren. Valt het dan te verwonderen dat hij de titel van « de geitendoktor » verwierf ?

Was hij een dieren- en vogelkenner, hij stroopte zowel overdag als 's nachts. Moest men al de hazen, wilde konijnen, patrijzen, fazanten, kwartels en ander gevogelte kunnen zien dat hij ving, dan zou het een ongelooflijk getal zijn.

Rond 1928 ving hij in de toen visrijke Dender vier otters, in klemmen daartoe speciaal opgesteld; twee leefden nog; de zondag na de fameuze vangst kon men op het dorpsplein na de mis, mits een geldelijke vergoeding van een halve frank, deze even mooie als rare dieren bewonderen.

In 1941 stichtte hij de eerste vinkenbond van de Denderstreek.

In zijn tuin startte de eerste wedstrijd; hij schonk als inzet vijftig frank. Negen vinken kampten voor de eerste prijs.

Deze bond bleef bescheiden gedurende twee jaar; toen het aantal spelers aangroeide sloot hij zich aan bij de Landsbond en vestigde het lokaal in « café De Spiegeleer Alf. » Als naam kozen zij « De Denderzangers ».

Deze bond bloeit voort en telt een groot aantal leden, in 't seizoen richten ze iedere zondag vinkenwedstrijden in.

Door zijn toedoen zagen ook in de naburige gemeenten andere vinkenbonden het licht. Hij dient terecht als de pionier van de vinkeniers in de Denderstreek erkend en gewaardeerd te worden.

Op zon- en feestdagen en tijdens de lange zomeravonden speelde hij op de « monica » onder de grote flier, nevens de schapenstal; daar zong hij uit volle borst « die mooie oude liedjes » zoals hij het zelf verklaarde.

Andere plaatselijke zangvedetten begeleidden hem, o.a. Dokus Marianne, zijn moeder en Melanie Melkebeek, deze laatste is trouwens geen onbekende voor mijn vriend onze voorzitter Lic. Renaat Van der Linden(1).

Zijn lijfstuk was : « de schareslied ». Ik heb het hem horen zingen, slechts volgend fragment is me bijgebleven :

« Schereslied, schereslied
En ik laat mijn wieleken zwaaien
En ik laat mijn wieleken draaien
Schereslied !
En ik was maar achttien jaren
toen ik op de meisjes riep :
Schereslied ! Schereslied ! »(2)

(1) De h. Hendrik Daems heeft voor de B.R.T. verscheidene liederen van Melanie op band opgenomen.

(2) Wie kan mij de volledige tekst bezorgen ?

Een ander dat hij ook zeer dikwijls zong, luidde (ook fragment)

« In 't schoonste van de lentedagen
trok ik door de velden in het groen
't was om een weinig te gaan jagen
met mijne honden in het groen »(1)

In de lange herfst- en winterdagen kwamen drie- tot viermaal de « ontstekers » bij hem thuis, dat waren zijn beste vrienden: Free Cosijns, Janske Viaene, Dorus den bult en Monske den bult, alias Napoleon om maar de grootste vertellers te noemen. Wat konden deze mannen vertellen! De ene moest er niet onderdoen voor de andere. Zij namen plaats rond de Leuvense stoof en vertelden over toveren — toveraars — heksen — weerwolven — kludders — spoken — duivels — boze geesten enz., terwijl ze tussendoor een pijpje tabak stopten en een liedje zongen, zo een ganse avond tot rond middernacht.

Men weet, dat de schaapherders ook doorgingen voor toveraars, of als mannen die de zwarte kunst kennen. Wel, mijn grootvader werd ingewijd in de zwarte kunst door Benoit Staels, afkomstig van Iddergem, maar wonende te Ninove. Deze was toendertijd reeds een oude schaper.

Grootvader vertelde me dat zijn plicht erin bestond een jongere herder die zich in de streek wou vestigen, ook in de zwarte kunst in te wijden. Daar was dus een traditie mede gemeoid.

Nooit echter heeft hij me verteld hoe deze inwijding geschiedde, of dat hij een toverboek bezat.

Wel heeft hij me verteld hoe een deel van de zwarte kunst ineerstak, en wel als volgt:

« Boer van Adorp stelde vast, dat gestolen werd op zijn erf door één zijner knechten die anders een zeer goede werker was; hij wou de knecht berispen, zonder hem evenwel de deur te wijzen. De boer ging dus naar mijn grootvader en zegde: « Schaper, als ge in 't veld mijn knecht eens tegenkomt, moet ge hem eens onder handen nemen; zeg hem dat hij steelt, hij weet dat gij de zwarte kunst kent en zo zal hij het niet meer aandurven ». Mijn grootvader schikte het dat hij de knecht op één der velden van de boer ontmoette. Dan zei hij: « Wel vriend, weet uw baas dat gij steelt op zijn erf? » De knecht, zeer geschokt, beloofde niet meer te zullen stelen. En de knecht hield zijn handen thuis, en boer Van Adorp was van het stelen verlost ».

Alhoewel mij grootvader nooit in toveraars, heksen, boze geesten of zwarte kunst geloofd heeft, en nooit geen schrik gekend heeft voor duivels, kludden en weerwolven, toch kon hij er goed en veel over vertellen.

Volgend nummer brengt enkele sagen die hij me verteld heeft.

Willy VANDER POORTEN.

De Gentse Feesten in de Literatuur

E. J. POTGIETER ziet de verlichting van - en het volksbal op de Kouter.

In « Het Land van Rubens » vertelt CONRAD BUSKEN HUET hoe E. J. POTGIETER, die België altijd een goed hart toedroeg, in de zomer van 1871 met een bepaald doel een Vlaamse pelgrimstocht ondernam.

Hij steunt hierbij op een verslag dat POTGIETER hem over deze tocht zond en waarvan hij uitvoerige uittreksels geeft.

E. J. POTGIETER, die in 1826 als vertegenwoordiger van een vennootschap (handel in suiker) naar ANTWERPEN gekomen was, had er in 1828 kennis gemaakt met JAN, FRANS WILLEMS, toen in die stad gevestigd als ontvanger der registratie.

De Vlaamse pelgrimstocht van POTGIETER ging ook over GENT, waar hij kwam om er het graf van JAN, FRANS WILLEMS te bezoeken bij de herdenking in de eerste helft van juli van de vijf en twintigste verjaring van het overlijden van de « Vader der Vlaamse Beweging », ingericht door het Willems-Fonds en samenvallend met de Gentse Feesten.

POTGIETER, welke « daartoe noch den plechtigen opgang der flaminganten, noch het feestbanket aansloot », werd 's zondags allerhartelijkst door de heer en mevrouw HEREMANS ontvangen in hun gastvrije woning, waar hij 's anderendaags ook kennis maakte met de schrijfsters Juffrouwen ROSALIE en VIRGINIE LOVELING.

Het verslag van POTGIETER luidt verder als volgt :

« Na het dinner ten hunnent gingen wij samen naar ons Hôtel » de la Poste, wijl het op de place d'Armes (stil! op den Kouter) » ligt; het grootste plein van GENT, waar illuminatie zou plaats » hebben en volksdans. Het balkon was te onzer beschikking. In » ene zaal in het binnenhof genoten de gasten van hun feest- » banket ».

(Tegen tien uur kwamen ook HEREMANS, die 's anderdaags als feestredenaar zou optreden, VUYLSTEKE, een hoogwaardigheidsbekleder van het Willems-Fonds, JAN TEN BRINK en ex-minister BOOT hen vervoegen).

« Intussen begon het volksbal op den onafzienbaren Kouter. Een » geillumineerde muziektempel in het midden van het plein; twee » non-descripten van illumineerglazen aan de beide einden, en » guirlandes van lampions van boom tot boom. Het was het eigen- » aardigste schouwspel ter wereld. Ik geloof niet, dat enige ge- » meente buiten de Vlaamse, zich zo ordelijk, zich zo vrolijk » gedragen zou. Een der leden van de jury der zangwedstrijden, » die het bal tot vijf uur 's ochtens bijwoonde, de musicus B. van » DELFT, verhaalde ons den anderen dag, dat de goede luidjes » trots een stortbui hadden doorgedanst, of zij er de hemel zouden » winnen ».

Wel mocht POTGIETER van deze illuminatie, welke tot in 1914 traditioneel jaarlijks plaats greep, spreken van een eigenaardig schouwspel.

De vaste muziektent (kiosque) van de Kouter was herschapen in een Oost-Aziatische pagode. De twee « non-descripten » waarvan POTGIETER gewag maakt, waren reusachtige houten geschilderde dekors, reikend tot aan de kruinen van de dubbele rei statige olmen die het plein omgeven. Zij verbeeldden wederzijds een Moorse moskee en een Perzisch paleis uit de « Duizend en één Nacht ». In deze plankenmassa waren smalle, horizontaal en dicht naast elkander geplaatste ringen in ijzerdraad geschroefd, waarin kleine glazen, in de vorm van geknotte kegel, gehangen werden. Deze glazen waren tot op een derde ongeveer gevuld met raap-olie. Daarin stond een kleine blikken staander met buisje, waarin de pit stak. Zij waren aan de buitenzijde gekleurd en derwijze geplaatst dat ieders kleur overeenstemde met deze geschilderd op het dekor.

Ook de guirlandes welke zich van boom tot boom rond het plein slingerden waren gevormd met dergelijke gekleurde glazen. Aan de buitenzijde van het plein hingen nog extra guirlandes van kleurige papieren Japanse lantaarntjes.

Het was een heel kunststuk en het vergde de grote bedrevenheid van een daarin gespecialiseerde ploeg van lampenisten, echte akrobaten, om met behulp van lange ladders al deze duizenden lichtjes zo snel als mogelijk aan te steken, derwijze dat een volledig lichtensemble bereikt werd vóór de aanvang van het bal.

De gezamenlijke aanblik was inderdaad verrassend: Het gewemel van al de vlammetjes, welke bij het minste windje in de zoele midzomernacht aan het trillen gingen, bood een toverachtig spektakel.

Heden ten dage wordt de Kouter nog feestelijk verlicht voor het volksbal in de Gentse Feestweek. Thans geschiedt dit echter elektrisch. De aanleg ervan is smaakvol, de versiering rijk. Maar het is een koude, strakke, onbewogen verlichting. Zij verblindt, maar ontroert niet. Een druk op de knop steekt ze aan. Een druk op de knop dooft ze uit.

Hoeveel anders was het weleer!

De verlichting met de olielampjes integendeel zag men groeien, volop tot leven en beweging komen, om naderhand geleidelijk te verwijnen wanneer de laatste pinkelend gebleven lichtjes na een vergeefse strijd tegen het eerste ochtendglorien in een weemoedige « After the Ball »-stemming uitdoofden.

POTGIETER blijkt dit alles goed geobserveerd te hebben. Waarschijnlijk heeft hij er zich niet mede vergenoegd het gebeuren van op het balkon van het Posthotel te bespieden onder het genot van een glas champagne, dat hij verklapt er gedronken te hebben. Stellig heeft hij tevens op de Kouter gedurende het bal rondgekuierd en zichzelf ervan kunnen overtuigen dat alles volkomen ordelijk verliep.

Zoveel dan voor het getuigenis dat hij brengt over de decentie en het uithoudingsvermogen in het feestvieren van de Gentenaars van die tijd.

Daar ondergetekende ongeveer dezelfde toestanden nog gekend heeft, kan hij aan de lust niet weerstaan hier nog enige bijkomende persoonlijke herinneringen op te halen.

Men neme de benaming « volksbal » niet in een al te letterlijke zin op. Ook de betere standen namen deel aan de pret, weze het ook minder uitbundig en vooral zonder zich te mengen onder de lagere klasse. Hoe zij hun aanwezigheid op het volksbal konden manifesteren, zonder daarbij gekrenkt te worden in hunne klassevooringenomenheid, begrijpe men als volgt :

Het zuidelijk gelegen gedeelte van de Kouter, vanaf het Posthotel, was van oudsher taciet erkend als voorbehouden aan de hogere standen, voor wie het een echt reservaat uitmaakte. Dit gedeelte kon toen reeds bogen op een bestrating in makadam en diende, vlak bij de muziektent gelegen, voor de selekte pantoffelparade gehouden gedurende de militaire concerten, op zon- en feestdagen tweemaal ('s middags en 's avonds) gegeven door de muziekkapellen van het garnizoen. (In die tijd waren er te GENT nog drie zulke kapellen : twee van de infanterie en één van de ruitrij).

Voor dit élitepubliek stonden vanaf het voormalig « Corps de garde », thans ingang Handelsbeurs, op het voetpad vóór de voornamste hotels en bankgebouwen een vijfde dubbele rij te huren klappstoelen klaar, welke vooral gepatronoord werden door mama's met huwbare dochters.

Zó ook gedurende het volksbal : dit deel van de Kouter bleef het onbetwist terrein van de welstellende burgerij, welke er dus een geschikte dansvloer op de makadambaan vond. Alhoewel het er niet zo vormelijk toeging als op een officieel bal werd toch verwacht dat een zekere étiquette inachtgenomen bleef.

Het overige van het plein was overgelaten aan de mindere stand, welke er zich onbedwongen aan zijn danslust overgaf.

Tussen beide gebieden lag er niet enkel een morele grens. Er was ook een daadwerkelijke, meer zelfs, een scheidsmuur. Deze werd gevormd door een dubbele rei karretjes en kleine kramen waaraan allerlei soort eetwaar verkrijgbaar was : belegde broodjes met gehakt, ham, gerookte tong, kaas, maar vooral een gehele gamma dorstverwekkende versnaperingen en spijzen, vanaf de met zout bestrooide in olie gekookte ronde bruine boontjes (de zogenaamde « kraakamandelen »), sterk gekruide bologna-saucissen (gezegd : « bloende »), lookworst, paardelever, tot de van pekeld doordrenkte gedroogde schol en witvis.

Anderzijds was de exclusieve zone aan de oostkant van het plein nog afgegrensd door het groot terras met rieten zetels vóór het wijnlokaal « SANDEMANN », waar uitsluitend wijn en Engelse bieren geschonken werden, terras dat mede barrikade vormde.

Deze grenzen tussen twee werelden werden van weerszijde strikt geëerbiedigd. Alleen een ondernemend student aan de universiteit

of nijveraarszoon wipte soms de grens over om een aardig naai-stertje van de overzijde naar zijn kamp te smokkelen, waar het in het eigengemaakt toiletje heus niet afstak tegenover de burgers-meisjes, maar toch door de mama's met afkeuring waargenomen en misprijzend geïgnoreerd werd.

Bij mensenheugenis was er echter nooit een geval van stoutmoedige ontvoering van een burgersmeisje door een overmoedig kantoorklerkje of handwerksgezel. Hoe zou het ook? Hadden die jongens toch keus genoeg tussen al die mooie meisjes in eigen midden!

Het middenplein tussen de bomen bood geen ideale dansgelegenheid. Deze plaats was bestrooid met fijn grint en dus ver van gelijk aan een geboenwaste dansvloer. Door de dansbewegingen en vooral door het wuiven van de lange damesrokken steeg er het stof op dat allengs boven het plein een lichte nevel spande. De dansers keerden dan ook grijs bestoven naar huis terug, erger nog dan molenaarsknechts.

De echte vereerders van TERPSICHORE gaven dan ook de voorkeur aan het met effen keien geplaveide straatgedeelte vóór de Sociéteit « CONCORDIA », het herenhuis van Baron de TURCK, de « Club des Nobles » en de verder gelegen herenhuizen en bankgebouwen tot aan de Kouterdreef, welke vrijer en sierlijker dansbewegingen toeliet.

Want de dansen waren inderdaad sierlijk in die tijd. Het was een genot voor het oog de paartjes dansadepten in dit fantastisch gespeel van kleurlicht en donker te zien evolueren op de klanken van walsen van JOHANN STRAUS zoals « Wiener Blut », mazurka's van LOUIS GANNE zoals « Les Patineurs » of van countrydances zoals « The Lancers », gespeeld door een schitterend dansorkest.

In de pauze tussen de dansen werd het oeroude en immer jeugdige « Wel pater gij moet kiezen gaan » gespeeld, met nauwgezette eerbiediging van de klassieke opvatting van het spel: De rondedans zet zingend in; de pater treedt uit de ronde midden in de kring en kiest een non; de pater « spreidt zijn zwarte kap opdat er zijne non op stap » (een, aanvankelijk althans, zindelijke zakdoek moest bij gebrek aan beters als kap dienst doen); pater en non gaan erop knielen en zoenen om de beurt elkaar driemaal terwijl de rondedans om hen immer voortdraait en voor iedere faze van het spel het passend versje gezongen wordt; de pater stapt uit de kring en nu komt de beurt aan de non om een pater te kiezen en zó steeds maar verder tot het orkest een nieuwe dans inzet.

In de grote pauze omstreeks middernacht trok een lustige marsen blazende fanfaremuziekkapel de omliggende straten door, dansend, springend en zingend gevolgd door de « jonkheid », arm in arm, in brede rijen, die soms alternatief de ene naar rechts, de volgende naar links afzwenkten, waardoor een golvende beweging ontstond.

Bij één nummer van het dansorkest werd niet gedanst, namelijk bij het traditioneel uitvoeren van een « *olla podrida* » van oude

Gentse straatdeuntjes, die door jong en oud « *con amore* » medegezongen werden.

Zó was het volksbal op de Kouter nog vijftig jaar geleden.

POTGIETER heeft in zijn tijd niet te veel gezegd over het hartstochtelijke waarmede de Gentenaren van toen hun stadsfeest vierden. De oorzaak van deze hartstochtelijkheid ligt besloten in het straatslied dat diezelfde Gentenaars zongen op de wijs van het « *Où peut-on être mieux qu'au sein de sa famille* » van GRETRY :

Wij hè 'n moar twie plezieren op e joar (bis)
Karnaval en Gentsche Fieste.
Wij zijn kontent
Mee e fluitse van ne cent.
Loat ons danse, loat ons sprijnge
En loat ons vreugdelijk zijn (bis)

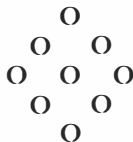
R. DEPOORTER.

Zoeken en Zanten.

MOERZEKE. — Geld of marbels in negen putten

In deze gemeente ontdekt men een ongewoon spel, hetwelk vooral de vrouwen en de kinderen beoefenen !

Ze maken negen kleine putten in de grond; acht vormen een cirkel; de negende bevindt zich in het midden.

De deelnemers leggen geld of marbels in de middenste put; ze spreken van hun « pore »; dan bollen ze met een kleine ijzeren bol, een otter, naar de putten; wanneer de bol in geen put terechtkomt, moet de speler een marbel of een geldstuk bijvoegen in de middenste put. Degene die zijn bol in de middenste put kan rollen, wint alles !

Soms besteden de spelers niet veel aandacht aan het aantal gaten in de grond en stellen zich eenvoudig tevreden met zeven putten. Wie kent nog dergelijke gebruiken in onze gewesten ?

P. Roman.

Een Gents Tergspelletje

Het glanspunt in 1962 is voor de Volkskunde ontegensprekelijk geweest de onder de auspiciën van de Koninklijke Belgische Kommissie voor Volkskunde ingerichte Europese Volkskunde Konferentie (9-14 september 1962), zulks niet het minst voor wat betreft de Gentse dag 10-9-1962. (1)

Na de afhandeling van de talrijke kongresbezigdheden volgde o.m. een défilé van verdwenen straatventers in het kader van het pas geopend Museum voor Volkskunde: Kinderen Alijnshospitaal. Dit openluchtvertoon op het stemmige grasbegroeide binnenpleintje, begunstigd door een mild laatzomerweer, kende een overwelkend en volstrekt verdiend sukses, hoofdzakelijk te wijten aan het waarlijk proteaans optreden — als bezieler, ontwerper, organisator, scenarist, heraut en konferencier — van de heer RICHARD VANKENHOVE, ondervoorzitter van de museumkommissie, flink ter zijde gestaan voor de uitvoering door de bekende toneelman ROMAIN DE CONINCK en zijn verdienstelijk gezelschap van de Minard Schouwburg.

Eén voor één trokken de heropgewekte Gentse straattypen en venters voorbij, ieder in eigen gedaante, marstorsend, stoot- of kruiwagen voortduwend en hun soms zeer zangerige of rauwe straatroep uitgalmende waarmede zij voorheen hun aanwezigheid en hun waar aankondigden aan hun cliënteel der volkswijken.

De heer RICHARD VANKENHOVE had hierbij de gelukkige inval bij het optreden van de lantaarnaansteker een klein intermezzo te maken door, met medewerking van een lustig troepje minderdantiëners, een levendige straatscène te laten opvoeren welke zich in de goede oude tijd in onze volksbuurten afspeelde.

Waaruit dit toneeltje eigenlijk bestond?

Graag zou steller dezès daarover de getuigenis aanhalen van een man van de generatie welke aan de zijne voorafgaat, namelijk de verdienstelijke pedagoog (ere-bestuurder der oefenschool gehecht aan de Rijksnormaalschool te GENT) en schrijver van de degelijke jongensboeken: « Zwarte Willem » — « Fliëk » — « Fieke Tofus » en menige andere, alsook van de volksroman « Tiperi — Allerlei kijkjes uit het poortjesleven », die het dagelijks leven in het verdwenen volksbeluik « Petit Paris » weergeeft, ALEXIS CALLANT (1858-1943). (2)

In het verhaal « DE VRIJHEID IS HET LEVEN » opgenomen in het bundeltje « Zwarte Willem », leest men het volgende:

*« En, O zalige stonden! wanneer de lantarenaansteker in de avond-
» schemering met zijn ladder op den schouder aangestapt kwam.
» Dan hoorde men VERMEULEN wedijveren in het schreeuwen:
» Hij gaat op! Hij gaat op! Hij doet open! Hij ontsteekt! Hij doet
» toe! Hij komt af! Hij pakt op! Hij moet rij-ij-en!*

» Dat slotje was onontbeerlijk, al zou de man tot uitbundige vreugde van het toekomstig janhagel van gramschap uit zijn vel springen.

» Ze schreeuwden het tusschen hunne handen en het klonk in schetterende kadans ».

LODEWIJK LIEVEVROUW geeft in « Spelen mijner jeugd » (Uitgave van de Bond der Oostvlaamse Folkloristen — 1952), onder hoofding « PLAAG- EN TERGSPELLETJES », een eigen versie van wat hij noemt « **Het liedje van den lantarenman** » (blz. 14-15).

In jg. 1922 van « Volkskunde » verscheen over « **De Straatverlichting te GENT** » een bijdrage van E.H. GABRIEL CELIS, waarin deze o.a. gegevens verwerkte geput uit artikels van JAN VERSCHUEREN, opgenomen in « Gazette van GENT » van 31-12-1908 en 2-1-1909. Daaruit volgen hierna enkele bijzonderheden.

Vanaf 1880 kon, voor de verlichting met steenkoolgas, afgezien worden van het gebruik van de ladder. Voortaan zou het aansteken en uitdoven der lantaarns geschieden vanop de grond. De lantaarnaanstekers waren daartoe voorzien van een lange schacht met aan het bovenende een haak voor het open- en toedraaien der gaskraan; de punt van de schacht was voorzien van een metalen huls waarin zich een kleine brandende toorts bevond voor het aansteken. Deze handelwijze bleef in zwang tot wanneer het aansteken en uitdoven automatisch geschiedde door regeling van de gasaanvoer. Dit was meteen het roemloos einde van het dapper regiment van « de lansiers te voete » (spotnaam voor de lantaarnaanstekers wegens de lange schacht welke zij voerden). (3)

E.H. GABRIEL CELIS herinnert er aan dat in jaargang 1880 van « Rond den Heerd », naar aanleiding van het verdwijnen van het gebruik van de ladder, een soort « Vale » aan het tergspelletje gewijd werd: « **Nu was het gedaan met de plagerij der kwajongens** ».

Deze profetie ging echter niet zo spoedig in vervulling. Na 1880 bleef te GENT tot ongeveer 1921 in de buitenwijken en voorgeborchten de verlichting meestal nog geschieden bij middel van lantaarns met petroleumlampen waarvoor het gebruik van de ladder onontbeerlijk was. Dáár toch kon de plagerij voortgezet worden.

Steller dezes, geboren op de MUIDE, de Gentse volkswijk bij uitnemendheid, waar hij het grootste gedeelte van zijn jeugd verbleef, heeft er zelf nog dit tergeremonieel in zwang gekend.

In voornoemde volkswijk, waar de beluiken (de zogenaamde « poortjes ») en stegen talrijk waren, geschiedde de verlichting, buiten de steenweg op MEULESTEDE, nog overwegend bij middel van olie- of petroleumlampen, net als in de tijd dat Mrs. CUMMINS haar « Lamplighter » schreef.

Deze lampen waren geplaatst in lantaarns, meestal op de straat-hoeken, ter hoogte ongeveer van de eerste verdieping aan de gevelmuur bevestigd aan het einde van een vooruitstekende ijzeren

arm in de vorm van een winkelhaak. Om de lamp aan te steken moest men zich bedienen van een ladder, voor dewelke de ijzeren arm tot steunpunt diende.

« De Lantaarnaansteker »
vertoond in het Alijnshospitaal.

Het verzorgen en aansteken der lampen werd verpacht. De pachter stelde zijn helpers aan. Deze werkten in twee rondes: een dagronde voor de verzorging en een andere in de valavond voor het aansteken der lampen.

Telkens moest de helper de ladder opklimmen en had de straatjeugd een dubbele gelegenheid om, in een kring rond hem verzameld, al zijn handelingen met een begeleidend koor te onderstrepen.

Zulks geschiedde als volgt: De lantaarnaansteker werd door zijn tergers opgewacht op de plaats waar hij zijn ronde moest aanvangen. Van zodra de bengels hem in het oog kregen werd hij begroet met de roep: « Hij komt af! Hij komt af! . . . » En zo ging het immer verder; iedere afzonderlijke beweging van de lantaarnaansteker werd op de voet gevolgd door de officianten van het **tergritus** en begeleid door een overeenstemmende sterk geskandeerde roep welke herhaald werd zolang iedere beweging duurde.

(4)

Samengevat voor beide bewerkingen van verzorgen en aansteken der lampen kan het spreekkoor met de daarbij behorende bewegingen als volgt beschreven worden, opmerkend dat voor iedere afzonderlijke roep de klemtoon op het laatste woord of de laatste silbe valt en dat de finale op nog versterkte wijze uitgeschreeuwd wordt :

De lantaarnaansteker

nadert	:	Hij komt af!
houdt stil	:	Hij staat stil!
beklimt de ladder	:	Hij terdt op! (of : Hij klimt op!)
opent de lantaarn	:	Hij doet open!
neemt het lampglas af	:	Hij pakt af!
reinigt lamp en lantaarn	:	Hij kuist af!
steekt de lamp aan	:	Hij ontsteekt!
draait de pit op (of neer)	:	Hij draait op! (of : Hij draait neer!)
zet het lampglas terug op	:	Hij zet op!
sluit de lantaarn	:	Hij doet toe!
daalt de ladder af	:	Hij terdt af! (of : Hij klimt af!)
neemt de ladder terug op	:	Hij pakt op!
verwijdert zich	:	Hij moet rij - ij - en!

Het meeste plezier beleefden de bengels als de lantaarnaansteker zich om de plagerij boos maakte. Zij wisten goed genoeg dat zij ongenaakbaar waren voor de sukkel welke de handen vol had met zijn ladder, korf met benodigdheden en oliekan. Wanneer de man dan toch aanstalten maakte om zijn plaaggeesten achterna te zetten, stoven deze uiteen om even later opnieuw samen te zwermen en hun slachtoffer te eskorteren naar een volgende statie van zijn kalvarie.

De rekonstruktie van dit sinds lang verdwenen gebruik slaagde in de puntjes.

Hoeft het gezegd dat de jeugdige figuranten op het binnenpleintje van het Alijnshospitaal met volle overgave in hun rol opgingen op een wijze waardig van hun grootvaders en dat het toneeltje algemene bijval genoot ?

Er is niets minder dan een Europese Volkskunde Konferentie nodig geweest om de herinnering op te wekken aan een vroegere pret van « cet âge sans pitié » !

R. DEPOORTER.

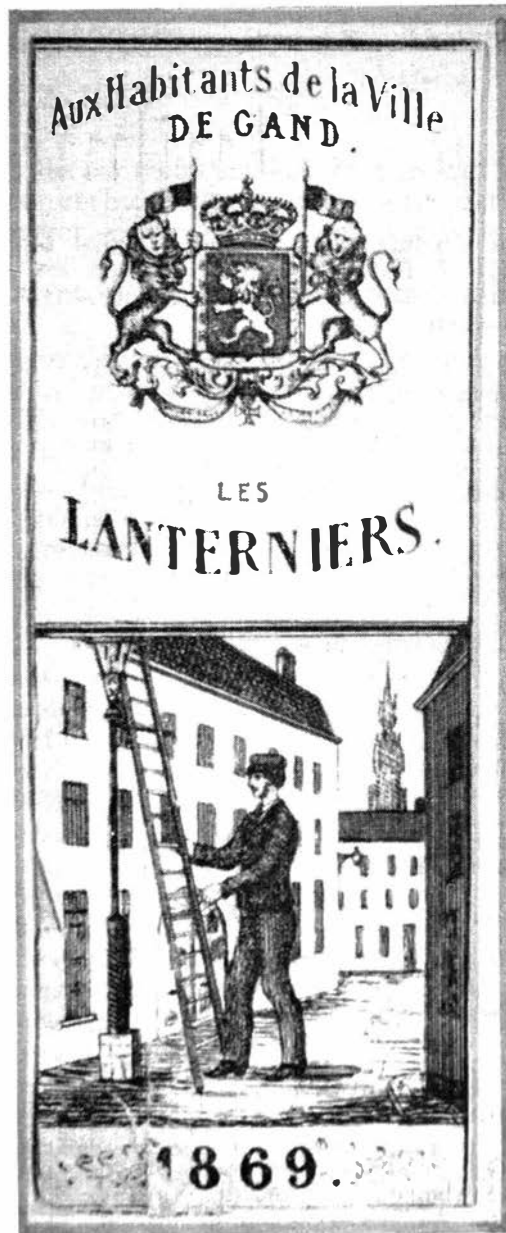
(1) N.v.d.R. : Zie O.Z., 37e jg., nr. 6, blz. 224 tot en met 231.

(2) N.v.d.R. : Alexis Callant was lid van onze Bond. (Zie « In Memoriam door F. v. ES in nr. 4, 18e jg. — Juli-Oogst 1943 O.Z. »).

(3) N.v.d.R. : De evolutie van de straatverlichting te GENT kan nagegaan worden aan de hand van de gelitografiëerde nieuwjaarswensen welke de lantaarnaanstekers aan de inwoners der stad aanboden en waarop zij doorgaans in hun funktie afgebeeld zijn. Het dekor waarin zij er geplaatst zijn is voor de oudste kaarten gefantaseerd. Vanaf 1879 echter wordt een bepaald deel van het stadsbeeld getoond (plein, gebouw, monument) dat zich soms op het tijdstip in de belangstelling bevond (1896 : Restauratie Gravensteen - 1900 : Nieuwe Nederlandse Schouwburg - 1905 : Nieuw Hoofdpостkantoor - 1913 : Feestpaleis Wereldtentoonstelling in dit jaar gehouden te GENT).

Er moge aan herinnerd worden dat op de tentoonstelling « De Kerstviering in het volksleven », gewijd aan het thema « Kerst-, Nieuwjaar- en Driekoningengebruiken, gehouden van 26 december 1962 tot 14 januari 1963 in het Museum voor Volkskunde — Alijnshospitaal, een belangrijke reeks nieuwjaarskaarten van werklieden van stadsverlichting, reinheidsdienst, burgerwacht, handelshuizen, buurtedekenijen, enz., zijnde een greep uit de verzameling van de Bond en deze van ons medelid, de Heer FRANS VAN BOST, te zien was (zie O.Z., 38e jg., nr. 2, blz. 69).

Onze ijverige bibliotekaris, Heer MAURITS VAN WESEMAEL, heeft een overzichtelijk werk ondernomen over hetgeen aan deze nieuwjaarswensen voorhanden is in ons archief en op andere plaatsen. Wij hopen eerstdaags in staat te zullen zijn de aldus verzamelde gegevens te publiceren.

(4) De kadans van dit spreekkoor blijkt door de Gentse straatjeugd instinctief overgenomen te zijn geweest van deze van de roffel der burgerwacht voor het oproepen van de manschappen.

's Zondagsmorgen vroeg, telkens er oefeningen of wapenschouwingen gekommandeerd waren, doorkruiste de tambour der burgerwacht, steeds het midden der straat houdend, al roffelend de wijk om de wachten op te trommelen. Aan iedere zijstraat werd even stilgestaan voor een extra-roffel.

Klanknabootsend noemde men deze roffel, de enen : « herra-la-plan », anderen

« pak en zak » (Zie ALEXIS CALLANT in « Zwarte Willem », blz. 14) of « ro-blo-blo » (Zie EMIEL ANDELHOF in « Galerij der Gentse Typen », (blz. 172).

Bedoelde roffel, welke als volgt kan genoteerd worden :

|| 11â | 11â | 11â | 11â |

was dezelfde als « le rappel » (roffel van de tamboers der voormalige Franse « Garde Nationale » voor het oproepen en verzamelen der manschappen).

Onze burgerwacht zaliger was trouwens in zekere zin op dezelfde leest geschoeid als de « Garde Nationale ». Men denke hierbij o.m. aan de indeling der bataljons en kompagnies volgens de stadswijken, het verkiezen der onderofficieren en lagere officieren door de manschappen, enz. (Na de instelling der Burgerwacht had de eerste verkiezing voor de officieren, onderofficieren en korporaa's te GENT plaats op 31 juli 1848).

De kadans van « le rappel » vond nabootsing in het fameus « Air des lampions » : In de woelige jaren van de eerste helft der negentiende eeuw was het gebruikelijk dat de Parijzenaars bij bepaalde politieke gebeurtenissen om illuminaties riepen, skanderend : « Des lampions ! Des lampions ! »

Bedoeld waren de illuminaties met de olielampjes in veelkleurige kleine glazen zonder voet, zoals menig Gentenaar ze nog gekend heeft voor de verlichting voor het volksbal op de Kouter gedurende de Gentse gemeentefeesten.

Op dezelfde wijze werd in de schouwburgen geskandeerd : « Au rideau ! Au rideau ! » om de aanvang der vertoning te eisen.

Boldersmaatschappij « Moed en Volharding » te Zottegem 1872 - 1963

De vraag naar de waarde en de aantrekkingskracht van het bolspel brengt onvermijdelijk en onverbiddelijk het antwoord, dat dit spel voor een ruim deel tot het verleden behoort. Tot voor twintig, dertig jaar beschikte elke herberg op een buitengemeente over een bolbaan en over een groep klanten die rustig en lustig wilden bollen.

Een groot deel van de bolbanen en van de boldersgroeperingen zijn verdwenen. Het hoort niet in het bestek van deze uiteenzetting de oorzaken daarvan te omschrijven. We willen er niettemin even de nadruk op leggen, dat in talrijke lokaliteiten boldersverenigingen stand houden en zelfs ontstaan en een belangrijke rol spelen in het kader van het ontspanningsleven.

Een kleine opsomming van maatschappijen zal aantonen dat ze een rijke verscheidenheid tonen voor de naamgeving en voor de verspreiding vooral doorheen Oost- en West-Vlaanderen. Het grootste aantal treft men aan in het Meetjesland, rondom Eeklo en in het Noorden van West-Vlaanderen.

- Aalst* : **De verenigde Gerrebolders**
De vrome Bolders
- Adegem* : **De Zandbolders**
- Appelsterre* : **Lustige Bolders**
- Assenede* : **Vrije Bolders**
Elk zijn Recht
- Gent* : **12 kringen van de Boldersverbroedering**
o.a. Geeft er maar vuur op
Dek de Stek
- Geraardsbergen* : **Gaaiboldersgilde St.-Andreas**
De Reuzenbolders
- Hamme* : **Gaaiboldersmij Sint-Jozef**
- Lede* : **De lustige Bolders**
- Lissewege* : **De nieuwe Vrienden**
- Maldegem* : **Elk weert zich. Viaduc Bolders. Gilde I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII, IX, X.**
De Zwaantjes A & B. De getrouwe Vrienden I & II. Ponderosa. De Zondagslust.
De Gezelschapsvrienden
De blijvende Vrienden
De lustige Bolders
Komen en Gaan
Onder Ons
Willen is Kunnen
Willen en niet Kunnen
De Toekomst
Bonanza

- Merendree* : **Wie zal er winnen ?**
Serskamp : **De houten Stek**
Sint-Niklaas : **De ware Vrienden**
Willen is Kunnen
Herleving
Steenbrugge : **De Lotte Vrienden**
De Savats Vrienden
Uitkerke : **Recht voor Allen**
Veurne : **De ware Ambachtslieden**
Mild en Spaarzaam
Vilvoorde : **De verenigde Bolders**
Wichelen : **Elk zijn Gedacht**
Zeebrugge : **De Zeebrugse Bolders**

Deze opsomming is vanzelfsprekend onvolledig en haalt enkele groeperingen aan met karakteristieke namen.

Bij een eerste beschouwing stelt men reeds vast, dat de klemtoon op de faktor « vriendschap » en « lust » blijkt te vallen.

De maatschappij « Moed en Volharding » in de Egmontstede brengt eer aan haar naam, want ze bestaat ononderbroken sinds meer dan negentig jaar.

Een groep die zich respekteert, bezit de statuten van af de stichting. Een maatschappij met een stipt bestuur beschikt over een nauwgezette boekhouding en keurige verslagen. De boldersmaatschappij in kwestie geldt als een toonbeeld, want ze bezit de boeken en dokumenten vanaf 1872, de boekhouding met uitgaven en inkomsten, de verslagen van het begin tot het einde.

De eerste standregelen bestempelen het karakter bij de aanvang : burgerlijk en voornaam; het aantal leden is beperkt; het lidgeld en de boete voor telaarmerij, afwezigheid in een vergadering of bij een begrafenis van een lid zijn vast omschreven; de aanvaarding van een nieuw lid stelt strakke eisen. Hier dan de eerste standregelen :

REGLEMENT
der Bolmaatschappij
« Moed en Volharding »
 Ingericht te Sottegem
 den 14 juli 1872

Verscheidene liefhebbers van de Krulbol verbinden zich gezamenlijk de maatschappij uit te maken onder de Kensing « Moed en Volharding ».

De maandelijksche vergaderingen zullen gehouden worden ter herberg de Keizer, hoogstraat nr 42.

De maatschappij zal bestuurd worden door :

Ten 1en Eenen Voorzitter; 2° Eenen

ondervoorzitter en ten 3den Eenen Geheimschrijver-schatbewaarder.

Van het begin der instelling zijn de heeren Emile Haegeman tot Voorzitter; 2° Auguste Van Steenberghe tot ondervoorzitter en ten 3den Eligius Prosper Van Crombrugge tot Schatbewaarder en Geheimschrijver met eenparige stemmen uitgeroepen.

ARTIKÈL I

Om lid der maatschappij te worden zal men den ouderdom van 19 jaren moeten bereikt hebben. Men zal zich door een lid moeten doen voordragen aan de Kommissie. Bij middel van stembriefjes zal men overgaan tot den voorstel van 't een of 't ander lid. Hij zal ten 1sten door de Kommissie en ten 2den door de leden aanvaard worden ten minsten met twee derden der stemmen.

ARTIKEL II

Ieder lid zal maandelijks 0,25 centimen (De aanduiding « 0,25 centimen » is natuurlijk fout en dient als « 25 centimen » gelezen te worden.) betalen, die in de kas der maatschappij zal gestort worden.

ARTIKEL III

Alle tweede Zondagen van de maand is 't verplichtig de vergadering in 't lokaal bij te wonen, welke uur zal aangekondigd worden door de knecht der maatschappij. De nalatige die dertig minuten na gestelde uur zullen toekomen, zullen zij vervallen in de boete van vijf centimen en bij geval van afwezigheid in de boet van vijftien centimen.

ARTIKEL IV

De Retributien en boeten moeten maandelijks betaald worden.

ARTIKEL V

De Gene die drij achtereenvolgende maanden afwezig zijn zullen aanzien worden als afstredende leden.

ARTIKEL VI

De Nieuwe aanvaarde leden betalen twee franks vijftig centimen voor intreding.

ARTIKEL VII

De Maatschappij zal ten hoogsten maar vier en twintig leden mogen behelzen.

ARTIKÈL VIII

De Geheimschrijver - Schatbewaarder is gehouden een zes maandelijksch verslag te geven aan de algemene vergadering, van inkomen en uitgaven door hem in voordeel of nadeel van de maatschappij gedaan alsmede het beloop en inhoud der kas. Geene uitgaven zullen goedgekeurd worden ten zij bij aantooning der mandaten geteekend door de heeren der Kommissie en gestempeld met de zegel der maatschappij.

ARTIKEL IX

Tot behoud der maatschappij zal de kas een inhoud moeten behelzen van veertig franken, die berustende zullen zijn in d'handen van d'heer schatbewaarder. Ingeval van scheiding zal gemelde somme onder de vier laatst blijvende leden verdeeld worden.

ARTIKEL X

In geenderlij geval dat een lid ophoud deel te maken der maatschappij, het zij door ontslag of door overtreding er van verwijderd wierd: verliest hij alle recht op den inhoud der kas.

ARTIKEL XI

Om de maatschappij altijd bloeiend te bchouden, is het stiptelijk verboden in onze vergaderingen in staat van dronkenschap te verschijnen, te twisten of met heugheid te roepen, elkander scheldwoorden toe te brengen; alsook nog het bijzondere te vloeken, te zweeren of verwen-schingenuit te breeken, mits eene boete van vijf centimen.

ARTIKEL XII

De verplichtingen bij het tegenwoordig reglement vastgesteld zullen maar geldig zijn voor de leden welke door geene hoegenaamde ziekte zijn aangedaan (Nota De Retributien moeten altoos betaald worden).

ARTIKEL XIII

De knecht ontvangt maandelijks tien centimen voor loon.

ARTIKEL XIV

De Maatschappij hebbende te betreuren het overlijden van een harer leden. Is het verplichtend op boete van vijf en twintig centimen voor al de deelmakende leden de overblijfsels van het afgestorven lid te vergezellen tot aan zijne rustplaats. De

Voorzitter zal aldaar eene redevoering uitspreken.

Aldus opgemaakt te Sottegem dezen 14 julij 1872, in de tegenwoordigheid der ongeteekenden (sic) leden.

*De Geheimschrijver - Schatbewaarder
Prosper Van Crombrugge*

De Voorzitter

Emiel Haegeman

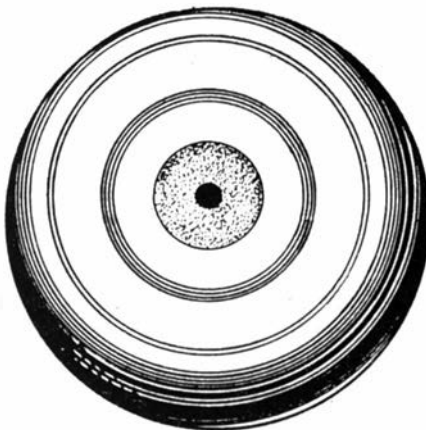
De Ondervoorzitter

August Van Steenberghe

Naast de voorgenoemde personen waren er nog aanwezig: Raymond Van der Linden, Henri Walgraeve, Emiel Vekeman en Louis Vekeman.

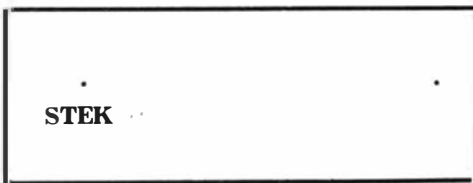
Vanzelfsprekend zijn er sindsdien vele sekretarissen en penningmeesters geweest; een enig feit: op de duur van negentig jaar kent de groep slechts twee voorzitters: Emiel Haegeman van 1872 tot 1918 en zijn zoon Jozef Haegeman van 1918 tot heden.

Vanaf 1872 komen de tweede maandag van elke maand de vierentwintig leden samen om vrolijke uren te beleven met en rond het

bolspel. De verzameling geschiedt in het lokaal; de leden drinken er een pint en begeven zich dan naar een andere herberg, bij een van de leden-herbergiers die om de beurt hun bezoek krijgen. De ene beschikt over een bolbaan in open lucht; bij een andere gaat het om een overdekte baan. De bolders wedijveren met de krulbol, d.i. een houten speelbol in een

kaasvorm; ze is aan de ene zijde plat, aan de andere afgerond; elke bol is gemerkt met een nummer.

afstand van de stek tot stek: 7 tot 8 m — breedte van het plein: 3 tot 4 m.

De mannen spannen zich in om zo dicht mogelijk bij de stek te bollen. Op elk einde van de baan, omtrent 1 tot 2 m van de plank

of 't gat steekt een houten staak of stek in de grond. De kunst bestaat erin de bol zo dicht mogelijk bij of op de stek te rollen!

Een lid van « Moed en Volharding » vergeet niet gauw, dat hij zich naar de samenkomst moet begeven, want hij krijgt stipt zijn uitnodiging. Hier leest u een der oudste uitnodigingskaarten.

BOLDERSMAATSCHAPPIJ

MOED EN VOLHARDING

gevestigd ter herberg "IN DEN
KEIZER" Hoogstraat, Sottegem.

STANDREGELN.

Iederen tweede Maandag der maand is het vergadering op boet. De boeten en bijdragen moeten alle maanden betaald worden.

De leden welke drij achtereenvolgende vergaderingen afwezig zijn zullen aanzien worden als aftredend lid.

Sottegem, den

Geacht Medelid

*Ued. wordt vriendelijk uitgenoo-
digd de maandelijksche vergadering*

*bij te wonen welke zal plaats hebben morgen maandag, om 7 ure
's avonds in ons lokaal.*

NAMENS HET BESTUUR :

De Schrijver,
Clement Van De PUTTE.

De Voorzitter,
Emiel HAEGEMAN.

De Schatbewaarder,
Florent COSYNS.

Sottegem, dr. Haegeman-Cousy Hoogstraat.

Tijdens elke vergadering staan drie punten op het programma :
1) elkeen speelt individueel met twee bollen; de sekretaris tekent stipt aan, of de speler op de stek ligt of hoever hij ervan verwijderd blijft. Degenen die op het einde van het jaar de meeste keren op, of dichtst bij de stek geweest is, verkrijgt de titel van kampioen.

2) een tweede spel heeft plaats om een « prijs » te winnen, d.i. een huishoudelijk voorwerp, b.v. een handdoek, een das. Iedere deelnemer mag twee keren opgaan, d.w.z. hij mag met vier bollen zijn kans wagen. Die het hoogst aantal keren op of dichtst bij de stek gebold heeft, wint.

3) het derde spel geschiedt in groepsformatie. De herbergier, of een lid van het bestuur, spreidt vierentwintig kaarten van het kaartspel, met de tekens omlaag, over een tafel of over de vloer; daar zijn twaalf rode en twaalf zwarte; degenen die een rode kaart trekken, spelen in ploegverband, zo ook de blauwe. Het is een vaste regel : « rood gaat op », d.w.z. begint.

De « voorman » zal zijn bol zo dicht mogelijk bij de stek bollen. Een lid van de tegenpartij mag de bol « wegschieten », indien ze erg gunstig gelegen is; anders tracht hij dichter bij het doel te geraken. En zo spelen ze : een punt per winnende bol. Daar weerklinken allerlei uitroepen en verwijtnamen : « te hoog », « te ver », « te bij », « te kort ». En : « *gij zijt niet uitgeslapen, zeker* », « *uw*

handen zijn nog niet gewijd » (tot een ongehuwde !), « sukkelaar », enz., enz.

Het spel geschiedt voor een « *tournée* » of een « *ronde* ». Elkeen mag vijfmaal spelen, d.i. met tien bollen. De verliezende ploeg betaalt de ronde of het gelag. Indien de herbergier deel uitmaakt van deze ploeg, lachen de anderen en verklaren, dat ze « *baaskes-bier* » mogen drinken.

Zo draaien en zwaaien de bollen en de glazen, want bij elk sport en spel hoort het bier, en spant een spoor van spotternij een band van fijnzinnige humor of van schampere verwijten rond het bolplein en in de gelagzaal.

De volkskunde speurt niet alleen naar de psychologie van de speler, maar ziet tevens de sociologische weerslag van het individu en van de groep.

De bolders zijn niet alleen betrokken in een geest van ontspanning, maar ook eens in de bitsige en gistige geest van tegenstellingen in de politiek. Een lied van 1890 meldt het ontstaan van een nieuwe societeit, met het doel « *Moed en Volharding* » te kelderen.

KIEZINGSLIED. — 1890.

Stemme : Naar lijden komt verblijden.

1

*Komt, vrienden, luistert naar dit lied
Wat ik U kom verkonden
Wat er met de kiezing is geschied
Men spreekt er af met volle monden :
Van « lafaards, listen en bedrog
« Pataters, kaas en triepen
Van wijn, Champagne, wat weet ik nog
Van schulden en failliten. »*

2

*Batiest die liep de straten af
Om stemmen te gaan vragen
Zijn vader ligt maar rijds in 't graf
Is hij niet te beklagen?
Veel beter zorgd' hij voor zijn huis
Of werkte met de koeien
En houdt zich stil als eene muis
Als met de kiezingen te moeien.*

— — — —

7

*Nu werkt Batiest met moed en vlij
Hij gaat de kiezers spreken
Voor zijn nieuwe bolderssocieteit
De oude wil hij breken;
« Moed en Volharding » moet te niet,
Na achttien jaren leven,
Of anders sterft hij van verdriet!
Ach, bolders, wilt niet beven.*

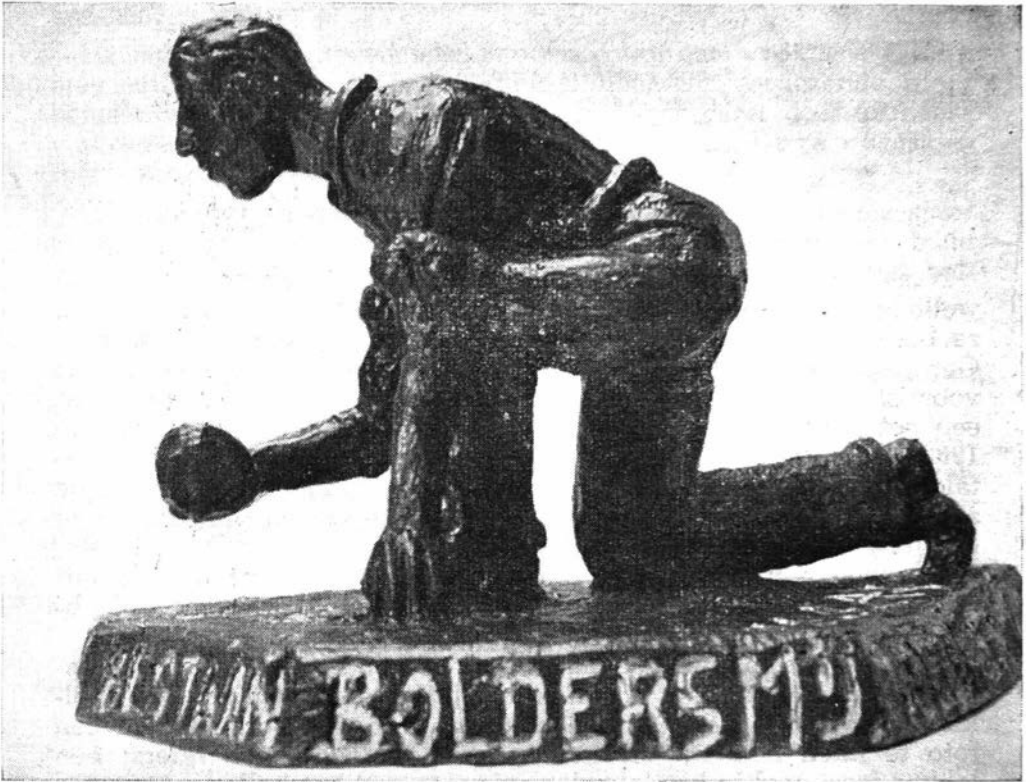
*Gij, vrienden, hebt mijn lied gehoord
 Dat ik daar kom te zingen
 Zijt gij daar ook niet in 't akkoord?
 Zijn dat geen vieze dingen?
 En Gij, bolders, houd u sterk en kloek
 en lacht met al die vodden;
 Geeft Batiest ne voet onder de broek
 en dat hij rijdt om klodden!*

Naast de verwickeling in de lokale politiek, tegen heug en meug wellicht, dienen het bestuur en de leden bewust de Vlaamse zaak, ze besluiten immers deel te nemen aan een Vlaamse betoging te Gent, op 1 sept. 1901; tien jaar nadien, in maart 1911 wenst de voorzitter, dat alle leden zouden deelnemen aan een meeting en een betoging voor de vervlaamsing van de Gentse hogeschool; in 1902 stond het toerisme aan de orde van de dag; maandelijks betalen de leden vijftig centiemen voor een plezierreisje tijdens de zomer naar 't een of 't ander verre oord; ze vieren burgerlijke en geestelijke overheid bij de jubelfeesten.

Een hoogtepunt in hun gemeenschapsleven vormt om de vijf en tien jaar het jubileum, in vrolijke ontspanning en vrome gedachtenis van de overledenen.

Het feest neemt twee dagen in beslag : een zondag en een maandag. Op de zondag een hoogmis met offer; een tocht met de veelkleurige vlag op kop naar de hovingen van de voorzitter om een foto te laten nemen; het bezoek aan de leden-herbergiers; een lekker feestmaal in het lokaal; na de maaltijd het bollen voor prijs; op de tweede dag vermeldt de dagorde een mis met offer voor de afgestorven leden, waaraan de feestvierende bolders, vrienden en bekenden en de familie van de overleden makkers deelnemen; de maandagavond verzamelen de vierders weer rond de tafel voor de feestdis en daarna op de vloer met de krollende rollende bol.

Het jubileum in 1933 brengt een bijzondere hilariteit, in het toenmalig lokaal : « *In 't Ministerie* ». (Tussen haakjes : kwatongen beweerden, dat de ambtenaren uit het Zottegemse te Brussel naar 't ministerie gingen om te rusten en te slapen, én in hun gemeente naar 't ministerie trokken om te drinken !) André La Barthe, sekretaris, had grootscheepse plannen op de muur gespijkerd : de maatschappij zou een ondergrondse baan aanleggen. Waarom niet ? In de Egmontstede verdween de ene bolbaan na de andere. Waarom geen mollenwerk begonnen ? Het jubileum draaide in lol en leute rond dit gewichtig thema. De krulbol liep gevaar. En op zekere dag bracht men *de vloerbol* op het tapijt, of liever op de tegels van de gelagzaal. Het bolspel zou zeker niet verdwijnen, maar alleen een wijziging ondergaan. Een ogenblik dreigde er gevaar, dat de leden zich zouden tevreden stellen met het teerlingospel en de teerlingbak, maar het gevaar was vrij gauw omzeild. Er trad een nieuwe wijziging op : ze behielden de vloerbol, maar om de eentonigheid te weren en te bezweren, namen ze **negen kegels** in het spel. Zo ontstond een enig iets in dit gewest : het neerslaan van kegels door middel van een vloerbol.

Ons erelid, Michel van den Bossche, basketbakker eveneens lid van de Boldersmij, bood in 1947 dit knap kunstwerk aan de voorzitter Jozef Haegeman. Het betreft de getrouwe voorstelling van een houding; hij sneed de figuur uit 'n blok chokolade, terwijl zijn knecht als model fungeerde. Op de rand rondom las men de tekst: 75jarig bestaan boldersmij moed en volherding.

Acht gewone kegels bevinden zich in een cirkel van ongeveer vijftig cm diameter, omtrent vijftig cm van mekaar verwijderd; in het midden staat een grotere kegel, omtrent 32 cm van de omstaanders. De grotere of grootste kegel draagt de naam « *de dubbele* », omdat hij voor twee punten telt; een speler behaalt twee punten door hem neer te slaan, en slechts één punt bij het neerslaan der andere. Er bestaat (een geringe) kans, dat een kegel een andere meesleurt in zijn val, of dat de grote een kleine kegel raakt en velt. Een bol moet immer een halve toer afleggen voor een geldig optreden. d.i. ze mag niet rechtstreeks de voorste kegels raken, maar moet achter de wiidste draaien, zonder deze neer te gooien.

De bol mag geen meubels raken, want dan vervalt hij wegens buitenspel.

De speler is omtrent anderhalve meter van de opgestelde kegels verwijderd.

Het reglement van de maatschappij stemt vrij sterk overeen met dit van negentig jaren geleden.

De klub telt twintig leden. Ze komen samen in het lokaal, « De Kring » op de markt, immer, zoals sinds het ontstaan, op de tweede maandag van de maand en begeven zich vandaar naar een lid-herbergier, d.i. naar de herberg « Steenhuize », of « Snack-bar ». Ze voeren er de drie punten van het programma uit :

1) het bollen voor het kampioenschap : elk lid mag met twee bollen spelen; elke gevallen kegel telt voor een punt, de middenste voor twee. Die van januari tot december meest punten behaalt, is kampioen. Steeds is de sekretaris, Michel Lecovez, op post, om de punten aan te tekenen.

Naam der leden. Maand : J. F. M. A. M. J. J. A. S. O. N. D.

1.

2.

2) het bollen voor een prijs. Elkeen mag twee keer opgaan, d.i. mag met vier bollen zijn kans wagen.

3) Het spel voor een ronde. Het rangschikken met de kaarten is nog steeds in voege.

Ogenschijnlijk ziet het vloerbollen naar de kegels er gemakkelijker uit. In werkelijkheid blijkt het moeilijker. Vele spelers kunnen slechts één of twee kegels neerslaan met een bol. Het hoogste cijfer met één bol per avond is vijf.

Wanneer een bol een ronde beschrijft achter de verste kegel en daar blijft liggen, betitelt men die als « *Auslander* » !

Vorig jaar hebben de leden van « Moed en Volharding » prachtig en machtig gevierd.

Ons medelid, apotheker Jan de Vleeschouwer, heeft met de eerste bol twee kegels uit de ronde tegen de grond gekregen. Hij houdt de tweede bol in de hand om verder zijn kans te wagen.

Links van hem de voorzitter Jozef Haegeman.

Elk jubileum kent een heuglijk feit. Een punt willen we aanhalen, een reeks rijmen uit het jubelfeest van 1949, toen ze met twee jaar vertraging het 75-jarig bestaan vierden. Het guitig en geestig relaas, o.a. een spotternij op enkele artikels van het reglement, legt getuigenis af van de vrolijke geest die onze bolders bezielt.

*U, vrienden bolders, weet wellicht
in twee-en-zeev'ntig werd gesticht,
— zegge op Juli's veertiende dag —,
door een stel kerels (als ik 't mag
te zeggen heden vrank en vrij)
een sterke Boldersmaatschappij...
't Bewijs dat 't niet van zelfen ging
voerd' ze in top : « Moed en Volherding »;
't zou zijn een steun voor 't ledental,
daar 't winnen of daar 't sneven zal!
Ze droeg haar naam en hare jaam
en bond in trouw haar leden saam,
Veertien punten telt 't reglement
Dies totnogtoe, stééds permanent!
Artikel één vooreerst dat zegt,
meteen héél bondig 't uit 'en legt,
dat het bestuur der maatschappij
omvatten zal te dezer tij,
hem die U allen bést toch kent,
Miel Haegeman als President!
Niet dat ik er zozeer op vit,
doch 't ambt van die er « onder zit »,
— misschien omdat 't niet anders kan? —,
was 't werk toen voor Miel Vekeman...
Wijl hij die « zat » toen slechts voor de « eer »,
— 'k vergeef het hem wel duizend keer! —,
z'n naam méér duidelijk had geprent
op 't ingekaderd reglement...
'k Meen, 't is iets van A punt Noyez (?):
misschien ook dat die nijs 'en dee',
als ze in « Den Keyzer » toen de bollen
over 't gevloerte deden rollen...
De Heren Leden der Kommissie,
— 't weze gezeid hier met permissie —,
kwamen er bij, vier in getal
opdat 't bestuur vlot draaien zal...
De noeste wroeter, Charel Weyts
(die 't misschien àl dee' attemets?),
de man van tabak en sigaren,
— om de andren 't werk wat te besparen —,
aanvaardde 't ambt van Secretair,
als verre voorzaat van... Gilbert!
Nou... elke bolder weet, gewis!,*

dat 't toch géén lolleken 'en is
 de functie van de vriend « Gebuur »
 uit te oef'nen in eender bestuur...
 Het gaat niet op dat ik, misschien
 alle de punten tot veertien,
 van naald tot draad uitleggen ga;
 zoniet ik hier een uur nog sta...
 Vaak hoort men zuchten met respijt
 over die goeie ouwe tijd...
 Dies maak ik jullie wél attent
 op 't achtste punt van 't reglement :
 óók in het bol- en kegelspel
 leek het geen lol, U merkt het wel.
 Om steeds te parten van de kas
 voldeed het dat elk stipt dan was
 inzaak' 't vergaadren om de maand...
 Heden ten dage, — 'k hou zulks staand' —,
 gebeurt het soms dat er een lid
 (deze die 't dichtst bij 't potje zit...),
 in deez' of gene maatschappij,
 zó redeneert : « alles voor mij! »
 En doende alsof het niet 'en deert,
 is hij welhaast niet gegeneerd
 lopen te gaan met d'hele kas!
 Denkend dat het ál 't zijne was...
 Bij 't lezen van artikel zes
 Voelt uw geldbeugel 'n snee van 't mes :
 « Om bij het spel van bol en kegel »
 « vanaf 't begin te zijn in regel, »
 « betaalt elk nieuw lid entree »
 « van twee frank vijftig, en ... speelt meé! »
 Dies, tot ons aller grote sp'jt,
 blijkt 't reglement niet van onze tijd...
 Met onze vaak gesplitste frank
 betaalden we allen méér, pertang!
 — 'k weet niet na welk evenement —,
 verhuisde opeens het hele bent.
 Men trapte 't af naar 't « Ministerie »,
 waar ze op slag hadden veel miserie
 met ál dat bollend jong geweld,
 voor wie slechts uranke leute 'en teld'...
 Daar, in den tijd van Richard Stevens,
 'en bolde men er ook nie' nevens!
 Steeds om de maand, ja, dan het placht
 dat, tot een héél stuk in de nacht,
 door ieder lid, — elk op z'n toer —,
 de bollen rolden op de vloer;

zó erg, dat op den duur de tegels
 uitsleten door de bol en kegels...
 Wat voren gaat, sprak ik tot slot...
 Opdat het lid Georges Hutsebot
 dikwerf nog en menige keer
 de kamp doe' vlotten, om en t'weer!
 Opdat het lid, de vriend Laurent,
 — die nogal reed'lijk bolt, pertang,
 nog lang met virtuositeit
 de bolle zuiere op stond en tijd!
 Opdat het lid... ja, Lecovez,
 — hij stekte stuks de titel meé —;
 van àl de negen houten clowns
 meermaals nog treff' « la tête de voons »!
 Opdat Bert, uit « Den Groenen Hond »,
 — één van de strafsten uit den bond! —,
 nog dikwijls parte van de koek,
 evenals 't lid Albert De Rouck!
 Opdat de Miek Uyt-ter-haegen
 nog véél meer zich aan 't spel durv' wagen!
 Opdat der bonden latre « ziel »,
 'k bedoel hier prompt Toone Cornil;
 opdat De Nayere Albert;
 opdat... doch 't leidt me véél te ver...
 Want 'k raak, wellicht nog overstuur,
 m'n beste Chéf en Vriend Gebuur,
 wijl ik hier straks niet op 'en houd;
 daar 't welaan wordt als pap zó koud...
 Dit weez' het slot. En 'k ben kontent
 het flinke vrouwlijk element,
 — 'k bedoel Palmyre en Rachel —,
 t' omvatten in dit huldespel!
 Maar 't méést van àl nog onze Jef,
 die steeds maar zonder veel geket
 belangloos van zich afbijt
 en nooit of nimmer kent respijt!
 Zo ook de vriend Djors Kerbalu,
 die heden door elkeen van U
 worde gevierd deez' Eerste Mei,
 tot groei en bloei der Maatschappij!...

Zottegem, 1 mei 1949

Michel van den Bossche.

Hun dokumentatie leent zich tot een uitgebreide studie in lokaal verband; in een algemeen tijdschrift dringt zich vanzelfsprekend een beperking op. Wij besluiten met de rijmen, waarin ze vorig jaar een bevel tot uiting brachten :

**Negen kegels op de vloer
Twintig makkers bollen elk op toer
Ieder maand 'n prijs. Elk jaar 'n kampioen.
Vriend en Spel ! Heeft men soms meer vandoen ?**

**Negentig jaar bolt dit sport en bindt de maats.
Naar de honderd ! Baas, zet de kegels op hun plaats.**

R. van der Linden.

Nota : De maatschappij beschikt over twee bollen, krulbollen genaamd, grondstof olm, gewicht 700 gr elk, diameter 14 cm; negen kegels, grondstof olm, de grote meet een hoogte van 32, de acht kleine 25,5 cm, diameter grondvlak 6 cm; versiering rode en blauwe lijnen; bollen en kegels worden bewaard in het lokaal, in een zeer oud bakje; het betekent een ware kunsttoer er dit speelgoed in te bergen. De houtdraaier Herbert Van Herzeele leverde de laatste twee bollen, en jaarlijks sinds 1952, een houten bord voor de kampioen.

In het lokaal hangt een kader, waarin de sierlijk geschreven statuten aangetekend zijn. De h. Charles Weyts, destijds sekretaris van de Bolders, zorgde voor de kalligrafie en de omlijsting. (1)

Het lidgeld bedraagt maandelijks 10 F. Boete voor de telaar-komer 2 F, voor de afwezige 5 F.

De auteur dankt oprecht de voorzitter Jozef Haegeman, de sekretaris Michel Lecovez, voor hun waardevolle dokumentatie en inlichtingen, en alle leden voor de gezellige avonden.

(1) Mededeling van de zoon, de h. A. Weyts, eredienschef van de Koninklijke Vlaamse Akademie voor Geneeskunde, Dilbeek.

Het Volkslied in de belangstelling

De belangstelling voor het volkslied door de volkskundige onderzoekers blijft aanzienlijk, wat o.m. blijkt uit het verschijnen in de laatste tijd van vier lijvige werken, die de redactie ter bespreking heeft ontvangen, die handelen over enkele aspecten van het volkslied of over een soort van volksliederen en die wij u hier willen voorstellen.

Als **Band 4/II** van de **Veröffentlichungen des Instituts für deutsche Volkskunde** van de **Deutsche Akademie der Wissenschaften zu Berlin** (O.) verscheen einde 1962 het 2^e deel van **WOLFGANG STEINITZ', Deutsche Volkslieder demokratischen Charakters aus sechs Jahrhunderten** (Akademieverlag, Berlin 1962. XLII + 630 blz., formaat 27,5 cm bij 21,5 cm. Prijs: geb. 32,— DM)(1). Dit tweede deel handelt over de « liederen uit de politieke strijd van het arbeidende volk tegen onderdrukking en voor volksrechten » van 1816 tot 1933.

De moeilijkste vraag die de auteur had op te lossen, luidde « Welke liederen moeten worden opgenomen? », wanneer het bovenvermelde doel wordt vooropgesteld. Wat verstaat de auteur onder volksliederen? Een volkslied ontstaat uit een lied van geliefde herkomst dat door de gemeenschap, door de collectiviteit van de mensen wordt opgenomen en dat in de loop van zijn ontwikkeling door het volk scheppend wordt omgevormd.

Dit volkslied dat door de scheppende deelname van het volk wordt gedragen, drukt zeer pregnant de geestelijke verzuchtingen van het arbeidende volk uit, inzonderheid zijn streven naar een betere toekomst, naar bevrijding van onderdrukking en nood. Het feit alleen dat een lied door een grote collectiviteit, door een massa wordt gezongen, maakt het nog niet tot een volkslied. Zo worden sedert de Reformatie koralen, sedert de vorming van de moderne staten de nationale hymnen [de hiervoor gebruikte term « volkslied » is dus uitermate dubbelzinnig], sedert het ontstaan van de socialistische arbeidsbeweging de « Internationale » enz. door grote massa's gezongen, zonder door de zingende collectiviteit te zijn gewijzigd inzake tekst of melodie, op een paar kleinigheden soms na.

Steinitz besluit daarbij dat deze op grond van het ontbreken van een wezenlijke omvorming (het « Zersingen » of « Umsingen ») geen volksliederen kunnen worden genoemd. Zij kwamen dan ook voor opneming in zijn boek niet in aanmerking. Steinitz voert daarom ook een nieuwe term in nl. « **Arbeitervolkslied** » (misschien in het Nederlands « **Arbeidersvolkslied** »), dat hij afzondert uit de groep van « arbeidersliederen » Arbeidersliederen zijn liederen die door de arbeiders worden gezongen, in de zienswijze van de auteur door de arbeiders uit de socialistische en kommunistische beweging-

(1) Band I verscheen in 1955 in dezelfde reeks en bij dezelfde uitgever, omvat XLIV + 499 blz. en bevat liederen uit de 15^e tot het begin van de 19^e eeuw.

gen, zoals de Internationale, de Warschawjanka, liederen uit de verzameling « Rote Gedichte und Lieder », enz., enz. maar die « **nichtfolklorisiert** » werden, d.w.z. die niet door de zangers werden omgevormd in tekst en/of melodie, dus niet aangepast aan of toegepast op nieuwe gebeurtenissen of toestanden. « Arbeitervolkslieder » noemt hij dan de « **folklorisierte Arbeiterlieder** ». Het onderscheid berust dus op kwalitatieve objectieve gronden, die ook snel subjectief werden ondergaan. Dit onderscheid vormde het criterium voor al of niet behandeling in het boek.

De dragers van de behandelde liederen zijn vooral de arbeiders. De auteur wijst erop dat daarmee een sociale laag van dragers van het Duitse volkslied te voorschijn komt, die tot nog toe in het (Duitse) volksliedonderzoek niet of slechts even, en dan soms volkomen afwijzend, werd behandeld.

Met het oog op de esthetische waardering van de « arbeidersvolksliederen » wijst de auteur erop dat zij moeten worden vergeleken met het algemene volkslied uit dezelfde periode en niet met het klassieke volkslied, zoals het in de volksballaden, de oude minneliederenz. enz. nog tot in het begin van de 19^e eeuw werd bewaard. Bij de beoordeling van de betekenis en de functie van het « arbeidersvolkslied » en zijn vergelijking met het traditionele volkslied mag men niet vergeten dat het scheppen van volksliederen slechts een zeer klein deeltje vormt van het culturele scheppen van de arbeidersklasse. Hun energie ging vooral naar de harde strijd voor het bestaan en naar hun organisatie, zodat geen « arbeidersvolkscultuur » tot stand kwam, die de vergelijking kan doorstaan met de « volkscultuur der boeren ». Toch is de wereld van het arbeidersvolkslied daarom niet minder interessant. Zij werd tot nog toe ten onrechte over het hoofd gezien.

Het materiaal voor het boek van Steinitz werd op grootscheepse wijze bijeengebracht, met de hulp van honderden arbeiders, die zelf de liederen kenden of gezongen hadden. De auteur verklaart die grote medewerking als volgt « Die gesellschaftliche Situation war jedoch in einem Staat [de DDR], in dem die Arbeiterklasse die führende Stellung einnimmt und sich seit 1950 ein immer stärkeres Interesse für die Geschichte der Arbeiterbewegung entwickelte, sehr günstig für diese Aufgabe » (p. XXVII). Het « Arbeiterliedarchiv » te Berlijn (secretariaat bij de Deutsche Akademie der Künste, sektion Musik, Abteilung Arbeiterlied) bezat op het einde van 1961 ca. 40.000 arbeidersliederen die in hoofdzaak door arbeiders en arbeidsters, die vóór 1933 en zelfs reeds vóór 1914 in de arbeidersbeweging een rol hadden gespeeld, werden ingezonden, en verder 150 bandopnamen. Dit was de hoofdbron voor de studie van Steinitz, samen met een verzameling van ruim 850 liederboeken en -boekjes, die dienden te worden bijeengebracht uit de meest **verscheiden**, moeilijk toegankelijke plaatsen, zoals archieven van arbeidersbewegingen, politie- en gerechtsarchieven, privaat bezit, kleine bibliotheken.

Ruim 400 liedteksten en 120 melodieën worden in dit 2^e deel opgenomen en ingedeeld in vijf hoofdstukken :

1. liederen uit de politieke strijd tegen onderdrukking, voor de vrijheid en eenheid van Duitsland van 1816-1847 (p. 1-170);
2. liederen uit de revolutie van 1848/49 (p. 171-270). Uit deze verzameling ontstaat een levendig beeld van de revolutionaire beweging en de gevechten van die tijd en van de democratische leiders zoals Robert Blum en Friedrich Hecker.
3. Bijdragen tot het politieke arbeidersvolkslied uit de jaren 1850-1914 (p. 271-338).
4. De liederen tegen oorlog en hongeropolitiek uit de eerste wereldoorlog 1914-1918 geven een volledig nieuw beeld van het Duitse soldatenlied en brengen voor de historicus belangrijke gegevens over de stemming en houding van de soldaten tijdens de eerste wereldoorlog (p. 339-420).
5. Lieder en uit de strijd tegen reactie en fascisme, voor de overwinning van het socialisme van 1918 tot 1933 (p. 421-581). Hier is het materiaal bijzonder rijk. Op grond van een vaak groot aantal varianten (het « Leuna-lied » alleen komt voor in 50 versies) kan de auteur nauwkeurig nagaan hoe deze liederen uit de omstandigheden van de toenmalige strijdsituatie door de arbeiders door een scheppend, volksliedachtig « Umsingen » uit soldatenliederen uit de 1^e wereldoorlog werden gevormd tot revolutionaire arbeidersstrijdliederen.

Elk lied wordt volgens thema gerangschikt. De teksten worden strikt wetenschappelijk meegedeeld, de bronnen beschreven, de melodieën, wanneer bekend, afgedrukt en alle historische achtergronden uitvoerig toegelicht. De behandeling van sommige liederen is uitgegroeid tot een echte verhandeling. Buitenlandse lezers zullen m.i. de taalkundige verklaringen bij de tekst wel als wat schaars aanvoelen. Het meesterlijk werk van Steinitz bevat 31 illustraties en de gebruikelijke registers van personen, zaken, beginregels en titels van de liederen.

Alle liederen behandelen een aspect van de opstand van de arbeiders tegen de machten en krachten die hen willen onderdrukken. Naar mijn gevoel valt één lied daarbuiten, nl. nr. 200 « **Freifrau von Droste-Vischering zum heil'gen Rock nach Trier ging** » (p. 146-150). Het is m.i. een spotlied met een zgn. mirakel te Trier, dat door de auteur als politiek lied wordt geïnterpreteerd, omdat F. Engels het lied als een van de beste politieke volksliederen sedert de 16^e eeuw had bestempeld. Uit de tekst zelf blijkt dit zeker niet duidelijk. Ik meen dat dit lied beter als aanvullende illustratie bij nr. 200 a **Herr Bischof, die Binsgauer brauchen selber ihr geld** behandeld werd.

Bij de « Lieder aus anderen Sprachen » gaat onze aandacht natuurlijk naar de Nederlandse liederen. Als vergelijkingsmateriaal worden aangehaald op p. 315 **Het recht van de werkman** (Wouters-Moorman, Straatlied 1933), dat waarschijnlijk teruggaat op nr. 245 **Und geht es gegen Arbeitsleute, nimmt man die schwerste Strafe gleich**, en op p. 463 **Bij Rhenen zijn velen gevallen** (gepubliceerd door Dr. T. De Haan in Neerlands Volksleven 1954), een Nederlands weerstandslied dat op het kommunistische

Leunalied schijnt terug te gaan. Dit brengt ons tot ons besluit. Het werk van Steinitz opent methodologisch de weg voor het onderzoek van de Nederlandse en Vlaamse arbeidersvolksliederen, waarvan naar ik kon nagaan nog heel weinig werk werd gemaakt.

Ik doe een beroep op de lezers van **Oostvlaamsche Zanten** om in hun omgeving te speuren naar personen die nog liederen kennen en zingen die herinneren aan de sociale strijd van de arbeiders om betere werkvoorwaarden, enz. Alle gegevens in dat verband worden met dank ontvangen door ondergetekende van deze bijdrage, via de redactie van ons tijdschrift.

Ik zelf heb onmiddellijk de hand aan de ploeg geslagen en deel hier reeds de tekst van een eerste lied mee.

1. Wat vindt men heden nog oprecht
Een groot getal kloekmoedige helden,
Die voor hun vrijheid en hun recht
Hun leven maar ten pande stelden.
Zoals gij ziet schrikken zij niet
En trekken maar ten strijde,
Maar een ongeluk komt soms gebukt
En moesten dan hun laatste vaarwel zeggen.
Maar wij die zwoeren het bij zijn beeld(2)
En willen ook voor onze vrijheid sterven.

2. Wij vroegen hun zeer schoon en braaf
Om de vier stemmen(3) te doen verdwijnen,
Die ons hier bond zoals een slaaf
Ja in fabriek als in de mijnen.
Het is een schand voor gans het land
Dat men bloed doet vergieten.
Van de schelmerij zijn zij de schuld
G'hebt Smet de Nayer(4) met gans zijn klieke.
Maar wij die zwoeren het bij zijn beeld
En willen ook voor onze vrijheid sterven.

3. Er was weer sprake in ons Gent
Hoe men de slaven moest verdrijven.
Dat weet eenieder, 't staat bekend
De politiek moest achterblijven(5).
Doch Frans De Cock gaf op den dok(6),
Een staal met zijnen lijve
Totdat zijn lichaam was doorboord
Met kogels zoals een vijge.
Maar wij die zwoeren het bij zijn beeld
En willen ook voor onze vrijheid sterven.

(2) Voorbeeld (3) Er waren stemgerechtigden wier stem voor 4 werd geteld (4) Eigenaar van de Smetfabriek, thans Loutex in de De Smetstraat te Gent (5) De tekst van deze plaats en zowat de hele strofe is ietwat onzeker. Onze lezers zullen ons waarschijnlijk wel de juiste versie bezorgen. (6) Een dokwerker die in een gevecht met de rijkswacht werd gedood.

Deze tekst werd ons op 23/8/63 meegedeeld door zegspersoon A. M. uit Gent, oud 72 jaar, die het als knaap van \pm 12 jaar had horen zingen aan de Gantoise-fabriek op de Vogelzangkaai door de bekende Gentse zanger **Den Bult**, die er waarschijnlijk de dichter van was(7). Den Bult was vergezeld van een accordeonist en verkocht zijn liedjes tegen 5 cent.

*
**

Het tweede werk dat wij U voorstellen is de volledige uitgave van het **Iepersch Oud-Liedboek, Teksten en Melodieën uit den volksmond opgeteekend** door ALBERT BLYAU en MARCELLUS TASSEEL (Uitg. Kon. Belg. Comm. voor Volkskunde, Brussel 1962, 56 + 590 blz.). Prof. em. Dr. PAUL DE KEYSER verzorgde de uitgave en schreef een korte inleiding (p. 5-10), die een substantiële biografie van Dr. Albert Blyau (1872-1946) bevat.

Op raad van zijn oud-professor Dr. P. Fredericq in 1895 zou Blyau te Ieper en omgeving oude volksliederen uit de mond van 't volk trachten op te tekenen, die niet voorkwamen in de verzamelingen van Willems, Snellaert en Hemelsoet, de Coussemaker, enz., alsook varianten op reeds bekende liederen. Blyaus verzameling steunt vooral op de liederenschat van twee zegspersonen, vrouw Ingelaere en vrouw Valerie, twee Ieperse kantwerksters. Het is vooral daardoor dat het Iepers Oud-Liedboek eigenlijk één grote verzameling is van liederen uit de oude Ieperse kantwerksholen. In het eerste Deel van het boek wordt dan ook uitvoerig gehandeld over **lied en spel in de oude Ieperse kantwerksholen**. Het kantwerk gebeurde vaak tijdens het zingen van liederen, die het arbeidsritme onderstreepten, de zgn. **tellingen** alsook de **telseltjes**, een soort van wedstrijdliedertjes tussen twee groepen kantwerksters in een lokaal met het oog op het ter snelst werken. Verder krijgen wij de liederen die werden gezongen tijdens de feestdagen van de kantwerksters, Klein-Sacramentdag te Ieper, het Sint-Annafeest te Poperinge en de Keersenbegietinge.

Een uitgave van een gedeelte van de verzameling van Blyau verzorgde de auteur zelf in 1900 en in 1922 zagen een 15-tal liederen met muziekbegeleiding eveneens het licht, in afwachting van een grote uitgave van het Iepers Oud-Liedboek met uitvoerig commentaar. Blyau heeft daaraan zijn hele leven lang verder gewerkt. Hij heeft dit echter zelf niet meer beleefd. Het handschrift dat bij de dochter van de Dr. Blyau berustte, werd door de Kon. Comm. voor Volkskunde uitgegeven, omdat de verzameling thans niets van haar actualiteit heeft verloren. De auteur stelde zich volledig op een historisch standpunt. Hij speurde naar de **oude liederen**, waarvan het ontstaan kon worden vermoed vóór 1830. Op p. 50 van de Inleiding zegt hij o.m. «Zoo werden verscheiden liederen, alhoewel niet onaardig, toch gebannen, omdat ze bleken

(7) Over Den Bult zie R. VANKENHOVE-A. LEPAGE, Het Volksleven in het Straatlied (Gent 1932) p. 138.

jonger te zijn dan 1830 ». De teksten en melodieën werden zo dicht mogelijk bij het gehoorde weergegeven.

De volksliedstudie mag de Commissie voor Volkskunde dankbaar zijn voor de uitgave van deze rijke verzameling volksliederen, waarin vertrouwde klanken en thema's zoals Heer Halewijn, van twee Koningskinderen, De Koningsdochter enz. te vinden zijn.

*
**

Op een ander standpunt stond de Beierse verzamelaar van volksliederen KIEM PAULI, die in zijn streek erop uit trok om die volksliederen te ontdekken, die waard waren om opnieuw of meer te worden verspreid. Goede volksliederen te verspreiden is zeker beter dan grote verzamelingen, die meestal voor het volk wegens de hoge prijs ontoegankelijk zijn, in de boekenkasten te laten vermolmen. Met de uitgave in 1934 van zijn boek **Sammlung Oberbayrischer Volkslieder** wilde Kiem Pauli aantonen hoe zijn volk met zijn lied er toen uitzag, hoe het volk dacht en voelde, hoe in zijn liederen liefde, haat, ernst, grove spot en diep religieus gevoel werden uitgedrukt. « Liebe Leser, sei nicht böse, wenn die Dichtung manchmal sehr primitiv oder etwas derb ist, aber wir wollen doch die Menschen sehen, wie sie sind, mit ihren Fehlern und Vorzügen! » zegt hij p. 440 in het Nachwort. Hij wilde de liederen, die werden gezongen in de boerenhuizen, op de « alm », in de hutten van de jagers en houtakkers, tot nieuw leven opwekken. Naast zijn verzameling heeft hij met hetzelfde doel zangwedstrijden georganiseerd en zangverenigingen opgericht. Hij heeft het mogen beleven — dat het Oudbeierse volkslied opnieuw tot het volle leven is gekomen en levendig is gebleven over alle verschrikkingen van een woelige tijd heen. Een jaar na zijn dood in 1960 werd een aanvang gemaakt met een heruitgave van zijn boek. Het verscheen eind 1962 met een nawoord door KARL ALEXANDER VON MÜLLER bij het Verlag Georg D. W. Callwey te München (463 blz. Prijs: 29.50 DM.). Om financiële redenen dienden de mooie illustraties uit de 1^e uitgave te worden weggelaten, wat we toch betreuren.

Deze verzameling Oudbeierse liederen, waaronder wij b.v. p. 413 een **Sternsinger-Lied** aantreffen, die voorzien is van een lijst van titels en beginregels en van een bronnenlijst, wensen wij nog een even grote verspreiding toe ten bate van het levende volkslied.

* * *

Het laatste werk over volksliederen, dat wij U willen voorstellen is een nog reusachtiger onderneming dan het werk van Steinitz, nl. Volume II van **The Traditional Tunes of the Child Ballads with their Texts**, according to the Extant Records of Great Britain and America » door BERTRAND HARRIS BRONSON

(Princeton, New Jersey, Princeton University Press 1962, XX+565 blz., formaat 27,5 bij 21,5 cm. Prijs: 25 dollar)(8).

Bertrand H. Bronson is professor aan het Department of English van de University of California te Berkeley. Hij heeft jarenlang onderzoekingen gedaan in de grote verzamelingen van volksliederen in de Engelssprekende wereld, te Oxford, Cambridge, Edinburgh, Aberdeen, Harvard, Yale, de Library of Congress, the British Museum enz. Hij heeft belangrijke bijdragen geleverd tot de analytische methode in de vergelijkende studie van volksmelodieën.

In dit monumentale werk verschaft Bronson ons de muzikale tegenhanger van de beroemde verzameling door FRANCIS JAMES CHILD (vandaar de term «Child Ballad») van **English and Scottish Ballads**. Het werk van Prof. Child handelde uitvoerig over de teksten, de historische achtergronden en de continentale analogieën. Prof. Bronson behandelt de melodieën en voegt er de teksten bij. Sedert de dood van Child in 1896 werd een overvloed aan volksliedmuziek ontdekt in de levende traditie van Engeland, Schotland en Ierland en vooral in Amerika, waar hij naar nieuwe versies van de liederen met minder succes had gezocht. Bronson heeft dankbaar gebruik kunnen maken van deze ontdekkingen. In dit 2^e deel, uit een reeks waarin 4 delen zijn voorzien, zijn meer dan 1000 varianten van melodieën en teksten voor de Child Ballads 54 tot 113 opgenomen. De melodieën die zowel uit handschriften, gedrukte werken als fonoplaten zijn verzameld, werden systematisch geordend om hun melodische verwantschap en de karakteristieke variaties in de loop van de mondelinge overlevering duidelijk te maken. Vooraf wordt van elk liedtype de muzikale geschiedenis en ontwikkeling geschetst, daarna wordt elke variatie met haar melodie en haar tekst gepubliceerd, de bronnen nagespeurd en van de melodieën de modus aangeduid. Wij zien met belangstelling uit naar de spoedige voltooiing van deze reuze-onderneming, die een onmisbaar instrument zal worden voor elke verdere studie van het traditionele lied in tekst als in melodie.

R. HAESERYN

(8) Volume I, Ballads 1-53 verscheen bij dezelfde uitgever in 1959, XXXVII+465 blz.

Voorgeschiedenis en geschiedenis van de H. Sakramentsprocessies inzonderheid in Spanje

In 1962 verscheen *Zur Vorgeschichte und Geschichte der Fronleichnamtsfeier besonders in Spanien* als bijdrage tot de studie van de volksvroomheid in de middeleeuwen en de nieuwe tijden⁽¹⁾. De auteur, **Gerhard Matern**, legt in zijn studie de nadruk op de volkstradities; deze zijn de prikkel en de stuwkracht geweest voor het ontstaan en de ontwikkeling van de H. Sakramentsprocessies.

Geen enkel land ter wereld heeft zoals Spanje de H. Sakramentsprocessies met alle middelen verdedigd en gevierd als zijnde een feestdag van het volk.

We menen verscheidene redenen te hebben om dit boek aan onze lezers voor te stellen. Ten eerste omdat het behandelde onderwerp niet te scheiden is van de volkskunde, en het nuttig en noodzakelijk is de horizons van onze studie te verruimen door internationale kontakten. Ten tweede omdat vele elementen van de behandelde processies ook behoren tot onze eigen volkskunde. Tenslotte, een derde reden, kan het nuttig zijn een open oog te hebben voor de Spaanse volkskunde. Vergeten we niet dat de Spaanse periode — gedurende de 16de eeuw — een belangrijke bladzijde vertegenwoordigt in onze eigen geschiedenis. Ongetwijfeld bleef deze wisselwerking niet zonder invloed op onze volksgebruiken.

In het eerste hoofdstuk (blz. 1-38) behandelt de schrijver de crisis en het verval van de eukaristische verering vanaf het begin der vroege middeleeuwen tot op het einde van de late middeleeuwen. Hij legt de nadruk op het uiterlijk vertoon waarmede de verering gepaard ging. Ter aanvulling van abstracte begrippen worden konkrete feiten getoond; de voorwerpen worden zichtbaar aan het volk voorgesteld. In het tweede hoofdstuk (blz. 39-89) betreedt de auteur het terrein van het ontstaan en de ontwikkeling van de H. Sakramentsprocessie. Oudere ommegangen en processies bestonden reeds, o.a. de Lichtmisprocessie op 2 februari. Ze is ontstaan uit de heidense-oudromeinse veldprocessie (Flurprozession) en ontwikkelde zich tot een kristelijke boetprocessie naar St.-Pieter te Rome. Een andere processie uit de eerste eeuwen van onze jaartelling was de Palmzondagprocessie, en later in de 12de eeuw de Wittedonderdagprocessie.

In de oude processies werd geen onderscheid gemaakt tussen het profane en het godsdienstig gedeelte. Het volksleven vormde één geheel. In de burgerlijke feestvieringen, — zoals b.v. het huldebetoog ter gelegenheid van de geboorte van een prins, het konink-

(1) **Gerhard Matern**, *Zur Vorgeschichte und Geschichte der Fronleichnamtsfeier besonders in Spanien*. Studien zur Volksfrömmigkeit des Mittelalters und der beginnenden Neuzeit. Aschendorfsche Verlagsbuchhandlung, Münster Wesfalen, 1962. Prijs:

lijk bezoek, de zegevierende wapenfeiten, — sloot de kerk zich aan bij het dank- en huldebetooft van het volk.

Het boek behandelt uitvoerig het ontstaan van de processie van Doornik waarin de Gentenaars een bijzondere rol hebben vervuld. Hierover werd reeds geschreven in ons tijdschrift(2).

Traditioneel kwamen in de H. Sakramentsprocessies taferelen uit de bijbelgeschiedenis terug. Hoofdpersonages en figuranten waren verklede personen in de rol van de profeten, Koning David, Nabucodonosor, hogepriester Melchisedech, enz.

Zelfs draken waren niet weg te denken uit de laatmiddeleeuwse H. Sakramentsprocessies (in Spanje bedoelend), alsook andere dieremonsters die reeds voorkwamen in de kristelijke ikonografie vóór het ontstaan der processies. In de Spaanse boetprocessies ging soms de draak vooraan. Deze fabelachtige dieren symboliseerden de geest van het kwade en moesten bijgevolg bezworen of vernietigd worden gedurende de plechtigheid. Vandaar dat draken en slangen soms de vorm hadden van een kaars die opbrandde gedurende de processie.

In het jaar 1256 namen in het Portugese stadje Alenquer komische dieregestalten met duivelachtig uitzicht deel aan de H. Geestprocessie. Ze waren begeleid door reuzen en andere monsters, en waren het zinnebeeld van duivel en afgoden. Deze monsters en reuzen vindt men later eveneens vertegenwoordigd in de H. Sakramentsprocessie. We vinden het passend hier te onderlijnen, dat de auteur het bestaan van reuzen aanstipt in de 13de eeuw. (3) Deze nota verdient een plaatsje in de ontdekkingsstocht op zoek naar het ontstaan van de reuzen(4).

Bovengenoemde attributen hadden een ongemene aantrekkingskracht op het volk, een kracht die geaccentueerd werd door het groteske optreden van personen die in deze monsters schuilden. De « gigantes » en andere komische figuren waren vertegenwoordigd in de eerste H. Sakramentsprocessie te Gerona in het jaar 1313 en wijzen op een vroeger bestaande traditie. Ook te Barcelona stapten deze fabelachtige wezens in de H. Sakramentsprocessie, als vanzelfsprekend behorend tot het volksleven.

Een ander volksgebruik dat ingang vond bij de kerkelijke feesten was het vuurwerk. Het wijst op de kerstening van een gebruik dat oorspronkelijk met de Godsverering geen uitstaans had.

(2) Dr. H. Nowé. *De Gentenaars en de processie van Doornik*. Oostvl. Zanten, 18e jg., nr. 1, blz. 11-24.

(3) Blz. 79. De auteur verstrekt hierover volgens bibliografisch gegeven in zijn voetnota nr. 143. « Introducida (êste mafarrico), parece que por um bispo de Lisboa, D. Martino I, no ano de 1265, na procissão do Espírito Santo de Alenquer com os gigantes » monstros que representavam o demónio e a idolatria « ... » A. Miranda, *Festas de Corpus Christi em Pena fiel a Cavallhada* (Portugal), in: Douro — Litoral, Boletim da Comissão Provincial de Etnografia e História, Vol. VII, Pôrto 1943, 23.

(4) Hier willen we verwijzen naar de recente wetenschappelijke studie over de reuzen. R. Meurant, *Géants et monstres d'osier*, Bulletin de la Sté Royale Belge d'Anthropologie et de Préhistoire, T. LXXI. Bruxelles, 1960.

Draken, monsters en vuurwerk zouden naar het oordeel van de auteur Matern reeds bestaan hebben voor het kristendom. Hetzelfde zou ook kunnen gezegd worden van de toneelwagen die onder de benaming « roca » of « carros » een bijzondere plaats bekleedde in de Spaanse H. Sakramentsprocessies — vooral te Valencia — en op een oude traditie kon bogen. In ons land hebben we nog een overblijfsel van de « carros » te Bergen (H. Drievuldigheidsdag, St.-Waudru).

In het derde hoofdstuk behandelt de schrijver het ontstaan van het H. Sakramentsfeest en de -processies in de Duitssprekende landen en in Spanje (blz. 92-145). Voor wat onze gebieden aangaat noteren we: Luik ± 1287, Maastricht 1290, Brussel ± 1324, Kamerijk ± 1300, Doornik 1323, Kassel 1318. Uit een uitgebreide reeks van Spaanse steden noteren we: Barcelona 1293 (met de levende figuren David en Goliath, en wat later de H. Kristophorus), Madrid 1317, Toledo 1280, Sevilla 1248. Het behandelde verspreidingsgebied heeft de auteur overzichtelijk weergegeven door de kartografische methode.

Het vierde hoofdstuk is gewijd aan de Spanjaard met betrekking tot het H. Sakramentsfeest (blz. 146-301). Het is een nauwkeurige ontleding van de psychologie van de Spanjaard als vrije, hooghartige en vrolijke mens; de mens levend in zijn symbolenwereld en in zijn verhouding tot God. Dit hoofdstuk is ongetwijfeld van grote betekenis voor de studie van de wisselwerking psychologie-volkkunde.

Om de psychologie van de Spanjaard te illustreren grijpt de auteur terug naar de volkse elementen die voorkomen in de processies. In deze processies komt duidelijk de poging tot uiting om andere Spaanse zustersteden voorbij te streven; niet alleen door ze te willen overtreffen door praal en pracht maar vooral door de fysische kracht van de deelnemer zwaar op proef te stellen in het dragen of torsen van attributen: b.v. kaarsen met een gewicht van 22 kg, reuzen die van 70 kg tot 90 kg wegen⁽⁵⁾.

De wagenspelen brachten spanning en ontspanning in de vreugde. Religieuze en profane gebruiken waren niet van mekaar te scheiden, ze vormden één eenheid in dienst van de echte vreugde. En hier bekleedde volksdans, muziek, eetmaal en vuurwerk een voorname plaats in het beleven van de godsdienst.

Een symbolische wereld met figuren uit het rijk van mytologie, geschiedenis, sprookjeswereld of van utopia — vertolkt door levende personages — beantwoordde aan de gemoedsgesteltenis en het innerlijk leven van het Spaanse volk. Alles « wat adem heeft » verheerlijkte de Godheid of was aan Zijn wil onderworpen. En om de kracht van dit symbool nog te verhogen werden maskers gebruikt. Deze maskers hebben ertoe bijgedragen om de herinnering aan de heilsgeschiedenis en historische gebeurtenissen te doen

(5) Voetnota blz. 168 nr. 79. « Es ist bezeichnend, das der Span. Autor (ebd. 14 f.) auch das Gewicht der acht Riesens eigens vermerkt, die je sechs bis zehn arrobas schwer waren ». (1 arroba = 11,35 kg).

herleven. Hierbij werden de voorstellingen van dieren en sprookjesfiguren uit de volkse vertelschat niet uit het oog verloren.

Verder doordringend in de psychologie van de Spanjaard behandelt de auteur de stieregevechten en de plaats die ze bekleedden in de religieuze volksfeesten.

Als bijlagen (blz. 302-311) publiceert de auteur volgende documenten : 1° een Latijnse tekst van de gebeden die opgezegd werden aan de zeven staties in de processie te Mallorca, in het jaar 1317; 2° de volgorde van de H. Sakramentsprocessie te Barcelona in het jaar 1424; 3° de rekonstruktie van de processie te Valencia zoals ze uitging in de 15de en 16de eeuw.

Een rijke verzameling van bronnen- en literatuurstudie sluit het boek.

We hebben veel eerbied voor het werk van Gerhard Matern. Zijn studie legt getuigenis af van een grondige kennis van de Spaanse volksziel. Hij ziet de mens in zijn levensbestaan ten opzichte van God en zijn medemens; hij leeft niet afgezonderd als individu in de gemeenschap; als mens blijft hij een produkt van religieuze en profane factoren. Eeuwen en generaties hebben deze factoren zich vermenigvuldigd, maar de mens bleef trouw aan diepingewortelde volkse tradities.

Om te besluiten menen we te mogen bevestigen, dat het boek als bijdrage tot de studie van de vroomheid in de middeleeuwen een waardevolle aanwinst betekent voor het wetenschappelijk onderzoek naar de oorsprong van volksgebruiken waarmede we ook in de Nederlanden vertrouwd zijn.

M. DAEM.

Een Kinderspel en een Lied

Toen ik nog een kleine jongen was kwamen eens in 't jaar de broers en zusters van mijn moeder — ze waren eenmaal met 19 geweest — allen samen voor een eenvoudig familiefeest. De ongehuwden kwamen alleen, de gehuwden met man of vrouw en kroost.

Het ligt hier niet in mijn bedoeling zulk samentreffen te beschrijven. Alleen is mij daar iets speciaals van bijgebleven. Bij het nagerecht kwam het langverwacht ogenblik dat elk zijn liedje zou zingen. Ik zou echter moeten drukken op het woord **zijn** liedje, want iedereen wist reeds dat vooral de oudsten steeds met hetzelfde airke zouden uitpakken en ieder zat belust om het reeds lang algemeen gekend refrein uit volle borst mee te zingen (ik zei bijna mee te brullen).

De oudste van onze ooms, een bezadigd mens, de wijze man van de familie, vergastte ons natuurlijk op een even wijs liedje :

Na lijden komt verblijden.

*Het leven is een mengelmoes
Van zure en zoete dingen
Houdt 't ongeluk vandaag zich koës
't Zal morgen u bespringen
Maar wat er ook gebeuren zou
Blijf lustig t' allen tijden
Slaat alles in de beste vouw } 2 maal
Na lijden komt verblijden!*

En die twee laatste verzen werden met overtuiging als een bis in koor herhaald.

Spijtig genoeg legde ik toen, als jonge snuiter, nog geen verzameling van liederen aan en schreef ik de verdere stroofkens nooit op, en . . . ken ze niet meer. Helpt mij soms een uwer aan de rest ?

In diezelfde periode was onder de kinderen uit mijn geboorte een spelletje in zwang dat ze noemden « het schuimen ».

Men wist zich een medicijnfleske aan te schaffen van 100 of 200 gram. Men schooide bij moeder een hele of een halve cent en kocht daarmee zwarte spinderkens of zwarte halve centjes. Beide waren immers gemaakt van « kalissenbrood » (jus de Calabre) en werden in gewone omstandigheden gebruikt tegen de hoest. Ditmaal kregen zij een gans andere bestemming : zij werden in het medicijnfleske gestopt, de spinderkens in hun geheel, de halvecentjes erg weinig hygiënisch in stukjes gebeten en in het flesken « uitgespekeld ». Dan met water aangevuld, tot boordens vol, de duim als stopsel er op en nu schudden maar, zo lang en zo hard men kon. De ware manier van het « flaskenschudden » was een echte kunst in het vinden van de juiste beweging. Stilaan vertoonde zich boven aan het vocht een soort vuil geel-bruin schuim. En slechts nu kwam de ware pret van het spel : het schuimen ! Met een behendige zuigbeweging van de lippen trok

men stilaan het zoet-weeërig schuim naar omhoog totdat het schuimloos vocht werd bereikt. Dan moest het « klutsen » of schudden herbeginnen.

De grootste pret bestond er echter in te schuimen in gezelschap. Want dan had een of ander vriendje een marbel (liefst een glazen) of bolleket, een koperen broeksknoop of een angelus die men reeds lang begeerde en die men nu misschien zou kunnen « mangelen » tegen een of tweemaal te mogen « schuimen » ?

En zo ging dan het flesje van mond tot mond, met of zonder « mikroben ». De properste wreven even over de bovenkant met de mouw van een niet altijd overproper hemd of vest. Geen nood, men mocht schuimen. Een klein meisje uit de buurt mocht dikwijls voor niets schuimen — waar de liefde zich verbergen gaat !

Jaren waren verlopen. Ik was ere-voorzitter van een zangkring. Na de herhalingen verlieten de zangers hun lokaal (waar zij drinkgeld aan de « garçon » moesten geven) om te gaan samen-hokken in het achterplaatsken van een café-kantientje waar de baas, zonder drinkgeld zelf bestelde. Laat er mij bijvoegen dat de slimme kerel medelid van de zangkring was. Daar bleef men zich meestal ('t was toch zaterdagavond) samen vermaken tot in de late uurkens, en als ere-voorzitter die zijn plichten kent hokte ik soms, samen met de « chef » of koorleider, een paar uurkes met de leden en bleef plakken. Wij hebben er ons nooit verveeld.

En daar hoorde ik voor 't eerst het liedje van « Mijn flaske » al hakkend gezongen door een jonge snuiter tussen de zangers. Hij gaf zijn lied ten beste met een leeg « saffarken » dat het flesje, zogezegd met kalissebroomd gevuld, moest uitbeelden. De eindzin van ieder stroofke werd met brio door iedereen herhaald en meegezongen.

Hoe groot was echter mijn verwondering bij de vaststelling dat de wijs van het lied, op een paar lichte schommelingen na, dezelfde was als die van « Na lijden komt verblijden ». De wijze van een familielied mijner jeugd versmolt met een spel uit mijn kinderjaren. Luister maar : zonder « hakkelen » of stotteren loont het de moeite :

Mijn flaske !

*Wel kijk ne kier (1). hoe vinde da
Alfrid van « Schele Mele »
Die gao gaon schriemen (2) bij zijn Ma
Omda 'k ik nie wil spele
'k Hé klissenwaoter gelijk ge ziet
Maor hij hao zuveel pruimen
Die geire (3) hee mij niet gegeên (4) } 2 maal
En hij zoe willc schuimen.*

*'k Gaf hem verlede weke nog
'Nen ghielen (5) bol me klêwe (6)
Da zijne vlieger hangdege schier*

Tot boven de Midêwe (7)
 Hij kreeg 'n frank van zijn mama,
 'k zei : « Frid, kuup mintebollen »
 Maar om mij niets te moete geên
 Kocht hij hem een 't Santsewolle (8) } 2 maal

We trokk'n der overlaost op los
 Mee mijn tante Sarlotte
 We giengen all'maal naor den bos
 We raoptege 'n boekenoten (9)
 Ik vond er zu: veel mier dan jij
 En 'k hao der al veel opgeêten
 Maor binst haô-d-jij uit 't sjaloezij
 Mijn kloefen volge ... schreven! (10) } 2 maal

't Es altijd iets mee diene vrek
 Hij mag aliene (11) spele(n)
 Ik ga bij d'andre kinders d'rek (12)
 In 't puurtse zijnder vele
 Mijn flaske, da ziede van hier
 Da gao nu in mijn zakken
 Want 'k zie het wel, der zijnder hier
 Die 't uuκ zoen durven pakken! } 2 maal

Arm, eenvoudig flaske, wat kondet
 gij tegen elektriciteit en meccano!

R. V.

Nota's: (1) kier = keer; (2) schriemen = wenen; (3) geire = gierigard, vrek;
 (4) gegêen = samentrekking voor gegeven; (5) ghielen = volledigien; (6)
 klêwe = touw voor het oplaten van de vlieger; (7) Midêwe = Widauwe,
 een gekende Gentse fabriek gelegen langsheen de huidige Wiedauwkaai; (8)
 Santjewolle = een toenmalig kinderprentje in de aard van de «Image d'Epinal»;
 (9) boekenoten = de vrucht van de beuk; (10) de juiste tekst is natuurlijk
 minder passend om gepubliceerd te worden maar wordt toch door iedereen
 geraden; (11) aliene = alleen; (12) d'rek = direct, dadelijk.

Gentse Feestweek 1963 in het museum voor Volkskunde.

De aktiviteit van het Museum gedurende de Feestweek verdient wel een bijzondere paragraaf in het verslag.

Naar aanleiding van de Gentse Feesten worden dagelijks op de koer van het schilderachtige Museum voor Volkskunde, aan de Kraanlei, vogelpik- en teerlingbakwedstrijden betwist. Deze volksspelen kenden tot hertoe een benijdenswaardige bijval en lokten honderden en honderden kijklustigen.

Het Laatste Nieuws, 25 juli 1963.

Het was de eerste maal dat de Feestweek gevierd werd in het Kinderen Alijnshospitaal. Wij vroegen ons af: zal het publiek de weg vinden naar het nieuw museum? Zal het weder van de partij zijn?

Welnu, het publiek kwam in stromen naar het museum en het weer was zo schitterend dat wij er aan twifelen of wij nog ooit een dergelijke feestweek zullen beleven. Al de voorziene spelen en manifestaties konden, zoals gepland, in openlucht doorgaan.

Vogelpik en teerlingbak.

Van zondag 21 juli tot zaterdag 27 juli werden op de vogelpik 223 beurten gespeeld; 23 mededingers bleven gekwalificeerd voor de eindronde.

De teerlingbak telde 649 beurten met 21 spelers aangeduid voor de beslissing.

Beide beslissingen gingen door op 28 juli. De uitslag luidde: a) VOGELPIK: 1. Verbrugge met 205 punten, 2. Paelinck, 200 punten, 3. Franck, 200 punten, 4. De Clippelaer, 195 punten. b) TEERLINGBAK: 1. Everaert 70 punten, 2. Tyncke 65 punten, 3. De Rycke 64 punten, 4. De Walsche 62 punten. c) Algemene rangschikking: 1 en 2 De Rycke en Everaert 5 punten. 3 en 4. Franck en De Smet 7 punten.

De prijzen werden overhandigd door de heer Van Herreweghe, Gemeenteraadslid.

Op 21, 22, 25, 27 en 28 juli werden de bezoekers iedere morgen aangenaam verrast door de opwekkende tonen van een humpa-orkest, dat de algemene bewondering wegdroeg.

Het Poppenspel.

Ook hier was de verrassing volledig. Iedere dag was de zaal ver voor het aanvangsuur tot barstens toe gevuld, door grote en kleine toeschouwers. Onze acteurs de heren G. De Puydt, Georges Stoops en Marc De Puydt brachten het publiek in vervoering. Hier werd meer dan een traan gelaten. Jammer voor de honderden telaarcomers die geen plaatsje konden vinden.

Voor het voetlicht werden gebracht: De Reis naar de Maan, De Ontvoerde Prinses, Genoveva van Brabant, Het Geheim van de Waterput, Rimpelsteen, De Betoverende Melodie, De twee Koningskinderen en De Vieze Apotheker.

Bezoek: 9.551 personen bezochten het museum. Het poppenspel telde 1.462 bezoekers.

De Konservator J. Boes.

* * *

DE AVONDBEZOEKEN OF NOCTURNES.

Het Bestuur van Bond en Beheer van Museum samen met het Feestkomitee hadden een nogal groot programma opgevat gans verschillend voor iedere dag, met tamelijk vele spektakulaire gedeelten ingewerkt, waar de voorgevel en het binnenkoertje een bijna even belangrijke rol zouden gespeeld hebben. Dit scheen een bres te moeten slaan in de voorziene stadskredieten en er werd zoveel geschrapt dat, aangezien koken toch moet kosten, de « feestelijkheden » van 's avonds tot een minimum dienden herleid; enkele vroegere vetlampjes van de Kouterversiering

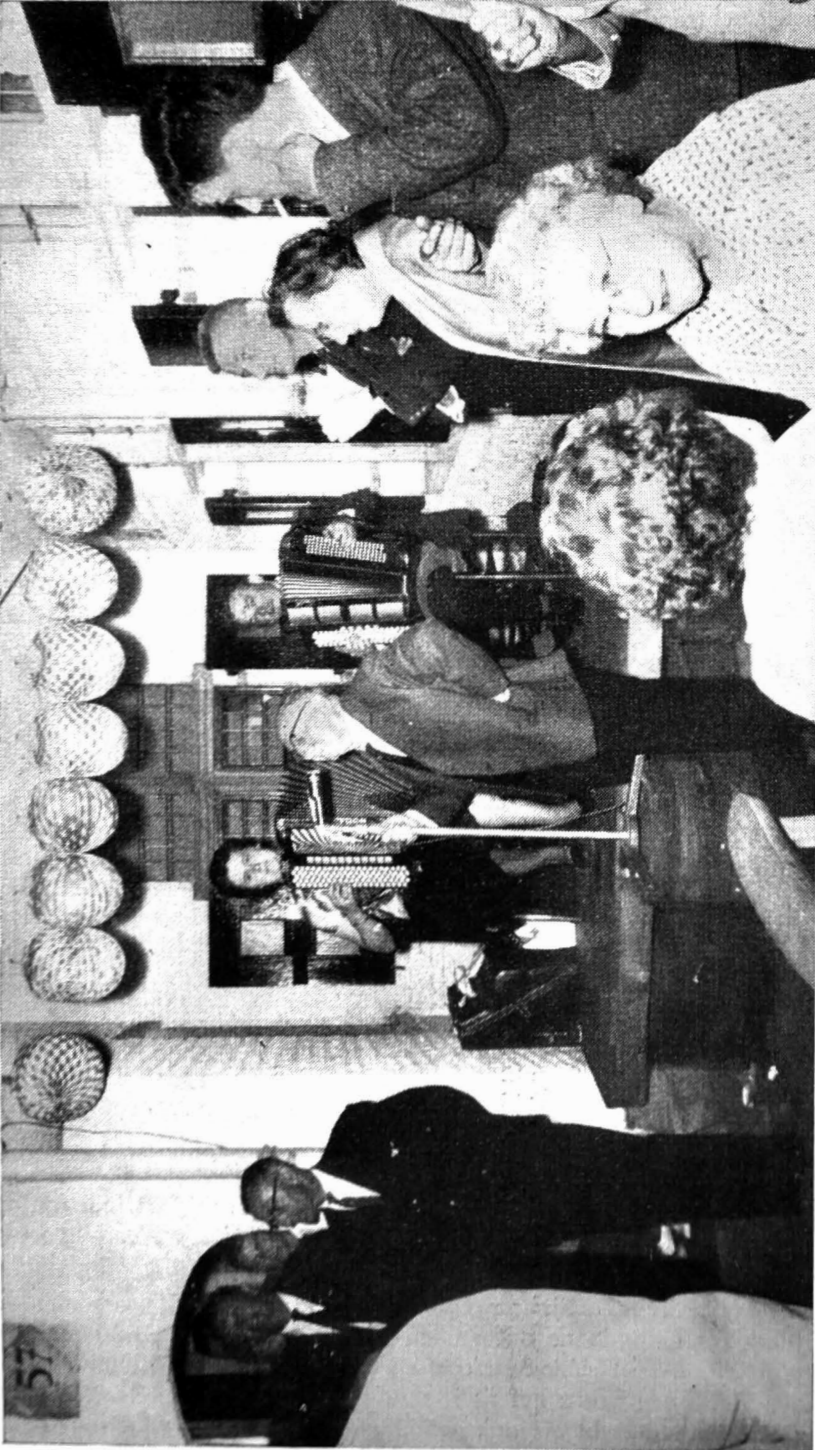
als « lantjes » op de vensterkozijnen aangebracht, daarbij de stemmige lantaarnverlichting, ook nog enkele ballonnetjes boven een meer dan volks verhoog waarop een paar verdienstelijke « trekzakspelers » liefst enkele volksdeuntjes van de belle époque zouden spelen, dat scheen ons, als slot van een bezoek door de judicieus verlichte lokalen, oprecht een passende bekroning, even uitrustend bij wat gezellige kout en het genieten van een pintje dek = een glas fris bier met een ouderwetse « harde mastelle ».

Eigenlijk scheen de vereiste aanwezigheid van onze bestuursleden, ook van uw dienaar, geen absolute noodzakelijkheid. Het blijft echter een oude zekerheid dat « de mens wikt, en het lot beschikt » en dat er buiten de waard (voor de gelegenheid én het gemeentebestuur én de lokale pers) was gerekend. Dat bleek al van bij het begin van de eerste avond, want toen ik mij met de drang van een herwaakt plichtsbesef naar de Kraanlei begaf en de rij van honderden aspirant-aanwezigen op het plankier zag aanschuiven, voelde men duidelijk aan dat enerzijds een strenge ordedienst bij de controle zich opdrong maar dat ook het voor « het geval van nood » voorziene rondgaan van een gelegenheidskrakemandelwijveken en het zelfs persoonlijk optreden met de ouderwetse makkaronkast maar « klein bier » zouden zijn. Binnenin groeide de verstomming. Het verplicht museumbezoek bestond eigenlijk uit een gehol door alle zalen met een menigvuldig klandestien ontsnappen uit al de anders gesloten en nu hier en daar openstaande deurkens om zo spoedig mogelijk een plaatsje te veroveren op de weinige banken rondom het stemmige graspleintje geschaard. Geburen gingen even weer buiten om met stoelen en pliants terug te keren; de kerkstoelen uit de kapel hadden er reeds moeten aan geloven: waarom zouden de museumstoelen en de banken uit het « spelke » er ook niet kunnen bij tepaskomen.

En men wachtte, en men bleef wachten, zelfs met tientallen rechtstaanden.

Drukte in het Museum. (Cliché: Gazet van Antwerpen).

Onze voorzitter van het Feestkomitee in volle aktie : de jongmans van Gent (de andere ook) moeten en zullen dansen en zingen.

't Gevaar was groot, en dringend de nood in 't Land van Leie en Schelde. Wat wilt gij: waar niets is, kan niets gegeven worden: « la plus belle fille du monde ne peut que donner ce qu'elle a ».

En men wachtte; het stadsbestuur had toch op zijn aanplakbiljetten gedrukt dat men in het Alijns-Museum Gentse Feesten zou vieren in de trant van 1913 en onze Gentse en andere kranten hadden er dagenlang over gebroederd dat de Gentse Feesten een ganse vernieuwing zouden ondergaan

Wat is er plots gebeurd? Is het iets dat men noemt de moed der vertwijfeling dat de ondervoorzitter van de Beheerkommissie naar het kleine podium van de akkordeonisten dreef? Zingt men niet in Hänsel en Gretel van « als de nood ten hoogste stijgt? »; had een der oude kwezelkes uit het vroegere puurtse een gunst gevraagd aan de H. Rita, hulp bij de onmogelijke of hopeloze gevallen . . . of is het waar dat, zoals een « geestigaard » uit een onzer lokale bladen schreef dat het 't gekend Wardkomplex van de ondervoorzitter was dat hem dreef? (De vergelijking was misschien niet al te gelukkig, daar waar hij nochtans slechts bedoelde de macht om mensen van gans verschillende standen in goedverstaans kontakt samen te brengen). Maar zeker is 't dat bij een forsig alloh alloh! van de mikro een volledige verwachtende stilte ontstond van een nieuwsgierige menigte en het luisteren naar de woorden van een rede waar voor de gezonde Rede niet veel plaats was. 't Was zoiets van een verkeerde verwachting, een hunkeren naar een optocht van venters en typen zoals in 1962 bij dat internationaal kongres, een show die slechts bestemd was voor vreemden die overal onze propagandisten moeten zijn. Die zaken moeten ons niet geleerd worden, die kennen wij en wij moeten geen kijkers zijn maar zelf medespelenden van ons vroegere Gentse Feesten, wij niet, die ik nu Dames en Heren noem maar de ware Gentenaars, mannen, vrouwen en getrêwde en ongetrêwde êwe en jonge êwejongedochters! (Oh wanhoop, wat durft gij niet ingeven)?! Daarbij, wat waren de Gentse Feesten? Van de lantjes op de Kouter naar de Kiosk op de Koornmarkt en wandelend of arm aan arm dansend weer naar de Kouter en bij de eerste knal van 't vuurwerk al dravend weer naar de Koornmarkt; en zitten op de banken van een terras; en het drinken van een pintje bier (evenals wijn) waarvan de klutskens van de tafel door de kleine straatjongens gestolen en uitgedronken werden.

Een aarzelende poging om het vuurwerk te doen gedenken met een luid oh, en ah, nen ruuje, nen blêwe, ontlokt een instemmend meewillend geluid. Zouden wij geen danske van den ouden tijd instellen: « en dat wij goeie sloebers zijn, enz. ? »; één aarzelend koppel durft het aan, scheidt dan toch maar schuchter uit. Dan maar een vermenigvuldigingsdans onverbiddelijk doorgedreven en door een bestuurslid met Mevrouw Boes, de konservator Boes met een dame zijn keuze en nog een jong koppeltje ingesteld. Moeizaam geraakt men tot een volledig grasplein met dansende, zelf-verwonderde koppels.

Een poging tot het in zwang brengen van de « streep » mislukt. Nu een oproep geprobeerd voor het optreden van een gelegenheidsvolkszanger; enige voorwaarde van optreden: al wat schunnig is moet geweerd worden.

Daar zijn er al twee. Mijnheer Gustaaf staat er al, goed voorkomen, flinke stem en doet het enthousiasme ontbranden met enkele aaneengebonden uittreksels uit het repertorium van Helène Maréchal en dat van Romain de Coninck. Madame Marie krijgt straks een beurt; het ijs is gebroken. De nacht daalt zachtjes; het oh en ah is niet van de lucht nu ook de ramen van de kapel schitteren onder de lichten van daarbinnen. Met sukses worden nu een mazurka, een scottisch, een streep gewaagd (een javatje komt wel ook bij de mazurka te pas); een wals doet

De goeie krakemandels : zachte of harde, veel zout of weinig zout ?

het minder, maar toch als op een roep van de ondervoorzitter-feestleider de dansenden een algemene rondedans aandurven wordt het een vuurwerk van kommando's; rechts draaien; links draaien; dansen op het rechter been; nu het linker been; op het « hukske »; handjes op de schouders; ommekeer; luupe, luupe, luupe; handjes op de schouders en zo op 't « hukske »; ronde !; mol mol waor zitte; baoske van twee cens; enz.; zovele zaken gewillig en stipt zelfs met entousiasme uitgevoerd, alles eindigend in een algemene dans, altijd maar midden luide oh's! en ah's! Terwijl men even uitblaast en men stil babbeït over de schepen van Regieën die « meevermenigvuldigd » heeft, krijgen wij madame Marie met een niet te geïoven potpourri van slim aan elkander gebrachte refreintjes die, telkens men volop op dreef is, afgebroken worden juist aan een woord dat misschien zou kunnen gewaagd geklonken hebben; 't is zo onweerstaanbaar lolig; en als de feestleider sommige afgeknotte zaken in hun geheel doet hernemen is de samenzang algemeen. 't Donkert volop, 't is 't uur van het Koutersgetinte « Pater gij moet kiezen », ingesteld door Pater-Konservator Boes (die eerst de krullen van zijn haar moet in orde brengen). Als bij toeval is de eerstgekozen « begijn » de dame van de heer Schepen van Toerisme. En dra staan tegelijk drie paters of drie begijnen in de ronde. De leider vindt dat een kusje in het donker beter is dan de fijnste pralines! De jeugd krijgt nu ook voor éénmaal de gelegenheid om te twisten. En daar klinkt het al: « Vrienden vermaken wij ons in deftigheid? – Een donderend ja!!! – « Vieren wij de echte Gentse Fieste? » – Ja!!! Maar nu is het « uur van politie genaderd » en men wordt aangezet de nog pas verse pintjes-dek uit te drinken; wij hebben geen nachtvergunning en men kan over gans de stad de Feesten voort beleven, er desnoods arm aan arm of met handjes op de schouders samen heentrekken na het verbreken van een laatste rondedans. Het bewijs is geleverd:

- a) niet alle Gentenaars ontvluchten de stad met de Gentse Feesten;
- b) de Feesten herleven indien de Gentenaars ze zelf vernieuwen door het oude te doen herleven;
- c) het niet het duur betaald vermaak is dat als het plezierigste wordt aangevoeld. En terwijl de laatsten wegdruipen, lachend en toch misnoegd « omdat het zo vroeg gedaan is » denkt de ondervoorzitter-feestleider-plus-par-la-force-que-par-amour aan die laatste woorden van Triene Versluys: « En 'k hê wel gezien da Jan zijn « mascœur » ons geire zag vertrekken »!

Wat nog in 't kort te vertellen over de andere dagen? maandag nog een groter aantal aanwezigen; alle oude zitgelegenheden zijn er bij te pas gebracht. En alhoewel een kleine vraag laat vaststellen dat op enkele uitzonderingen na het al nieuwe gezichten zijn, wat weer een lastig ingangsteken nodig maakt, is de sfeer er vlug en het sukses groeiend. Element van enorm meerder plezier is het optreden van Madame Jeanne, een ware type van een gelegenheids-volkszangeres in wat zij noemt haar « repertorium uit den boek van Meniere Vankenhove »: gij weet wel van « Mijn leven »: en toen ik werd geboren, enz. (1). Haar grootste sukses is echter: ze weten altijd wat in onze Gentse stad (2), met het refrein nu eens door de mannen, dan eens door de vrouwen, ja door allemaal dan op kommando uit volle borst meegezongen. Die dag was ook het verschijnen van de silhouet van het drukdoend gelegenheidskrakemandelwijveken een sfeervolle aanwinst.

Alhoewel er aangekondigd is en door een briefje op de deur vermeld dat er op dinsdag en woensdag geen avondbezoek is komen op die avonden tientallen op de deur kloppen en daarvoor bevestiging vragen.

« Moederke Mathilde », gezeten tussen haar twee dochters, laat zich de hulde welgevallen : wijn van ere, glazekes met wit-zwarte strikjes; « corbeelde », boeken en harde mastellen, mijn liefje wat wilt gij nog meer ?

De donderdag : weer volle bak; het eerst-doen-rondgaan-in-het-Museum wordt een meer dan lastige karwei. Een ietwat moeilijker te bewerken publiek, misschien wat minder volk maar aangetrokken reeds door de verspreide faam van interesse en plezier. Weer Madame Jeanne, weer het krakemandelwijveke, zelfs een Madame Madeleine in een ietswat romantisch repertorium en weer de dans en het handjes-op-de-schouders en buiten onder een licht gepruttel omdat het te vroeg is. Maar ook iets nieuws : Moederke Mathilde kondigt zich aan; ze heeft hier in vervlogen tijden geleefd, dáár, in dat huizeke (3). 't Is een gretig vastgenomen gelegenheid om de oude zeden te doen herleven; zaterdag gaan wij haar vieren !

De vrijdag weer dat stuk dat destijds in de « Franse Comedie » op goede Vrijdag zo'n bijval kende : Relâche ! En weer die tientallen ongelovige Thomassen, 's avonds voor de gesloten ingangspoort.

Zaterdag, de topdag : men moet openen van rond zeven uur en 't volk stroomt binnen. Het in gang steken telt niet meer, 't gaat van zelfs. Madame Jeanne en de teruggekeerde Mijnheer Gustaaf oogsten hun reeds gevestigd sukses; ook 't krakemandelwijveke is daar en heeft handen te kort en de nieuwsgierige belangstelling gaat ook naar de voor 't eerst opdagende zeerloper Termot die een goede oogst inhaalt dang zij de buitengewone interesse van de jeugd en vooral van de

De zeerloper in draf naar het Alijnshospitaal. Cliché : Het Volk.

kinderen. Maar er is vooral moederke Mathilde, daar aanwezig met twee dochters, schoonzoon, kleinzoon en aangetrouwde kleindochter. 't Wordt een feestelijke inhaling door de gebuurte : het aflezen van den « dicht » sierlijk gegarnierd met rood lint; het aanbieden van zoete en ook nuttige geschenken, waaronder de onmisbare « corbeelde » van gemaakt fruit, het offeren van de « wijn van ere » in glazekes versierd met witte en zwarte lintjes, de serenade van de van 't podium gedaalde akkordeonisten, kortom het echte : « dat van vroeger ». Dat de dicht, naar noodwendigheid opgesteld is in karamelverzen hoeft niet gezegd (4). Nu meer

dan ooit is het plezier te vroeg gedaan. En reeds staat daar moederke Céline die vertelt dat zij, tussen 1892 en 1912 in vier van de huizekens heeft geleefd, er twee van haar broertjes heeft weten geboren worden, er de beste jaren van haar leven heeft doorgebracht; 't besluit is vlug genomen: morgen wordt zij gevierd. De Heer Schepen van gemakelikheden komt nog juist op tijd om de niet te tellen menigte met verbluffing te zien buitenstromen.

En zo komt de laatste dag, de zondag. Nu is men het volk bijna niet meer meester al telt weer stipt de gehoorzame discipline. Zij zijn er al: Madams Jeanne, Marie, Madeleine, 't Krakemandelwijveke, de zeerloper, (alleen Mijnheer Gustaaf maakt spijtig genoeg verstek). Men viert, met het reeds vaststaand ritueel nu ook Moederke Céline die dochter en kleinkind heeft meegebracht. Een mannelijke bewoner, die in 't Alijns heeft geloot, moet onmeedogend naar de volgende Gentse Fieste verwezen worden. 't Wordt nu een algemene viering van al de vedetten, die boeken en snoep ontvangen maar ook, oh eer zonder weerga, lid gemaakt worden van het Gentse « Guldeke » van het Pintje-Dek, waarbij hun plechtig, aan een witte storekoord, symbool der stropdragers, een sierlijk aangehechte harde mastelle om de hals wordt gehangen. Zelfs de heer Van den Bogaerde die gedurende gans die tijd in het Alijns een prachtige eigengemaakte miniatuur-Gentse bargie heeft tentoongesteld (5), wordt in de hulde begrepen.

En tot clou van de avond geeft de steeds populaire Hélène Maréchal onder uitbundig gejuich haar volop meegezongen « Groen Hoedje » en het « Plaotenvijf » ten beste. Nu veroorzaakt de « ure van politie » een algemeen protest. De gelegenheidsleider heeft afgedaan: hij « krijgt zijnen boek » en moet « gaan doppen ». Maar eerst mag hij nog van de Heer Schepen van Vermakelikheden vernemen dat het Museum van Volkskunde en de Bond van Oostvlaamse Volkskundigen hun plicht tegenover de Stad Gent hebben volbracht, dat zij ten volle hebben bewezen dat de Gentse Feesten leefbaar zijn en dat volgend jaar, misschien, iets meer aan subsidie zou kunnen geschonken worden.

Wat zei Rozalie Loveling?: Toekomend jaar misschien, als gij wel leert en braaf zijt, zei d'oude, wij zullen zien. En steeds maar drukken konservator en bestuursleden handen van wegtrekkende bezoekers die zeggen: « merci zulde, when ons kostelijk geamuseerd en tot volgend jaor ». Sinds lang was het pintje-dek, bij gemis aan harde mastellen maar een pintje meer. Nu doofden stillekensaan de laatste « lantjes » uit en speelden de akkordeonisten: « Goede nacht, auf wiederseh ». Gentse Feesten volgens 1913 heeft in Alijns 1963 zijn poortje gesloten.

Vermelden wij toch nog even dat ontelbare Gentenaars dankbaar gedurende de Gentse Feesten de prachtige gift in haar uitstalkast hebben bewonderd ons geschonken door onze zusterstad Saint Raphaël en bestaande uit tientallen santonsbeeldjes met de bijgaande mas, stal, duiventil en zoveel andere zaken, allen draaiend rond het Provençaals Kerstgebeuren.

(1) Vankenhove en Lepage: Het Volksleven in het Straatlied, blz. 85.

(2) Een suksliedje van Madame Jeanne.

ZIJ WETEN ALTIJD WAT!

I

Bij zomerdag zit ieder aan zijn deure
Om af te zien wat dat er al passeert
't Er is geen ene, 't rijke of arme leure
Of hume staat wordt daar g'exam'neerd!
Hij is te lang, te smal ofwel te mager
Hij is te rijk, te fier of wel te glad
Ieder moet toch altijd van zijn pluimen laten
Zij weten altijd wat in onze Gentse stad (3 maal)

II

Komt er ne man wat deftig aangestoken
Dan zeggen zij: « 't is weeral op de plak
Hoe zou hij daar toch anders aangeraken?
't Zal de winkelier varen in zijnen zak! »
Gaat er 'nen man wat veel al naar de kerke,
Zij heten hem schijnheilig watervat,
't Is om ter weer zijnen honig uit te trekken
Zij weten altijd wat in onze Gentse stad (3 maal)

III

Komt er een meiske wat zedelijk te leven
Die mee de wereld niet veel wil medegaan
Dan zeggen zij: « Zie diene vuile kwezel
Zij moet al weere naar de kongregatie gaan!
Dat zij maar aan 'nen man koste geraken
Gij zoudt het zien aan 't draaien van haar gat
Zij zou wel aan zijn broekske blijven plakken! »
Zij weten altijd wat in onze Gentse stad (3 maal)

IV

Komt er een paarke in 't huwelijk te treden
Dan hebben de kommèren hulder werk
Elk die wil zien hoe ze zijn aangesteken
't Is een geloop naar stadhuis en naar kerke
Dan zeggen zij: « wij wensen u de vrede,
Leve de bruid!, 'k wens u proficiat »
Maar achterna begint de praatkomede
Zij weten altijd wat in onze Gentse stad (3 maal)

V

Dat iedre mens in zijnen hof ging wandlen
Om te zien of het kruid niet staat te groot
In plaats van iemands rekening te maken
Want de vuilste varkens willen altijd 't schoonste stroot
Laat ze maar klappen en zeggen wat zij willen,
Vaagt hulder oor aan de kommèrepraat
Want die solsietjespraat dat kan ons toch niet schillen
Zij weten altijd wat in onze Gentse stad (3 maal)

a) *BESTE MOEDERKE MATHILDE,*

Vandaag zijn wij zo blij
Omdat gij fier en vrij
Terug k̄waamt op bezoek
En niet in enen hoek
Maar middenin ons puurtse,
Nu steekt het op geen «uurdse»
En iedereen van ons
't Zij Mele, Pier of Fons
Die brengt hier zijne gave
Omdat gij waart zo brave
En iedereen deed zich zeer
Zodat de wijn van eer
Vandaag u word geschonken
Op uw santé geklonken
Ook schenken we een corbeelde
Mocht z'onze liefde uitbeelden!
Dus roepen w'algelijk
Wij al uw oud geburen
Het zij straatarm of rijk
Zodat het elk zou huren
Vivan Moeder Mathild'
Waar wij zoveel van hēwe
Wij heffen heur op 't schild'
Lang lev' onz' éw getréwe

Gent 27 juli 1963

De geburen van 't koerke van Alyn
of 't Sente Katerinepuurtse.

b) *WAARDE MOEDERKE CELINE,*

Waar is de schoon verdwenen tijd
Sinds gij, zelf hebt gij het gezeid,
Hier telkens uart aan het verhuizen
In twee. in drie, zelfs in vier huizen,
En dat g' als kind, in de W.C.
Al met uw broerkens alle twee,
Wegstékerke waart aan 't spelen,
Kwaparterijen deed, och toch zo vele!
't Is jaren her, een verre tijd.
Maar nu vandaag zijn wij verblijd
Dat g'j toch in uw oude dagen

(3) In 1911 met haar man nog een van de laatste goeie mandenmakers.

(4) Zie hier de 2 «dichten» naar ouderwetse trant.

*Terugkomt om ne keer te vragen
Hoe het gesteld is mee ons puurtse.
Daarom schonk iedereen zijn uurdse
Om u te schenken dees corbeelde
Die onze vriendschap moet verbeelden,
En jong en êwd die bracht zijn gave
Omdat gij toch steeds waart zo brave,
En arm en rijk wil u nu vieren
En juicht verblijd, zonder te tieren :
Vivan ons Moederke Celine,
Vroeger een slijnke koeketiene,
Al is he nu een êwe vrêwe
Die vroeger siond op heur getêwe
Wij zullen haar hier saam vereren
Mee koekskens en de wijn van ere
En roepen saam, nen keer of zeven
Hiep, hiep hoerrah, lang zal ze leven.*

Gent, 28 juli 1963

*Vanwege de geburen van 't beluik Alyns
of 't Sente Katerinepuurtse.*

R. VANKENHOVE.

Het lied van de Kon. Atletische Vereniging DENDERMONDE K. A. V. D.

In het jaar 1921 zaten enkele geestdriftige supporters van de toenmalige K. A. V. D., rond de tapplank van het stamcafé « 't Ros Beiaard ». De match tegen Eendracht Aalst stond in het vooruitzicht. Wat is er vereist om de supporters en spelers moed in te blazen? Een lied natuurlijk.

De h. Marcel Kelbaert die zijn sporen reeds verdiend had als musicus, zou zorgen voor de muziek. Goedwillige supporters pasten de tekst aan ... en het lied weerklinkt nog immer, zo bij muzikanten als bij supporters van 1963.

De jeugd aanvaardt nochtans niet alles klakkeloos en zo verandert « **maluw en blauw** » in het begin in « mauv en blaaf ». A.V.D. werd intussen K.A.V.D.; de maatschappij is thans koninklijk. De eerste zin lijkt te eenvoudig; in de plaats daarvan hoort men : « **Kaa ... Vee ... Dee ... Killemodee ... dee ... pak ze vast en danst er mee** ». De uitdrukking « **Cent kilos** » valt thans moeilijk te begrijpen, maar de ouderen weten, dat jaren her voetbalspelers gemakkelijk zwaarlijvige lieden waren.

(5) Zie in Palmarès nr. 6, 4de jaargang, juli-augustus 1963 : Het Dolce vita van de Gentse Bargie.

♩ = 120.

Maar huren blaas in top, o-he! Mannen van A.V.D. -

On-ze club doorieder een ge-kend; Al be-zit hij ge-nen cent heeft toch
 rijkdom en o-ver-sloed, als men re-kent on-gen moed. Kom, kom, kom
 ver-lies op ons we-gen; Kom, mer weg! Staat die-maar in - de
 wind. La-icht de ze-ge ons nu te-gen, zo zingen wij al-len
 blij-ge-zind. On-ze club doorieder een ge-kend. Al be-zit hij
 ge-nen cent, heeft toch rijkdom en o-ver-sloed, als men re-kent on-gen moed
 Maar huren blaas in top, o-he! Mannen van A.V.D. -

A. V. D. -

Ste-rig, fair en thooft steeds koel,
 kraeft de bal in mistnaamtsdod. Cent. Ki-los en pluim ge-wichters,
 Doet uw te-gen-stre-vers wichten; 't bel van de beer niet ver-kocht, eer het
 u-wen eigendom word. En rust niet op uw lau-rien meer, want "pro-motie"
 wacht u weer.

Intussen leeft het lied tot op heden in de mond en in het hart van vele Dendermondse. Indien het min gezongen wordt tijdens of na een match, dan dreunt het immer tijdens het bal, dat het bestuur van de K.A.V.D. jaarlijks inricht.

De ritmiek van de h. Marcel Kelbaert blijft trillen in het Dendermondse. Een andere maal komt zijn lied voor de kaatsers aan de beurt.

R. v. d. L.

Oostvlaamse Volkskundige Bibliografie

(26^e vervolg)(1)

In de statutaire vergadering van 1962 luidde een van de suggesties en van de wensen : « **het scherper exciperen van weekbladen** »(2). De h. S.J. van der Molen verstrekt in het standaardwerk « **LEVEND VOLKSLEVEN** », in de aanwijzing voor de methode de raad « **ijverig kranten te lezen, vooral ook streekbladen** »(3).

Het raadplegen van het weekblad « **VRLJ MALDEGEM** » (drukkerij-uitgeverij Van Hoestenbergh, Maldegem) bewees, dat de h. Daniel Verstraete, hoofdopsteller van *Onze Stam*, in *Ons Heem*, tijdschrift van het Verbond voor Heemkunde, en bestuurslid van het Heemkundig Genootschap van het Meetjesland, in de loop van de laatste jaren talrijke artikels publiceerde, die voor de studie van heem- en volkskunde moeten aangehaald worden. Daarom doet zich een uitzondering voor in het kader van deze bibliografie en wordt een reeks artikelen aangehaald van dezelfde auteur, nopens een bepaalde streek, namelijk Het Meetjesland.

BESTUUR EN BEVOLKING. — Het bestuur van Maldegem onder het Oud-Regiem, nr. 16 van '53.

De familie Soetaert, nr. 42 van 1952.

De familie Lambrecht, nr. 45 v. '52.

Franse namen te Kleit en Maldegem, nr. 6 van 1953.

De familie De Smet, nr. 52 van 1952.

De familie De Zutter, nr. 7 van 1953.

De armenzorg te Maldegem in vroeger Eeuwen, nr. 32 van 1952.

Schoolmeesters en scholieren in de 18^e eeuw, nr. 42 van 1953.

Soldaten te Maldegem in de 18^e eeuw, nr. 4, 1954.

Maldegem onder Franse bezetting, nrs 33, 34, 35 van 1954.

Een merkwaardig verslag (schilderij E. Van Maldeghem) nr. 33 van 1959.

Lieven Wauters, burgemeester van Maldegem, nr. 26 van 1959.

Het bestuur van Maldegem tijdens de godsdienstoorlog, nr. 35 van 1960.

Pickery, Eugeen van Maldeghem en vrouwe Courtmans nr. 36 van '60.

Mevrouw Courtmans, Streuvels en Victor De Lille, nr. 38 van 1960.

Kon. Harmonie Ste Cecilia, nr. 4 van 1961.

(1) Zie Oostvl. Zanten, XVI (1941), 119, 16; XVII (1942), 114, 190; XVIII (1943), 91; XIX (1944), 19, 69; XXI (1946), 22; XXII (1947), 21; XXIII (1948), 7, 72; XXIV (1949), 111; XXV (1950), 73; XXVI (1951), 90; XXIII (1952), 19, 123; XXVIII (1953), 105; XXIX (1954), 150; XXX (1955), 47; XXXI (1956), 69; XXXII (1957), 106; XXXIII (1958), 123; XXXIV (1959), 147; XXXV (1960), 115; XXXVI (1961), 82; XXXVII (1962), 133.

(2) BROECKHOVE, M.: *Jaarlijkse algemene statutaire vergadering 1962*, O. Z., 1962, nr. 6, blz. 249.

(3) MOLEN, S. J. VAN DER: *Levend Volksleven*. Assen, 1961, blz. 15.

Briefwisseling tussen kanunnik Andries en Madame de Lalaing, nr. 10 van 1961.

Een al te ijverig baljuw, nr. 25 van 1961.

Staat van Goed van François De Lille, nr. 46 van 1961.

Adam de Pau, douanier, herbergier en brouwer te Strobrugge-Maldegem in nr. 42 van 1961.

De tweede woonplaats van François De Lille, nr. 44 van 1961.

Sociaal oproer te St. Laureins in 1848, nr. 41 van 1962.

Middelburg en Heille, nr. 48 van 1959.

Het wonderbaar verhaal van pastoor Dhooge, nr. 18 van 1960.

Dorpspolitiek te Middelburg in de 17^e eeuw, nr. 12 van 1961.

De parochie Middelburg in de 18^e eeuw, nr. 27 van 1961.

De parochie Middelburg in het begin van de 19^e eeuw, nr. 41 van 1961.

Middelburg in het jaar 1700, nr. 28 van 1962.

Slechte dorpsbestuurders te Ursel in de 17^e eeuw, nr. 27 van 1958.

Ons dierbaar Meetjesland, nr. 7 van 1961.

Lof van de kloosterzusters, nr. 11 van 1961.

Wulfsberghe, nr. 14 van 1961.

Het Drongengoed in de 18^e eeuw, nr. 17 van 1961.

Kanunnik Andries en het afwateringsprobleem van het Meetjesland, nr. 33, 34 van 1961.

Pieter Wouters en Suzanne De Smet op het Rijksaartswalleken nr. 50 van 1961.

De heren van Maldegem nrs 52, '61, 1, 2, 3, 4, en 5 van 1962.

Rijke boeren te Adegem, nr. 7 van 1962.

Gemeentesecretarissen van Maldegem nrs 8 en 9 van 1962.

FEESTEN. — Feesten en vermakkelijkheden in vroeger eeuwen, nr. 25 van 1954.

GEBOUWEN. — Hoeven, molens, kerken, herbergen.

MALDEGEM en ADEGEM. — **Oude hoeven** in Zoetendale, nr. 46 van 1953 en nr. 35 van 1959.

Oude hoeven te Maldegem, nr. 3 van 1954.

Het Goed ter Heiden, nr. 46 van 1954.

Maasboone, nr. 47 van 1952.

Papinglo, nr. 5 van 1956, nr. 3 van 1961 en nr. 16 van 1961.

Burkel, nr. 8 van 1956, en nr. 15 van 1961.

Het Goed te Warhem, nr. 9 van 1956.

Het Hof te Praat, nr. 12 van 1956.

Het Prinsengoed te Knesselare nr. 6 van 1958.

Wessegem, nr. 7 van 1958.

St. Jan, de parochie met twee kerken, nr. 24 van 1961.

Het vergroten van de kerk te Maldegem in 1778, nr. 8 van 1953 en nr. 39 van 1955.

De parochie Maldegem in de 18^e eeuw nr. 28, 1961.

Dekanale visitaties te Maldegem, begin 19^e eeuw, nr. 40 van 1961.

Dekanale inspecties te St. Margriete in de 18^e eeuw, nr. 22 van 1961.

Het bouwen van een nieuwe kerk te St. Margriete in de 17^e eeuw, in nr. 35 van 1962.

Oude schilderijen in de kerk van Watervliet, nr. 48 van 1957.
 Het testament van Hieronymus Laurin, nr. 33 van 1960.
 De herstelling van de kerk te Watervliet na de brand van 1957,
 nr. 34 van 1960.
 De preekstoel in de kerk te Watervliet, nr. 37 en 38 van 1960.
 Lotgevallen van de Nood Gods te Watervliet, nr. 21 van 1961.
 Waterland-Kerkje, nr. 9 van 1961.
 Dekanale inspecties te Waterland-Oudeman in de 18^e eeuw, nr. 23,
 1961.
 Uit de oude kerkrekeningen, nr. 47 van 1957.
 De fondatie van Jacob van Halewijn, nr. 41 van 1960.
 De processie van St. Barbara, nr. 42 van 1960.
 Over deken Fonteyne, r. 6 en 8 van 1961.
 De kerk van Ursel, een nummer in 1958.
 Herbergen te Maldegem en Adegem, nrs 6 en 7 van 1954.
 Een herbergje in de 17^e eeuw, nr. 49 van 1961.
 Het stadhuis van Maldegem, nr. 30 van 1954.
 Het hospitaal van Maldegem, nrs 40 en 42 van 1954.
 Het Steen van Maldegem, nr. 9 van 1954.
 De molens en de kerk van Maldegem en zoveel ander verdwenen
 historisch schoon, nr. 34 van 1960.
 De molens van Maldegem, nr. 20 van 1950.
 De kerk van St. Laureins in de 17^e eeuw, nr. 13 van 1954.
 Schenkingen aan de kerk van St. Laureins, nr. 38 van 1955.
 Het testament van bisschop Lambrecht, nr. 38 en 39 van 1956.
 De kerk van St. Laureins, nr. 1 van 1957.
 Meubilering van de kerk te Sint Laureins in de 17^e eeuw, nr. 33
 en 34 van 1962.
 Herbergen te St. Laureins, nr. 7 van 1954.

ZEEUWS-VLAANDEREN. — Uit het grijze verleden van onze
 streek, nrs 45 en 46 van 1957.
 Another jolly party in de streek van de dode dorpen en steden,
 nr. 10, 12 en 13 van 1959.
 Op de grens tussen Duitsland en Frankrijk, drie nummers in 1959.
 Bedrijkswerken van vader Cats, nr. 34 van 1959.
 De teelt van meekrap, nr. 26 van 1961.
 Katholieke kerken over de grens in de 18^e en 19^e eeuw, nr. 30
 van 1961.
 De Onze-Lieve-Vrouwkerk te Aardenburg, nr. 29 van 1962.
 De kerk van Ste Kruis bij Aardenburg, nr. 39 en 40 van 1962.
 De kerk van Ede en de Mariakerk van Aardenburg, nr. 42 van
 1962.
 Ste. Katelijne bij Oostburg, nr. 43 van 1962.

GILDE. — St. Sebastiaangilde van Maldegem, nr. 29 van 1953.

MILITIE. — Van Souvereinsgasten en zielsverkopers, nr. 2 van
 1957.
 Brutale soldaten in 1697, nr. 11 van 1958.

OPKOMST EN ONTWIKKELING. — De Viermatenwatering nr.
 14 van 1962.

De Goochelarewatering nr. 16 van 1962.
 De geboorteplaats van Matthias Lambrecht, nr. 17 van 1962.
 Sint Laureins in de 16^e eeuw, nr. 18, 20 en 21 van 1962.
 Renten en tienden op het ambacht Maldegem nrs 25 van 1954, 9 van 1955.
 Repressie te Maldegem na de Brabantse Omwenteling, nrs 12, 15, 16, 21, 23, 24, 26, 27, 28, 30, 31 en 32 van 1955.
 De Ede, nr. 8 van 1953.
 Op wandel naar het Goed van Hallinks, nr. 33, 34 van 1953.
 Op wandel naar Kraailo, nr. 36, 1953.
 Naar Donk, nrs 37 en 38 van 1953.
 In het zuiden van Adegem en Maldegem, nr. 37 van 1954, en 7 van 1961.
 Rond Leestkensbrug nr. 38 van 1954.
 In het noorden van het ambacht Maldegem, nr. 2 van 1956.
 Kleit, nr. 6 van 1956.
 Meergronden in het Maldegemse, nr. 10, 1956.
 De weg Brugge-Gent door Maldegem, nr. 13 van 1956.
 De Aardenburgse Haringweg nr. 15 van 1956.
 De wateringen van Maldegem-ambacht, nrs 16, 34 en 35 van 1956.
 Waar lag Elmare ? In nr. 49 van 1957.
 Waterland en St. Niklaas-in-Vaarne, nr. 50 van 1957.
 Ruzie wegens parochiegrenzen te Waterland, nr. 32 van 1959.
 Waar lag Roeselare ? nr. 51 van 1957.
 Waar lag St. Margriete ? nr. 1 van 1958.
 Een wandeling door de verdwenen stad Roeselare, nr. 12 van 1958.
 Misterische problemen op Sint Margriete, nr. 30-31 van 1959.
 Elmare, nr. 45 van 1962.
 Het Eiland, nr. 31 van 1961.
 De Jeronimuspolder, nr. 29 van 1961.
 Het testament van Guido Laurijn, nr. 35 van 1961.
 Watervliet in het begin van de 17^e eeuw, nr. 36 van 1961.
 De parochie Watervliet in de eerste helft van de 19^e eeuw, nr. 42 van 1961.
 Maldegem in het begin van de 16^e eeuw, nrs 45, 46, 47, 48, 50 van 1960 en 2 van 1961.
 Madame de Lalaing en haar probleem, nr. 51 van 1960.
 Over Noordhoeke en Zuidhoute naar d'Helle, nr. 53 van 1960.
 Over de Akker en over de Meersch, nr. 8 van 1961.
 's Herenveld, nr. 18 van 1961.
 De grenzen van het Maldegemveld, nrs 19 en 20, 1961.
 Grenspalen van het ambacht Maldegem, nr. 11 van 1961.
 De Meerhuizewatering, nr. 6 van 1962.
 De Noordbroekwatering, nr. 12 van 1962.
 De Viermatenwatering, nr. 14 van 1962.
 De Goochelarewatering, nr. 16 van 1962.
 St. Laureins-ten-Blokke, nr. 38 van 1962.
 Het Prinsengoed te Knesselare, nr. 6 van 1958.
 Wessegem, nr. 8 van 1958.
 Van Veldekens naar Eeklo, nr. 9 van 1958.

VOLKSGENEESKUNDE. — De pest te Maldegem in 1667, nr. 20 van 1954.
Mond en klauwzeer in de 18^e eeuw, nr. 10 van 1954.

VOLKSRECHT. — Misdrijven te Maldegem in vroeger eeuwen, nr. 23, 25 en 28 van 1953.
Gevechten en dieven te Maldegem, nrs 33, 45, 46 en 51 van 1955.
Vechtpartijen te Ursel in vroegere tijden, twee nummers van 1958.

ZEDEN EN GEBRUIKEN. — Parochiale toestanden te St. Laureins in de 17^e en 18^e eeuw, nr. 17 van 1954.
Van een valse pater, nr. 6 van 1955.
Douaniers en smokkelaars in de 18^e eeuw, nr. 3 en 9 van 1955.
Parochiale toestanden te Maldegem onder het Oud-Regiem, nr. 17, 1953 en nr. 18 van 1953.
Parochiale toestanden te Adegem onder het Oud-Regiem, nrs 19 en 22 van 1953.
Hoe gedroegen de bewoners van Maldegem zich in vroeger eeuwen? nr. 11 van 1953.
Iets over sterke vrouwen, nr. 14 van 1953.
Uit oude familiekrónicas, nr. 12 van 1962.
Boskerels, nr. 23 van 1962.

REUZEN. — **Meurant, René: Géants en monstres d'osier.** Bulletin de la Sté Royale Belge d'Anthropologie et de Préhistoire. Brussel. T. LXXI, 1960, blz. 1-36. Indeling van de reuzen, met vermelding van de eerste processiereuzen in de Nederlanden. Oudenaarde, 1455, Dendermonde, 1468, Aalst en andere lokaliteiten van onze provincie komen vanzelfsprekend enkele malen op de voorgrond in deze degelijke studie.

VOLKSGELOOF EN VOLKSGENEESKUNDE. **Prooijen, A. M. van: Juglans.** Pharmaceutisch Tijdschrift voor België, sekr. Hoogstr., 39, Brugge. XXIXe jg., 1962, nr. 3, blz. 42-51. Uitgebreide studie over de **Notelaar**, familie, groei, verspreiding, enz. Belangwekkende gegevens nopens rol in huidige volksgeneeskunde en volksgeloof, b.v. als beruchtste verzamelplaats van duivel en heksen, als orakelplant, enz. Volksnaam in O.-Vl.: okernotelaar.

SPEL EN SPORT. — **A. V. D. V. (André Vanderveken):** « Willen is Kunnen », de enige overblijvende Boldersmaatschappij uit St.-Niklaas. Het Vrije Waasland, weekblad, St.-Niklaas, 1961. Fotokopie in onze bibliotheek, zonder vermelding van blz. Boldersmaatschappij in estaminet « Het Gulden Hoofd », met vermelding van reglementen, kermisvieringen, en bollen op linnen doek met cijfers erop.

Renaat van der LINDEN

Zoeken en Zanten in vele boeken, langs alle kanten

ANEKDOTEN. — Moppen en Aktualiteit.

In zijn onmisbaar « BREVIARIUM VAN DE VOLKSKUNDE », nl. Volkskundige Aantekeningen. Nota's en Bibliografie bij « Eigen Aard », rangschikt Prof. Dr. K.C. Peeters in het hoofdstuk van de Vertelselschat, onder nummer vier Anekdoten. In deze rubriek komen MOPPEN EN AKTUALITEITEN terecht. (1)

Onze gewaardeerde medewerker, de h. A. van Hageland, vertelt in Neerlands Volksleven hoe « de bestendinging van reeds lang bestaande toestanden zowel als nieuwe feiten herhaaldelijk nieuwe volksvertelsels doen ontstaan die door hun doorgaans beknopte vorm en aktueel karakter een anekdotisch aspekt verwerven ». (2)

Ons tijdschrift publiceerde tijdens en na de laatste (?!) wereldoorlog meerdere vertelsels die we typisch als moppen kunnen bestempelen.

Het huwelijk van de koning, van prins Albert, het oekomenisch koncilie en andere feiten brengen bestendig vrolijke vertelsels.

IN DE WERELD VAN DE GENEESKUNDE EN DE MORAAAL.

Eén appendicitis en twee vrouwen.

's Nachts rinkelt de telefoon bij de geneesheer. Zijn echtgenote neemt de hoorn. Een schreeuwerige stem aan de andere zijde van de draad getuigt, dat de oproeper erg gejaagd is.

— *Hier uw klant Bosman uit de Broekstraat. De dokter moet onmiddellijk komen. De appendix van mijn vrouw gaat springen!*

De geneesheer die de woorden duidelijk hoort, schudt het hoofd, neemt de hoorn en verklaart:

— *Mijn beste Bosman, wees gerust. Daar is geen ontsteking van de blindedarm mede gemoeid. Ik geef er u mijn erewoord op.*

— *Dokter, luister: ik ken het geval: de pijn, de plaats aan de buik, geen koorts; alle factoren getuigen, dat het een dringende appendicitis is.*

— *Maar beste man, een vrouw heeft maar één appendix en de blindedarmoperatie gebeurde drie jaar geleden.*

— *Allemaal goed en wel, dokter. Een vrouw kan maar één appendix hebben, maar een man kan twee vrouwen hebben. Spoed u. Kom!*

De dokter schudde het hoofd en gooid de dekens terzijde.

— *Nooit te oud om te leren!* bromde hij.

Het spreekt vanzelf, dat zo iets te Brussel moet gebeuren.

— Opgetekend te Vilvoorde, dec. '62.

(1) PEETERS, Dr. K.C., *Volkscundige Aantekeningen. Nota's en Bibliografie bij « Eigen Aard »*. Antwerpen, De Vlijt, 1962, blz. 136-137.

(2) HAGELAND, A. VAN, *Levende anekdotische Volksvehalen*. Neerlands Volksleven. Zomer 1962, Xlle jg., nr. 3, blz. 256-257.

IN DE WERELD VAN DE GENEESKUNDE EN HET OEKOMENISCH KONCILIE.

Een rangschikking van kanunniken.

Bij de aankomst van de vele kanunniken uit de hele wereld kwam er natuurlijk een rangschikking van pas. Men telde er dynamische, zoals deze van West-Vlaanderen, om hun dynamisch temperament; men telde er statische, degene die rustig en bedaard waren, en ten slotte prostatiche, deze met een prostaat. (3)

IN DE WERELD VAN DE GENEESKUNDE EN DE DRONKAARDS.

Onze bondspenningmeester vertelt : Ik herinner mij het café « Het Tonneke » van op St. Baafsplein, dat, als ik mij niet vergis omstreeks 1903 overging naar de plaats waar het zich nog bevindt, hoek Henegouwstraat, schuins over het monument Van Eyck. De uitbaters ervan waren familie van de gebroeders Lampens, de schepen en de leraar van cello aan het Konservatorium welke onder de gewone bezoekers waren; er kwamen daar ook vele onderwijzers. « Het Tonneke » was echter ook een café voor « nachtlantirres » en het was er altijd : « hoe laoter in den avond (of in de nacht) hoe schuunder volk ».

Wat gebeurde daar nu op een zeker nachtelijk uur ? Voor een duidelijk begrip van de historie moet men zich goed de situatie voorstellen : de ingang van het café bestaat uit een portaal met twee deuren : de straatdeur zelf langs waar men in het portaal komt en daarna de binnendeur die toegang verleent tot de gelagzaal.

Wanneer er nu 's avonds of in de nacht twee personen zich gelijktijdig in het portaal bevonden, de ene van de straat binnenkomend, de andere de gelagzaal verlatend, valt het licht op eerstgenoemde terwijl de andere zo goed als in de schaduw blijft. In bedoeld geval ziet de buitengaande klant dadelijk wie hij voor zich heeft, iets waartoe de binnenkomende niet in staat is, gezien hij, uit het donker in het licht tredend enigszins verblind wordt.

Het gebeurde nu : de wisselagent R. van op de hoek van de Vande Veldestraat en de Vanstopenbergestraat, een stamgast van « Het Tonneke » staat met de cafédeur in de hand gereed om te vertrekken op 't ogenblik dat Dr. D.S. uit de Abrahamstraat de straatdeur openduwet. R. die de binnenkomende goed kan zien bemerkt alhoewel hij zelf goed zijn lading binnenheeft, wat niet de eerste maal is, dat ook de binnenkomende dokter als naar gewoonte goed besneukeld is. Hij stelt zich vlug terzijde in de schaduw en zegt hoffelijk : « Kom toch binnen, collega ».

Dokter D.S., verblind door het licht, wijst aarzelend naar zijn aanspreker, en vraagt nieuwsgierig : « Uuk docteur misschien ? »

En het antwoord van R. luidt : « Neen, uuk zat ! »

* * *

(3) prostaat : geneesheren en leken in het vak bedoelen de vergroting van de voorstanderklier die vooral op oudere leeftijd voorkomt en aanleiding kan geven tot storing in de urinelozing.

IN DE WERELD VAN DE GELEERDE DOCTOREN.

Het was een openbaar geheim, dat Mgr. Honoré Coppieters, bisschop van Gent, (Overmere 1874 — Gent 1947) van gezonde humor hield en zeer aan zijn geboortestreek gehecht was. Hij liet geen gelegenheid voorbijgaan om door pittige en prettige gezegden andere lieden in de war te brengen.

Op zekere dag ontmoet hij in Gent een geleerde doctor, die zich als volgt voorstelt: Dr. Kalf uit Leiden. (4)

En Mgr. Coppieters antwoordde prompt: Dr. Mutten uit Overmere. (5)

R. v. d. L. & R. V.

Nota van de Redactie: Wie kent nog dergelijke en echte Gentse anekdoten die wij tot een bloemlezing kunnen bundelen?

VOLKSE GEZEGDEN UIT HET GENTSE.

1) De echtgenote van een onzer leden werd enige weken geleden dringend naar een Gents ziekenhuis gevoerd. Toen hij zich volgende dag bij zijn kapper begaf en deze, als oude kenni's informeerde naar de gezondheid van de leden van het gezin kwam natuurlijk dit onaangenaam voorval te berde, wat als gevolg had dat een der kappersgasten vertelde dat zijn oud « Meetje » ook daarheen was gevoerd in bijna hopeloze toestand: « zo'n mens, zegde hij, kan thuis niet verzorgd worden zoals 't zijn moet, en daar heeft zij oprecht haren oppas ».

Een paar weken later kwam het ziek zijn van die dame weer te pas in het kapperssalon, waarbij ons lid vertelde dat er verbetering was ingetreden en dat zulks ook gedeeltelijk het gevolg was van de goede zorgen in gezegd ziekenhuis. Waarop dezelfde kappersgast inviel met: « ja, ze worden er oprecht goed verzorgd, de zieken, maar dat schaap van mijn Meetje hebben ze toch op 1,20 m. gekregen ». Voor alle omstaanders een raadsel, tot dat bleek dat 1,20 m. de diepte is waarop wettelijk een graf moet gedolven worden op een kerkhof. Meetje was dus dood en begraven ... op 1,20 m.

R. V.

2) Hij es bij Geertse — ook:

3) Hij es bij Kiekepuut (voor deze laatste uitdrukking, zie Gentse Typen van Andelhof).

R. V.

4) Met de Gentse Feesten ontmoette ik een dame die beweerde een buitengewone foto te hebben gezien van onze voorzitter en mijzelf op 't ogenblik dat wij te Rupelmonde tot Ridder in het orde van de Vossenstaart werden geslagen. Op mijn verzoek om te proberen een dergelijke foto voor ons te bestellen scheen zijn nogal bedrijvig met het voorbereiden van een reis. Zij zou toch nog inderhaast een briefke schrijven aangezien zij, voor haar andere briefwisseling naar de post te brengen per tram, zij nog over enkele minuten beschikte: « ei ja, 't was toch gans de Feestweek fluitjestrām ». De uitleg bleek de volgende: 's avonds en op zondagen worden de trams tegengehouden op plaatsen zoals Koornmarkt, St. Pietersstation, Arteveldeplein om op een signaal (gegeven met een fluitje) in alle richtingen te vertrekken volgens een vaste uurregeling. De Gentse Feestweek schijnt niets als zondagen te hebben gehad met dergelijke tramregeling; vandaar de gans week van fluitjestrām.

R. V.

Nota van de Redactie: Wie stuurt of vertelt ons dergelijke gezegden?

(4) Kalf, Gerrit, Nederlands letterkundige (1856-1923), hoogleraar te Leiden, Nederl. literatuurgeschiedenis.

(5) Mutten: zuidnederlandse woord voor kalf, of domme jongen.

GROTENBERGE. — Wangeloof

In Grotenberge verstrekten enkele personen rake staaltjes van on- of wangeloof.

Dodgeboren kinderen

Een vrouw die thans zeventig jaar geworden is, bracht in 't begin van haar huwelijk altijd doodgeboren kinderen op de wereld. Ze vond het erg triestig en haar man ook. Ze vragen raad aan Jan en alleman en de vrouw is bij de paters gegaan; ze hebben haar « overlezen » en sedert bleven de kinders in leven, als ze geboren waren en de vrouw heeft een groot gezin gekregen.

Zwarte katten bij de dood van een heks

In 1960 is hier een oud vrouwe gestorven; sommige mensen vonden en noemden haar zonderling; als ze haar zagen op straat, liepen ze naar de andere kant, om onder haar ogen niet te komen of om er zover mogelijk af te blijven; ze noemden haar een heks, sommigen toch. En als de vrouw gestorven is, lagen er twee zwarte katten dood op straat. En in dat feit vonden ze natuurlijk een bewijs voor hun gezegde.

Tegenslag in de stal door de schuld van een buurvrouw

Bij boer V.D. beleefden ze allerlei tegenslagen met hun beesten. Ze gaan bij de paters naar Affligem. Er komt een pater en hij verwittigt de man, dat hij het venstertje in zijn stal moet dicht metsen; hij zal een vrouw aantreffen in de stal, ze is zijn dichtste gebuur, maar hij mag haar niet aanraken en niets geven en niets aanvaarden; en daarna is alles in orde gekomen.

Een kraai op 't dak, bode van de dood

't Gebeurde in 1960. Bij M., een vrouw van rond de zestig, lag haar vader op sterven. De vrouw had een kraai op het dak zien zitten en wist, dat haar vader zijne geest zou geven, indien dat beest niet wegvloog.

« En moest die lelijke oude kraai nu toch van het dak willen » jammerde ze, « dan zou mijn vader nog geen vogel voor de kat zijn ».

Vrouw doodt geit op afstand

Dat gebeurde kort na de eerste oollog, in het jaar 1922 of zo. Daar woonde in de buurt een oude vrouw die geen al te goeie reputatie had en mijn grootmoeder weigerde van die binnen te laten. De oude trien liet het zo niet en deed allerlei gebaren in de richting van de stal en zei: « Ge wordt van God gestraft ».

's Avonds viel de geit dood in de stal! 't Is spijtig, dat ze dat dood dier niet opengesneden hebben, of ze zouden er wat in gevonden hebben!

Ziekte overbrengen op dier

Bij de familie V.D.M. was er een bezeten meisje en de pastoor was er gegaan om ze te béezen. En hij vroeg eerst:

— *Op wie of wat mag ik de bezetenheid overbrengen?*

— *Op de geit*, zeiden ze en sedertdien heeft de geit een schuinstaande kop en men moest ze van de ouderdom laten sterven, ze mochten ze niet dood doen.

Inlichtingsbron: G. Broeckaert, 23 j.

R. v. d. L.

HERZELE. — Feestopschriften inhuldiging z.e.h. deken

Op acht september 1912 hebben de inwoners van Herzele op luisterrijke wijze een nieuwe pastoor-deken ingehaald. Sommige opschriften waren zo pittig en vernuftig, in betrekking met het vak van een inwoner, met een historisch feit, of met de naam van een straat, dat ze vijftig jaar nadien wel uit de vergeethoek mogen gehaald worden. Lees even!

Zander Van Bellingen telde zeven zonen in zijn gezin.

*Zander
En geen ander
Die met een zonental van zeven
Onze zeer eerweerde Heer
Een blijden welkomstgroet mag geven.*

Bij Goublomme, de beenhouwer, hing volgende tekst:

*Gezondheid gun' U de Heer
Tot welzijn van ons ziel
Een maag die goed verteer
Tot welzijn van mijn stiel*

In de herberg Consciencehuis, waar onze beroemde romanschrijver Hendrik Conscience zijn intrek nam als soldaat in het voorjaar 1833.

*Dit huis gaf eens Conscience logist
Die zijn volk te leren lezen wist...
't Staat open nu voor U eerweerd,
Die onze kinderen bidden leert...*

Bij een wagenmaker: *Mocht ik aan uw levenswagen,
Waarde Heer, mijn handen slagen
'k deed hem lopen op de zachtste veer
En ik smeerde hem met 't fijnste smeer.*

Opschrift bij het begin van de Wolvenstraat.

*Uw zachtste schapen, lofwaardige herder,
wonen wel in de Wolvenstraat.*

Bij « Baasken »: *Men noemt mij Baas,
Dat klinkt zo dwaas
Maar van de Deken, dat is echt
Ben ik de nederige knecht! (1)*

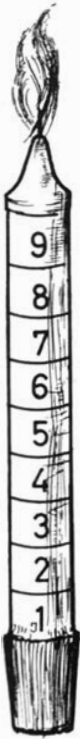
R. I..

ANTWERPEN. — Tentoonstelling Volksgeneeskunde in West-Europa

Van 21 juni tot 1 oktober gaat in het Museum voor Volkskunde, Gildekamersstraat, 2 een grootscheepse expositie door in verband met volksgeneeskunde, dewelke elk van ons belang inboezent. Onze leden mevrouw O. du Caju, Walter Giraldo en Renaat van der Linden leenden heel wat materiaal voor deze tentoonstelling. Volgend nummer brengt een uitvoerig relaas. P. R.

(1) De Beiaard, weekblad, Zottegem, XIe jg., 14 september 1912. (prijs 5 centiemen!)

OORDEGEM. — Volksgeloof in verband met een hopeloos geval. **Bezwingen tegen onheil**

Het bedrijf van boer L.R. te Oordegem was al een hele tijd weinig voorspoedig. De koeien geraakten niet drachtig, ze gaven weinig melk, runders kwijnden weg en stierven, gewassen gediiden niet, vooral het witloof; de boer en zijn schoonmoeder hadden oogkwalen, het zoontje loenste wat, kortom, de ongelukken stonden niet stil.

Het kwaad zit erop, zei de boer. Na de dood van een tweede rund, even vóór Sinksen 1963 was men ten einde raad. De nicht Y. van de boerin, die de jammerklachten veelvuldig had aangehoord, zei dat zij hen misschien kon helpen en dat zij naar Aalst zou rijden. Waarheen wilde zij niet zeggen. Men vermoedt echter dat zij bij de Minderbroeders te Aalst is gegaan (1).

Dit gebeurde dan ook de week vóór Sinksen 1963. De avond nog van haar tocht naar Aalst, kwam zij bij de boer terug om hen te zeggen wat hen te doen stond.

Vanaf de volgende dag zouden zij samen, de nicht van haar kant bij haar thuis, en de boer en boerin op hun hoeve aanvangen met een eerste novene. De nicht zal elke dag 9 dagen lang telkens om 8 uur 's morgens een hele paternoster bidden plus een korte aanroeping tot de H. Machutus (de boer en de boerin zijn op tweede sinksendag ook te zegenen geweest naar Zwijndrecht, waar de H. Machutus vereerd wordt) en dit terwijl één grote kaars brandde. De boer en de boerin moesten op de hoeve hetzelfde doen, ook 9 dagen lang met het enige verschil dat het bidden niet juist om 8 h moest gebeuren maar wel in de voormiddag en zeker vóór 11 h. Verder zou de boer alle dagen zijn dieren

zegenen met wijwater en ook de kwijnende vruchten op 't land. Ook diende men zout te strooien in de stal.

Na de eerste novene werd een tweede novene gehouden met hetzelfde ritueel. Nu echter liet men twee kaarsen branden bij de nicht en twee bij de boer. De kaarsen dienden in 9 stukken te worden verdeeld, elke dag liet men één stukje opbranden. Het resterende stompje van de ene kaars werd op 't land gestoken, dat van de andere in de grond aan het achterste hekken.

Na de tweede novene, dus na 18 dagen, bracht de nicht nog een nieuwe kaars mee, waarvan de voet was afgebroken en alleen met de wiek vast hing. Men diende dan de voet los te snijden en hem in de grond te stoppen aan de voorste ingang van het hof. De rest werd in drie keren opgebrand.

Tijdens die hele periode ging de nicht nu en dan terug naar Aalst; af en toe bracht ze nog iets mee. Eenmaal was het een poeder, die in de stallen langs de muur diende gestrooid, dit met het oog op de bevruchting van de koeien. Een andere keer bracht ze een rol dik papier mee (het gelek op kastpapier). De rol moest in 9 delen worden gesneden en deze delen samen worden verbrand buiten op 't erf; op de overblijvende as moest zout worden gestrooid.

Als gave voor de helpers uit Aalst diende niets gegeven, tenzij eens een twintigtal eieren.

(1) Elk jaar komen de zgn. « Paters van St.-Job », de minderbroeders op bezoek naar Oordegem. De boer schenkt hun dan jaarlijks één kilo boter.

De boer was gelukkig te kunnen meedelen dat deze oefeningen veel baat hebben opgeleverd :

na de eerste 9 dagen gaven zijn koeien reeds 20 l meer melk; samen kwamen ze dan van 60 tot 80 l per dag. Na het strooien van het poeder in de stal was een koe na de eerste gang bij de stier drachtig. De gewassen gedijen thans goed. De oogziekte van de boer is genezen.

De nicht zei dat hen nog groter ongelukken te wachten stonden, hadden zij geen hulp ingeroepen. Bij het begin van hun oefeningen zouden zij eens een grote klop horen. De boer en boerin hebben die niet gehoord, de inwonende moeder van de boerin echter wel.

Zegspersoon : Boer en boerin L.R. te Oordegem, 37 en 35 j., 4 aug. 1963.

R. Haeseryn.

ELST. — Volksgeneeskunde. Bezweringsformule

*Als Onze Lieve Heer ter wereld kwam
was Hij fris en gezond
en ook dikwijls doorwond
en 't en zwoor niet noch 't en zwol.
Ik hoop, dat het ook niet 'n zal.*

Remedie tegen wratten.

Als de wratten op uw hand staan, moet ge uw hand in de grond steken, op het ogenblik dat het de eerste poze (keer) luidt op de kerk, wanneer iemand gestorven is, niet op de dag van de begrafenis, maar wanneer de koster de eerste maal luidt bij de dood van iemand. Dit geschiedt dan 's middags of 's avonds.

Wanneer de wratten niet op de hand staan, kunt ge er met een opengesneden appel over wrijven en de appel in de grond stoppen; als de appel rot is, zijn de wratten weg.

Mijn zegspersoon, A. V. D. D., oud-bakker te Elst, 60 jaar, kreeg de bezweringsformule en de eerste remedie tegen de wratten, van een verwante; de tweede remedie tegen wratten heeft hij van een ander inwoner te Elst. R. v. d. L.

ZUID-OOSTVLAANDEREN. — Volksgerecht

Billen en Scharmjnkelen

In aansluiting met de bijdrage die verscheen in O.Z., 38e jg., nr. 1, blz. 15, ontving de redactie volgend schrijven.

De schrijver van hogergenoemd artikel, de h. Lode Gyselinck, spreekt over « billen »; ik meen nochtans dat het gaat over « belen ». De uitspraak in het dialect van het Oudenaardse is wel ongeveer hetzelfde maar toch meen ik dat men die twee woorden hier wel enigszins verschillend uitspreekt.

Ik heb het woord « belen » nooit horen gebruiken in de betekenis van een straf na verbreking van verloving, wel als het verbreken van een verloving zelf. Ik meen dat in die betekenis — verbreken van een verloving — het woord « belen » in een veel groter gebied bekend is. Zo zal het wel zijn in een groot gebied van Oost-Vlaanderen en met zekerheid in West-Vlaanderen. « Belen » gebruikt men als werkwoord : « het zal daar wel belen », « hij heeft gebeeld », enz.; als zelfstandig naamwoord, afgeleid van belen, wordt het gebruikt : « er zal daar wel een beel van komen » enz.

Ook heb ik nooit weten scharminkelen voor het verbreken van een verloving. Scharminkelen was een uitzonderlijke gebeurtenis en geen dagelijks gebruik. Wel werd gescharminkeld wanneer een vrouw van haar man wegliep, of andersom, en vooral — en dit is een spijtige gewoonte — wanneer man of vrouw weer onder het echtelijk dak terugkwam. Ik herinner me nog dat dit gebeurde kort voor de oorlog van '40.

Het strooien van kalk (hier is het gewoonlijk blauwsel) gebeurt nog wel eens op de ochtend van een huwelijk aan het huis van trouwer of trouwster die lange tijd met een ander(e) verkeerd hebben.

Marc De Smet, Bevere-Oudenaarde.

SPOORWEGEN, BUURT'SPOORWEGEN EN VOLKSKUNDE.

Benamingen van voertuigen

We lazen in « Biekorf » 38e jg. (1932), blz. 281 :

« Te Kortrijk en ommelanden heet de Diesel-trein tussen Gent en Tielt en ook de korte stoomtrein tussen Kortrijk en Menen : **Kamjelke**. J. V. »

Idem, blz. 383. Een medewerker uit Deinze, P.B., stelt de vraag :

« Is de doopnaam niet ontstaan in het Tieltse ? Het treintje van de vooroorlogse Westvlaamse Compagnie Deinze-Tielt was algemeen bekend onder de naam 't Ezelke ». (Nota F.V.E. : op vele plaatsen in West-Vlaanderen noemt men een ezel « Kamiel »).

In het Laatste Nieuws van 13 mei 1943 lazen we onder de titel « Folklore » :

« Weet men hoe de lichte treinen die rijden tussen Gent en Eeklo, Gent en Tielt, enz. geheten worden door het volk ? Men noemt ze « **Kamjelke** ». Waar mag die uitdrukking haar oorsprong hebben ? Men zegt dat de bestuurder der automotrice tussen Gent en Eeklo Kamiel heette. Zijn populariteit is spoedig van 't Gentse naar West-Vlaanderen overgegaan.

Sindsdien hebben ook de elektrische wagens onzer buurtspoorwegen een persoonsnaam gekregen. Ze dragen de eerste letter hunner bestemming : O. (Oostakker), L. (Lochristi), N. (Nevele). Doch het volk heeft ze als volgt gedoopt : Oktavie, Louiseke, Napoleon. Deze van Zomergem (toen nog Somergem gespeld. Nota F.V.E.) heet . . . Sarlotte. »

Nogmaals in « Biekorf », 38e jg. (1932), blz. 351, het volgende :

« De werkerstrein, die rond 6 uur 's morgens uit Gent op Brugge rijdt, heet « den **Boma-trein** ». Een werkmans zei me dat ze hem alzo noemen, omdat er — vroeger meer dan nu — zoveel op gezongen werd van « Viv'van Boma ! » J. V. (Beernem) » F. V. Es.

Ons medelid R. De Backer uit St. Amandsberg schreef ons het volgende :

« Vóór de oorlog reden we met de **Michelinekes** en de **Astridses** of de **Mazoutses** ».

Smokkelaarstrein 1940-44

Tijdens de oorlog 40-44 reed dagelijks de **smokkelaarstrein** van Adinkerke naar Brussel-Zuid. Rond 7.10 h stopte hij in het St.-Pietersstation te Gent.

Op de trein zamelden de smokkelaars drinkgeld in voor de stoker en de machinist. Het geld werd hen overhandigd in het St.-Pietersstation. Als wederdienst moest de machinist de trein even doen stoppen voor hij het station te Brussel

binnenreed. De overeengekomen plaats was de Tuinwijk te Anderlecht. Hier stapten al de smokkelaars af . . . en de controleurs in Brussel-Zuid bleven werkloos.

Dit was echter van korte duur. Van zodra men lont geroken had stopte de trein niet meer. De smokkelaars vonden er een ander middel op. Op een afgesproken plaats met hun medewerkers zwierden ze de pakken door het raam van de trein. Zo kwam alles weer terecht bij de rechte man op de rechte plaats. In Brussel-Zuid konden de smokkelaars zich laten aftasten door de controleurs. Rien à déclarer.

R. de Backer.

Rijmpje uit Gent

*Een, twee, drij,
de trein die rijdt voorbij
mee boeren en boerinnen
en soldaten bij!*

R. De Backer.

Liedje uit Wetteren

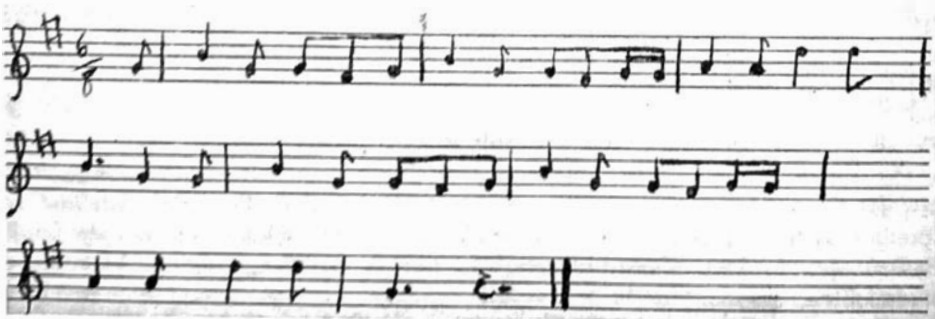
*A vapeur rijd maar aan
g'hebt van de nacht in den hoek gestaan.
Tsoeke, tsoeke, ... tsoeke
Ginder verre, ginder verre
komt er een koetseken
komt er een koetschen.
Ginder verre komt er een koetseken à vapeur.
Zet er U inne, zet er U inne
we zullen rijden
we zullen rijden.
Zet er U inne we zullen rijden à vapeur.
|.....u.....u! (langgerekt uitroep: ju!).*

M. Daem.

GENT. — Karnavalliedje

In verband met de «Karnavalviering» in O.Z., 1963, nr. 2, blz. 64 o.a. is ook bij ons dit liedje gekend waarvan tekst en melodie luiden als volgt

« En ons Kerlieneke
Koopt een kieneke
Al meê de vastelavond
En ons Kerlieneke
Koopt een kieneke
Al meê de karnaval! »

J. de Vuyst, Merc.

Kroniek van de Bond

TWEE MERKWAARDIGE TENTOONSTELLINGEN :

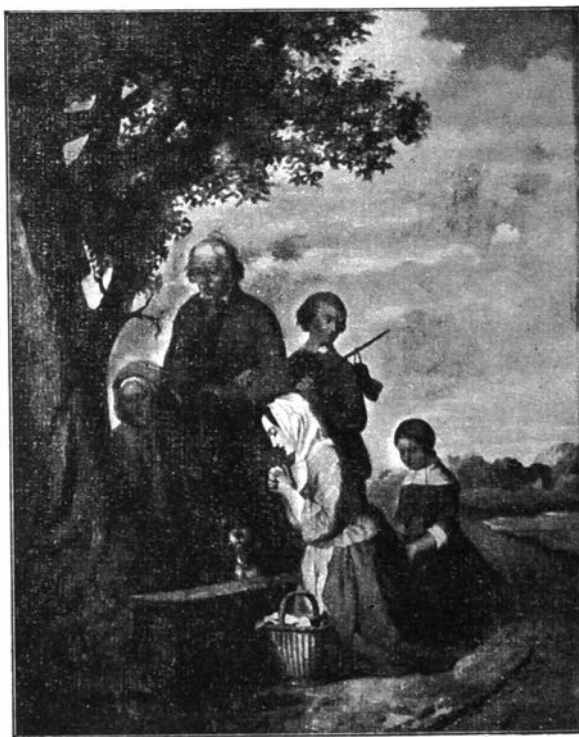
OUDENAARDE — De Bevernaege's, Oudenaardse Drukkersfamilie

GAVERE — Herinneringen aan Gavere's Verleden

Vele lieden zijn lang de mening toegedaan geweest, dat in hoofdzaak de ontspanning tot het domein van de volkskunde hoorde, nl. het schinken en het drinken, het springen en het zingen, het zwetsen en het kwetsen met zinnen en zulten.

Ze beschouwden de inspanning voor het dagelijks werk en het ambacht als te banaal, om het tot een belangwekkend peil te verheffen.

De tentoonstellingen in beide genoemde lokaliteiten hebben bewezen, welke

Oudenaarde.

Bedevaarders voor een kapelletje langs een veldweg.

Getekend : Dominique Bevernaege, 1861.

vullen in de zuivere zin van het woord.

De kataloog van de tentoonstelling te Oudenaarde vermeldt nauwgezet de historie van de De Bevernaege's, vanaf 1752 tot heden. De tentoonstelling zelf spreidde zich over een drievoudige schikking : 1. De **schilderijen** van de familie Bevernaege; 2. Het **Kunstdrukwerk**; 3. **Boeken en naamkaarten, gravures** en stadszichten, enz.

heerlijke schatten onze ouders en voorouders hebben tot stand gebracht, in hun dagelijks labeur, in het werkhuis van de drukker, in de artiestenziel van menige drukkersfamilie die zich uit in schilderijen, handschriften en typografie; in menig werkhuis van vorige eeuwen dat geglaazuurde paardekopjes naliët, aarden kannetjes, gothische sleutels, glasramen en gesneden eiken tafels, oude weegapparaten en bierpotten.

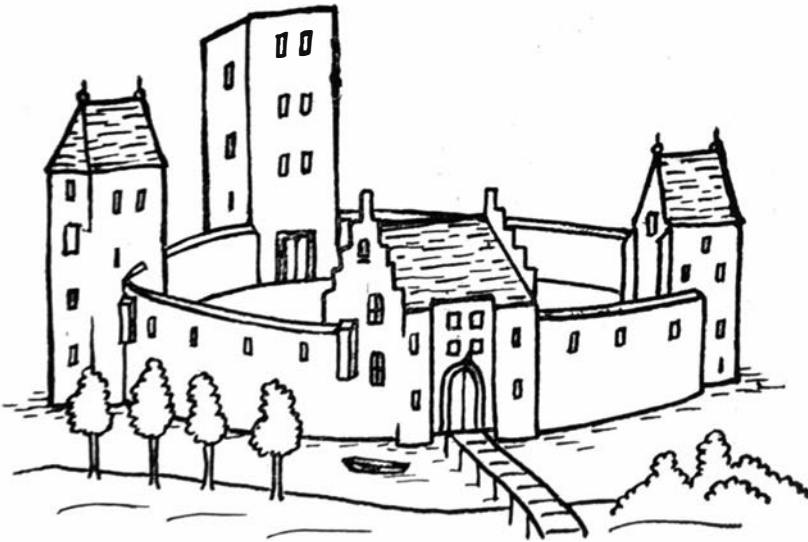
Vroegere — en ook huidige — gebruiksvoorwerpen weerspiegelen de volksziel en de volkskunst.

Daarom verdienen de inrichters van vermeldde exposities niet alleen diepe gelukwensen, maar tevens oprechte dank, om de zuivere rol van volksopleiding die ze ver-

Kunstzinnige leden van de familie Bevernaege hebben in talrijke schilderijen folkloristische tema's behandeld, o.a.: de **omwegang** van **Kerselare**; **kermis te Volkegem**; **Driekoningenavond**; de **uitzet** (een zeer verdienstelijk doek, én om de kompositie, én om de voorstelling: de inboedel van een veroordeelde familie op de voorgrond, de onverschillige deurwaarder, buitenbrengen van de laatste huisraad); de **harmonikaspeler**; de **scharesslijper**; **sinterklaasavond** (het bezoek van de heilige met gevolg aan een kroostrijk gezin).

Uitzonderlijke documenten en werktuigen trokken fel de aandacht, b.v. het oktrooi van 1784 voor Dominique Bevernaege tot het oprichten van een drukkerij, en een oude handpers voor het drukken van bedevaartvaantjes.

De **HERINNERINGEN AAN GAVERE'S VERLEDEN** stammen in hun geheel uit het rijk en privaat bezit van ons medelid de h. Louis van Quaille. Dr. A. Evrard schreef een degelijke brochure nopens de geschiedenis van Oud-Gavere en de waarde van deze expositie. De bezoekers ontdekten de waarde van

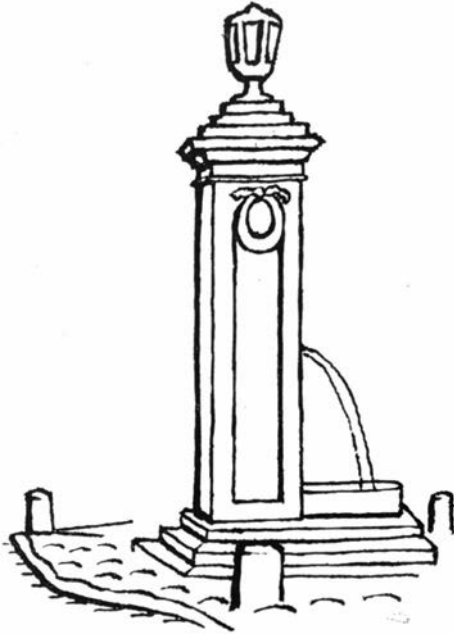

Het kasteel van Gavere.

hun gemeente in vroegere tijden, b.v. in de 12e eeuw, toen het kasteel gebouwd op ingeheide boomstammen (opgegraven in 1952!) een der belangrijkste versterkingen van Gent moest wezen, stroomopwaarts de Schelde; een groot schilderij van 1635, naar Sanderus « Flandria Illustrata », vele boeken en handschriften **wezen** op de waarde van Gavere voor de adellijke families van vroeger en thans. Een ruim deel van de documenten toonde, welke uitzonderlijke bescheiden de h. van Quaille bezit voor de studie van de wapenkunde of heraldiek; de faam van ons medelid als heraldicus is wijd en zijd verspreid. Vele aantrekkelijke schilderijen van totaal gewijzigde straten en huizen, opgravingsstukken allerlei, o.a. **fossielen** en munten, trokken de aandacht. De oudere generatie genoot in hoofdzaak van de molen, gebouwd in 1453, vernietigd in 1918, die lustig en rustig stond te draaien op een schilderij in diaramastijl, van de hand van Leon Haegeman. De oudste graaf van de familie de Liedekerke bracht met verscheidene **verwanten een bezoek aan de expositie**. De laatste afstammeling van de heren

van Gavere, Karel Alexander van Gavere, stierf in 1832, als grootmaarschalk bij het hof van koning Willem I, maar de adellijke familie van Liedekerke, recht-

streeks ermee verwant, draagt het wapen verder in haar schild. Het spreekt dus vanzelf dat de tachtigjarige graaf Charles de Liedekerke uit Leefdaal en vele edelen, naast talrijke andere bezoekers, hun waardering en bewondering uitdrukten voor de tentoonstelling. En volgend jaar zal menig inwoner van Gavere de vriend van Quaille helpen, met waardevolle dokumenten of voorwerpen in zijn bezit, om opnieuw hun gemeente te verheerlijken.

Gavere. — De achttiende-eeuwse dorpsfontein, geklasseerd als monument.

het spreekwoord inprenten : Geen rijker kroon dan eigen schoon !

De h. R. van der Linden heeft het als zijn plicht beschouwd de inrichters waar en warm te feliciteren voor hun heerlijk geslaagde taak : ons volk beter leren kennen en beminnen !

R. L.

ZELZATE. — Kattekermis

Vanaf zaterdag 3 augustus tot en met 10 augustus gingen te Zelzate op de wijk « De Katte » de « maratonkernisfeesten » door. Het spreekt vanzelf dat alles gekoncentreerd werd rond de muizenvanger.

We trokken er 's zondags heen en zagen er de vrolijke volkskundige stoet. De bijzonderste inrichters, de heren Georges Van Kerckhove en Gerard Apere, verdienen alle lof voor hun initiatief. Dat hebben ze trouwens zelf wel gemerkt aan de grote belangstelling langsheen het traject.

Vooraf stapten de trommelaars van Moerbeke, een troepje blauw geüniformeerde jonge muzikanten die de maat kregen aangewezen door een « majorette » (van Amerikaanse import?). Daarop volgden een twintigtal oranje-en-groen, en als poesjes!, uitgedoste peuters. Kwam dan de reuzenparade : de plaatselijke familie van vijf types, mannen en vrouwen, waartussen drie reuzenkatten evolueerden. We leerden o.m. « Felix » en « Mina » (zijn gezellin ?) kennen.

Tussen de muziekkorpsen van Ertvelde « Eendracht en Verbroedering » en van Zelzate « Het Noorderlicht » stapten of reden verscheidene humoristische groepen in oudmodische klederdrachten, tot groot jolijt van jong en oud. Twee

tema's werden hierbij aangesneden: « De goede, oude tijd » en « Het vlees is zwak ».

De eerste gedachte werd o.m. vertolkt door: « grootmoe en twee kleinkinderen op stap naar de kernis », « een piot » in oud uniform, « zijn lief », « een boerenhuwelijk » met een soort plattelandsvigilante en twee wagens: « De mooie molen » met de bijbehorende harmonikaspeler en de « Kloppekappers », waarop zes jonge mannen in blauwe boerekiel de klompen — of kloppenmakerij uitbeeldden.

Grondidee twee stond in verband met de jeneversmokkel, bedrijf dat in de streek tot de aktualiteit behoort. Groot bekijk kende de smokkelaar met de kruiwagen waarop een tonnetje lag te hotsebotsen en verder de « Verbroedering », een wagen waarop smokkelaars en douaniers gezellig samen een kaartje leggen en een pintje pakten.

Daar tussenin kwam een type(tje) uit onze moderne folklore: een kleine vent (Eddy Van den Aveyle uit Assenede?) stapte parmantig achter een stuk karton waarop drie vraagtekens. Maar iedereen erkende zonder moeite « 't Manneke » (in miniatuur!!) uit de Vlaamse T.V. Of er gegierd werd?!

Reeds bij 't betreden van de wijk vielen originele rijm-plakkaten op — in verband met de kat natuurlijk — die de hoofdweg afbakenden. Daar de regen af en toe met emmers neerkwam, vonden we enkel tijd volgende twee verzen op te tekenen. Het eerste was zonder twijfel als verleidingsmiddel bedoeld:

« 't Leven is geen kattespel
't Is weinig leute, veel gekwel
Daarom doe mee in 't plezier
En verdrinkt uw zorgen in 't bier. »

Het tweede was veeleer moraliserend:

« 't Is alweer Kattekermis
't Feest van al wat jong en oud is
Maar drink geen bier tot in den boze
Want anders komt de Katte in d' horloge! »

Kortom: het volkse kwam hier duidelijk levend tot uiting in daad . . . en literatuur. I. II.

MASSEMEN. — Vijfde Oogstfeest van de Kortembos

De inwoners van een gemeente vormen dikwijls een vast aaneensluitend geheel tegen de inwoners van een andere gemeente; de bewoners van een bepaalde wijk, of van een gehucht, vormen soms een geheel op zichzelf. De boeren van de « uithoek » beschouwen zich als een « apart volk ». Dat de landlieden van een wijk, in hun afzondering en in hun daadvaardigheid tot grootscheepse prestaties in staat zijn, hebben ze hier bewezen door de inrichting van hun zinrijke stoet

« VAN DE AKKER TOT DE BAKKER ».

Op zondag 4 augustus 1963 stond de h. Kamiel Verhoeven, voorzitter van het inrichtend komitee, op 't Maalbroek met de mikro in de hand om richtlijnen uit te delen voor de talrijke deelnemers. Hij voelde zich gelukkig en kalm, want stipt om vier uur kwam alles voor mekaar: de begroeting van burgerlijke en geestelijke overheid, en van twee burgemeesters uit de buurt, nl. burgemeester dr. De Ganck uit Scheldewindeke en Jozef De Pape uit Smetlede.

De h. Gaby Fonck, die de schrandere tekst voor de brochure opstelde, sprak een dichterlijke feestrede uit; daarna volgden de klassieke punten: doorknippen van het symbolisch lint door burgemeester dr. Capiou H., het spelen van de Vlaamse Leeuw, aanbieden van bloemen aan de notabelen, schinken en drinken van de erewijn, en dan de optocht!

Kranige ruiters openden hem, en dan volgden burgerlijke en geestelijke overheid, eregasten o.a. de afgevaardigden van de Bond der Oostvlaamse Volkskundigen, Lic. R. van der Linden en dr. R. Haeseryn.

Kan men zevenendertig nummers van een stoet vermelden? Onbegonnen werk. Leggen we vooreerst de nadruk op het feit, dat er wel drie fanfaren waren, «Volksofbeuring» uit de gemeente zelf en de andere uit Scheldewindeke en Oosterzele, daar dat daarbij twee volksdansgroepen optraden, de «Vende'iers van het St.-Antoniusgilde» en «Nobele» uit Gavere. Het ruisend en tegelijk krachtadig vertoon van vendelzwaaiers en het leuke trippelen en trappelen met een lollig lied van een volksdansgroep deden de ogen meer glanzen en de oren scherper spitsen bij de vele toeschouwers. Maar laten we tot de kern van de stoet doordringen.

De groepen trachtten telkens het leven en het streven, het zwoegen en het zweten van de landman scherp voor te stellen en scherpzinnig uit te beelden. Het « Boerengezin » hoort vooraan, maar dan komt het alaam en het landwerk naar voren : de « beerkar » en de « ploeg », de « eg », de « slede » en de « landrol », de « zaaiers » en de « wiedzters » op het « w ivend korenveld »; « melkdraagsters », « bindsters » en « pikkers » luisteren naar het « angelus », en nemen een « vier-uurtje ». De « mandels », met de « oogstkar », de « ezelsparade », « zantsters » en de « raak » dringen en zingen rond het koren, voor de « vlegeldorsers » (die uitsterven) en de « wanmolen » (verdwenen?) die het graan leveren voor de « ketser » die met paard en wagen naar de « windmolen » snokt. Na het werk volgt het feest; dan zingt en wringt de « boerenkermis », met de « koekenbaksters » en het « re zebrood ». Als slot- en topfiguur praat de « oogstkonigin » . . .

Na de stoet had een feest plaats op een weide, waar de h. burgemeester Dr. Capiou een heerlijke vlag hees, dewelke mej. Ludw. Verreecken uit Impe schilderde en dewelke E.H. pastoor De Wandel in de loop van de voormiddag had gewijd.

En natuurlijk begon het feest met een opening van de dans door de oogstkonigin en de burgemeester, de hofdames en schepenen.

Beelden, goud van kleur, zwaar van aren, rijk van zin.

Mensen, goud van hart, licht door hun levensoptimisme, spijs het karig loon na hun zware werk.

Een uitsnede uit het Voorwoord van Kamiel Verhoeven voor de programma-brochure vertolkt de geest en de stemming van de stoet, en van de voorbereiding, en van het nakaarten :

... hoe heerlijk is sinds het ontstaan van de Oogststoet, het samenleven geworden, hier op ons klein wereldje « De Kortenbos » ... die alles in het werk stelt om het vrome en harde bestaan van ons boerenfolk en de werking aan de oogst in beeld te brengen.

Oogststoet ... zeggen sommigen. Het klinkt mis. Oogstfeest klinkt juist, met de pracht en de kracht van zwoegers die in onbaatzuchtige eendracht heuglijk tonen hoe heerlijk en rijk, hoe sober en schoon hun dagelijks leven straalt.

Massemén zendt met het Oogstfeest van Kortenbos een jubelende muziek rond, in het kader van de Levende Folklore.

Het Bestuur van de Bond wenst de inrichters oprecht geluk en wenst nog zeer vele jaren aan deze thans traditie geworden stoet.

De redaktie maakt van de gelegenheid gebruik om enkele suggesties naar voren te brengen. De inrichters kunnen het geheel nog verbeteren. Het is o.i. mogelijk de uitbeelding van de groepen natuurlijker te maken, zoals de oogstgebruiken vroeger waren en vaak nu nog zijn. Wij missen in de stoet het « inhalen van den hane » die ik zelf twintig jaar geleden nog in de Kortenbos heb helpen binnenbrengen. De kinderen zaten dan op de wagen en 's avonds bakte de boerin wafels. De « wafelkeskermis » van de aanpalende Boskant — wijk te Wetteren — houdt daar waarschijnlijk verband mee. Het « inhalen van den hane » zou het centrale punt van de stoet kunnen worden.

Waarom zou men geen wafels verkopen op de feestweide ?

Inspiratie voor de uitbeelding van en in een stoet biedt o.m. H. JESPERS, *De Oogst gaat in.* (Antwerpen, 1943, 73 blz. + IV). R. v. d. L. & R. H.

Op 3 augustus heeft het Verbond voor Heemkunde een bijzonder karakter verleend aan de traditionele landdag, door de Verbondsvoorzitter Dr. Weyns ter gelegenheid van zijn vijftigste verjaardag te huldigen in zijn geboortestreek, in zijn landhuis « TER SPEELBERGEN ».

In de voormiddag een bezoek aan het museum in Heist-op-den-Berg, het middagmaal in het Swanekelderken daarvan; in de namiddag de plechtige landdag. Hartelijk en ontroerend welkom door Dr. Weyns, vooral voor zijn moeder en vader; optreden van de volkskunstgroepen « Trachtengruppe » uit Schongau, een Elzasser uit Colmar met mooie volksdansen; een uitbeelding van vijftien Bruegeliaanse spreekwoorden door « Boerke Naas », onder leiding van mej. Monika Stevens; volksdans, vendelzwaaien en volksmuziek wisselden mekaar af. Daarna zegening van een overgeplaatst bakhuis en van het eerste brood; de donderheilige St.-Donatus en St.-Aubertus, patroonheilige der bakkers, kwamen erbij van pas.

Met een korte, maar kordate hulde aan het adres van Dr. Weyns overhandigde Drs. Raf van den Abeele, in naam van het Verbond, de sleutel van het bakhuis aan de jubilaris. De aanwezigen snoepten smakelijk van de vlaaien, in het merkwaardige geschenk gebakken.

Opnieuw verzameling voor het landhuis, waar de gevierde talrijke gelukwensen en geschenken mocht in ontvangst nemen. De h. Vankenhove trommelde alle aanwezigen uit Gent en Oost-Vlaanderen rond zich en sprak in een humorvolle rede tot Dr. Weyns en overstelpte mevrouw Weyns en de kinderen met een gulp van Gentse heerlijkheden: mosterd van Tierentyn, harde mastellen, peperbollen, Gentse mokken, enz. De h. R. van der Linden besteeg op zijn beurt de kansel en vroeg welk een titel hij aan de gevierde moest toekennen, keizer, koning, prins, zoals het geschiedt bij de schutters en in het kegelspel en overhandigde een « bos » en de met ijzer beslagen bol van het kegelspel. De h. Vankenhove kroonde intussen Dr. Weyns, tot groot jolijt van de aanwezigen, met de « Orde van het Pintje-Dek », namens het museum voor Volkskunde te Gent. Langs de h. Vankenhove, voorzitter van het feestkomitee van de Bond der Oostvl. Volkskundigen, en de h. van der Linden, voorzitter, huldigde ook onze Bond de gevierde Dr. Weyns. Het rekord op de Landdag werd gevestigd door de verstkommende, d.i. de h. Verrebut uit New York, die een zeer kostelijk schilderij aan Dr. Weyns overhandigde en de eerste een present-eksemplaar van Dr. Weyns, nl. « BAKHUIS EN BROODBAKKEN IN VLAANDEREN » mocht in ontvangst nemen. 's Avonds korte speelfilms en dia-montage, overheerlijk, van Fr. Verstreken: Lier, een mandeke Brabants fruit.

Op 4 augustus de gezellige academische zitting, waar Dr. Goossenaerts niet kon aanwezig zijn. Z.E.H. Kan. dr. Nauwelaerts handelde over « Een uitstapje in de geschiedenis van de volksschool » met dia's. Juf. Magda Cafmeyer liet verdwenen koewachtersroepen horen, aan de hand van haar bandopnemer. Drs. van den Abeele sprak de feestrede. Na de middag meldden en vertelden vele aanwezigen hun plannen, o.a. Dr. Behets, voorzitter van de heemkundige kring Oost-Oudburg, kondigde de tentoonstelling aan: ONTDEK HET BEGIJNHOF EN UW HEEM, waarvan de opening plaats grijpt op 31 augustus en die toegankelijk is van 1 tot en met 9 september in het Groot Begijnhof van St.-Amandsberg. Tot slot dankte Dr. Weyns al degenen die hem gevierd en gehuldigd hadden. Elkeen keerde, een mooie herinnering rijker, huiswaarts.

Frans Van Bost.

N.v.d.r.: Het boek « Bakhuis en Broodbakken in Vlaanderen » van Dr. Jozef

Weyns bevat meer dan veertig drukplaten, o.a. een in veelkleurendruk, uit het Spreekwoordenschilderij van Pieter Breugel de Oude. Prijs gewone genaaide uitgave: 80 F op postrek. 495981 - Verbond voor Heemkunde, St.-Martens-Latem.

Nieuwe reuzen te Zottegem — wijk Bevegem

& te Wichelen — wijk Bohemen, te Appels en Meerdonk.

De voorzitter R. van der Linden en redaktielid en bibliotekaris dr. Haeseryn vertegenwoordigden de Bond, te Zottegem en te Wichelen, waar nieuwe reuzen aanlandden, in de Egmontstede: Reus Sotto, heer van Zottegem & de reuzin Johanna, zijn edele vrouwe; te Wichelen, het reuzenkind Iraldo, zoon van het hooggeboren stamhoofd De Moriaan en van de edele prinses Sarida.

Bij de eerste uitstap van reus Sotto en reuzin Johanna was de h. Marcel Wage uit Ename, die naar zijn eigen verklaring meer dan driehonderd reuzen bouwde, aanwezig.

In Appels kreeg de reus Kamiel als levensgezellin « Prudence » en in Meerdonk schreef men de reus « Janus » in de bevolkingsregisters.

Volgend nummer brengt een verslag over deze gebeurtenissen, en de reuzenbouwer de h. Wage.

R. v. d. L. & R. H.

GENT. — Openstelling van bestendig « Dekenijhuis » in ons Museum

Op 22 juni 1963 vierde het KONINKLIJK VERBOND VAN DE GEBUURTEDEKENIJEN DER STAD GENT een heuglijk jubileum: dit verbond bestaat zestig jaar en heeft gedurende deze vele jaren onzeglijk en ontzaglijk veel liefdadig werk verricht, vriendenbanden gesmeed, de naam en de faam van de stad wijd en zijd verspreid.

De plechtige herdenking verkreeg een bijzondere betekenis voor onze Bond, vermits in het kader van het eeuwenoud Alijnshospitaal een « huizeke » toegewezen was aan de Gentse Dekenijen. Alle merkwaardige en belangrijke documenten en bescheiden van enigerlei volkskundige waarde pralen en pronken voortaan in het « Dekenijhuis ».

Op 22 juni begaven de vertegenwoordigers van de Gentse dekenijen, samen met hun vaandrags, vendelzwaaiers en de volksdansgroep « Dulle Griet » zich van de verzamelplaats op het Groot Kanonplein naar de Kraanlei. Het beheer van het Museum en het Bestuur van de Bond der Oostvlaamse Volkskundigen verwelkomden hartelijk de ere-opperdeken burgemeester-senator Em. Claeys, de opperdekenin mevr. Rogge, opperdeken Aalterman, opperbaljuw Cornelis en de overige afgevaardigden. De h. Richard Vankenhove trad op als wn. voorzitter en behandelde in een luimige toespraak de band tussen het Verbond der Dekenijen en de Bond der Volkskundigen. Het betrof een mystiek huwelijk en het optreden van een onderhuurder. Bij dergelijke omstandigheden hoort een **FOLKLORISTISCH WILLECOM**: « blauwe meiskes en kulderkes » boden een geschenk aan de ere-opperdeken en de opperdekenin; « een oud en een jong paar » brachten een aan de opperdeken, en « een zieke in zijn rolstoel en een verpleegster » boden een aan de opperbaljuw. De geschenken en het overhandigen verzinnebeeldden de hoogstaande en menslievende rol die de dekenijen bestendig in de stad hebben vervuld. Na een kernachtige toespraak en dankwoord van de burgemeester volgde een bezoek aan het « Dekenijhuis »; het doorknippen van het lint, het tekenen

van de breve van installatie door de vooraanstaande afgevaardigden van het stads-magistraat, van de dekenijen en van de folkloristen, het bewonderen van de dokumenten en de schatten in het Dekenijhuis, betekende niet het einde van een heerlijke plechtigheid, want op dezelfde dag heeft opperdeken Aelterman op de binnenkoer van het museum mevr. Dhondt-Geffens en de h. Ingelrest respectievelijk tot dekenin en deken van de Blaisantvest aangesteld. De aloude geplogenheden, b.v. het voorlezen van de tekst, de eed in de hand van de opperdeken, enz. geschieden midden een plechtige stilte en tegelijk in een geestdriftig medeleven van de talrijke aanwezigen.

Degenen die in zulk heerlijk en enig kader promoveerden, genoten het geluk daarenboven vele bloemen van de bewoners hunner dekenij en geschenken van de Bond der Volkskundigen te mogen ontvangen. De h. Ingelrest beloofde, tevens uit naam van de dekenin, het ideaal van een dekenij na te streven en te bevorderen.

Welk einde kon er beter passen dan een leuk « pintje-dek », in een prettige atmosfeer, vooral tot stand gebracht door de volksdansgroep « Dulle Griet ».

De openstelling van het dekenijhuis was niet alleen een heuglijke gebeurtenis, maar daarenboven een pracht en een praal van volkskundig vertoon, met de vlaggen en sieraden der dekenijen, met de luister en een dubbele aanstelling, met de bescherming en vertoning van de heerlijke en leerrijke schatten in het nieuw tehuis in het aloude Alijns.

R. v. d. L.

Opening van de tentoonstelling

Ontdek het Begijnhof en uw Heem

Op 31 oogst 1963 greep in het Groothuis van het Begijnhof de opening plaats van deze tentoonstelling, ingericht door het Groot Begijnhof van St.-Amandsberg en de heemkundige kring de « Oost-Oudburg ». Onder de zestigtal aanwezigen bemerkte men vooral de h. Claeys, senator-burgemeester, de h. Prof. R. van Pottelbergh, burgemeester, de professoren Gysseling en P. Kluyskens, de hh. R. van der Linden en Vankenhove, afgevaardigden van de Bond der Oostvlaamse Volkskundigen, Paul Rogghé, Z.E.P. Defever, afgevaardigde van de Provinciaal der Dominikanen, Z.E.H. Pastoor Delacroix (St. Amand), W.E.P. Francis Luyts, Directeur van het Apostolaat van de Grootstad Antwerpen, W.E.P. De Vriendt O.P. en W.E.P. Robeys O.P., Koöperatoren van de Directeur van het Hof.

De h. Behets, voorzitter van de « Oost-Oudburg » heette de aanwezigen harte-lijk welkom en verleende het woord aan Z.E.P. Lucas Luyts O.P. welke na een welkomstgroet en een woordje lof aan de inrichters een beknopt overzicht gaf van de tentoongestelde voorwerpen en van de geschiedenis van het Hof, en uitte de wens dat de inwoners van Gent, St.-Amandsberg en van het omliggende meer vertrouwd en bekend zouden geraken met het Begijnhof en de innige godsvrucht zijner bewoners, alsook met de kunstschaten welke tot hiertoe in het Hof verborgen waren.

In naam van juf. Goethals, Grootjuffer, stelde de Z.E.P. Luyts dan de gesloten hof open voor de aanwezigen en voor de toekomstige bezoekers. Prof. Dr. van Pottelbergh, burgemeester, opende dan officieel de tentoonstelling. Na de schatten in het Groothuis bewonderd te hebben o.a. het Antependium (rond 1735) een éinig stuk in goudbrokaat, de gouden montrans (1650), het reliekschrijn van de H. Elisabeth (17e eeuw), matrijzen, penningen en dokumenten waaronder zich een der eerste perkamenten oorkonden bevindt, geschreven in de Nederlandse taal

(Rijksarchief) enz., begaf het gezelschap zich onder leiding van de Grootjuffer en van Z.E. Pater Luyts naar het bestendig museum van het Begijnhof en naar het konvent Pius IX, waar enkele leden van de « Oost-Oudburg » merkwaardige stukken uit hun verzameling uitgesteld hadden. De h. De Schryver, St.-Amandsberg, toonde een reeks mooie kaarten alsmede twee prachtige atlanten uit de 17e eeuw, de h. Weze, Gent, behandelde met enkele schilderijen, penningen en dokumenten de onderwerpen Armand Heins, schilder, de Oudburg en Lemaire, graveur; terwijl de h. Verbeke de honderdjarige onthuldiging van het Artevelde-standbeeld in herinnering bracht. De h. Van Bost had als onderwerp de St.-Godelievedevotie gekozen. Laten we nog zeggen dat de h. Rouquart, St.-Amandsberg, de laatste dagen weerhouden werd ons zijn verzameling Gentse gedenkpenningen te tonen. De zalen van het konvent werden verder nog opge- luisterd door schilderijen, het beeld van de H. Godelieve en prachtige koormantels uit het Begijnhof, terwijl het kunstatelier van het lid de h. De Vos F. er vertegenwoordigd was met mooie beelden en houtskoolschetsen. Laten we zeker vermelden dat in het Groothuis het mooi opgetooide beeld van O.-L.-Vrouw en de ononderbroken reeks geschilderde portretten van de grootjuffers van het Hof van het jaar 1621 tot 1962 te bewonderen zijn.

Na de rondgang werd in het konvent St.-Jozef aan de gasten de erewijn geschonken. Onder alle oogpunten is de tentoonstelling uiterst geslaagd. Het museum van Volkskunde te Gent stelde bereidwillig de schilderij « De negenmeimarkt te St.-Amandsberg » ter beschikking.

F. V. B.

Boekbespreking

ALFRED KELLER, Heimat- und Volkskundliches aus Rüdlingen. Neujahrsblatt der Naturforschenden Gesellschaft Schaffhausen, nr. 15/1963. B. Kummer, Rigistrasse 10, Schaffhausen, 1962, 14 ill., 52 blz. Prijs: 4,50 Zw. F.

Onder de auspiciën van de vereniging voor natuuronderzoek te Schaffhausen (Zwitserland) verschijnt jaarlijks het « Neujahrsblatt ». Het eerste nummer verscheen in 1949, zodat we thans — in 1963 — nummer 15 voor ogen liggen hebben. De uitgaven hebben tot doel de « Heimatkunde » van het gebied Schaffhausen te bestuderen en aan een ruimer publiek kenbaar te maken. We citeren enkele onderwerpen die reeds behandeld werden in vroegere nummers: huisdieren (nr. 1), dieren in veld en water (nr. 2), plantenkunde (nrs 5, 6 en 7), het boerejaar (nr. 11), de Rijnstroom door de eeuwen heen, in woord en beeld (nr. 12), bodemgeschiedenis (nr. 14).

Nummer 15 behandelt de heem- en volkskunde uit Rüdlingen, ge-

legen in het kanton Schaffhausen. De auteur, wijlen Dr. Alfred Keller (1882-1961) beschrijft op eenvoudige manier zijn geboortestreek: geschiedenis, landschap, verkeer, de Rijn, de burchten en haar bewoners, de sagen. In het kader van het heem Rüdlingen worden enkele aspecten van de volkskunde belicht.

Niettegenstaande de lokale kleur van het boek, hebben we deze uitgave in onze boekbespreking willen opnemen om de aandacht te vestigen op deze buitenlandse, specifieke heemstudie, die in de vorm van nieuwjaarsblad een verspreiding kent van 2000 eksemplaren. Zulks getuigt van de belangstelling voor het heem in een geografisch beperkt gebied.

M. Daem.

Bedrijvigheid van de Bond.

Gedurende het academiejaar 1962-1963 vermeerderde ons leden-tal met 111 effectieve leden en 23 familieleden.

Wij danken deze aanwinst vooral :

- 1) aan de intense propaganda : een speciale vermelding verdienen de hh. M. Daem, R. Vankenhove en R. van der Linden;
- 2) aan de uitstraling van het Museum, o.a. :
 - door de tentoonstelling over « **De Kerstviering in het Volksleven** » van 26 dec. 1962 tot 14 jan. 1963, zie verslag blz. 69-70;
 - door de **muziek- en zangavond gewijd aan de kersttijd**, op 26 dec. 1962, zie verslag blz. 70-71;
 - door de ontvangst van het bestuur en de openstelling van het bestendig « **Dekenijhuis** » in het Museum op 22 juni 1963 van het Koninklijk Verbond der Gentse Dekenijen en Gebuurtebonden;
 - door de reis vóór enkele weken naar Overmere, Sint-Niklaas, Rupelmonde, zie verslag blz. 178-179;
 - door de **nocturne en feestelijkheden** ingericht gedurende de Gentse kermis van 21-28 juli 1963;
- 3) aan de vertegenwoordiging van het bestuur van de Bond op prestaties van lokale kultuurverenigingen uit de provincie, o.a. :
 - op *de reuzenstoet te Evergem-Belsele* op 19-5-63, zie verslag blz. 177-178;
 - op *de opening van het Heemmuseum « Rietgaverstede » te Nevele*, op 25 mei 1963, zie verslag blz. 175-176;
 - op *de Potjesmarkt te Schellebelle*, op 16-6-63, zie verslag blz. 179;
 - op *de Triomftocht der Reuzen in Vlaanderen* op 23-6-63, zie verslag blz. 176;
 - op *de Inhuldiging der nieuwe reuzen te Zottegem*, wijk Bevegem, op 30-6-63, zie verslag blz. 277;
 - op *het Oogstfeest te Massemen-Kortenbos* op 4-8-63, zie verslag blz. 273-275.

Met droefheid moeten wij mededelen, dat de Bond voor immer volgende leden moet missen : Albrecht Guido, Antwerpen, Hoebeke J. L., Gent, Gyselinck Hector, Gent en Vaal Louis, Sint-Niklaas-Waas.

De publikatie van ons tijdschrift verkreeg de meeste aandacht. Het ontbreekt niet aan degelijkheid en verscheidenheid van artikels, zanten, boekbesprekingen, enz.

Onze **Dienst voor Volkskundige Opzoekingen** publiceerde :

- *Opkomst van St.-Anna's eredienst in Vlaanderen* door Pr. **Janssens, C. ss. R.**;
- *Zanten uit Sleidinge en Kluizen* door **G. De Keersmaeker**;
- *Leerknappen in de kunstambachten te Gent tijdens de 14^e en 15^e eeuw* door **Lic. M. Daem**;

— *Hoe de oude kwelgeest « kludde » zijn naam gaf aan een jong landbouwwerktuig* door Lic. E. Eylenbosch.

Rond het einde van het jaar verschijnt het bekroonde werk van de Alfons De Cock prijsvraag 1959, n.l. : *De folklore van de hop in Vlaams-België, vroeger en nu*, door Lic. Cl. Vanhoucke.

De voordrachten en andere prestaties werden talrijk bijgewoond. We noteren :

- op 25 nov. 1962 : voordracht : *De reuzen van de Sleepstraat te Gent*, met film, door A. Cornelis;
- op 9 dec. 1962 : werkvergadering : *Afspraken en projecten*, door Bestuur;
- op 23 dec. 1962 : voordracht : *Volkskundige gebeurtenissen van voor 50 jaar op Gentse prentbriefkaarten*, met lichtbeelden, door A. Verbeke;
- op 10 febr. 1963 : voordracht : *De lindeboom in de sagen tussen Schelde en Dender*, door Lic. P. J. Henderickx;
- op 10 maart 1963 : voordracht : *Mariakerke-bij-Gent in oud en nieuw gewaad*, met films, door J. H. Braekeleirs;
- op 21 april 1963 : voordracht : *Zaaien en zaaigereedschap*, door Dr. R. Haeserijn;
- op 12 mei 1963 : voordracht : *Folklore uit de Zwalmstreek met kleurendia's en geluidsopnamen*, door M. De Grootte en M. Van Gansberge;
- op 3 juni 1963 : *Reis naar Rupelmonde*, zie verslag blz. 178;
- op 16 juni 1963 : voordracht : *Amaat Joos en de folklore in het Waasland*, door Lic. L. E. De Meulenaere.

Wij danken de voordrachtgevers voor hun medewerking en hopen hen nog meermaals te mogen horen.

Aan de volgende suggesties van de alg. stat. vergadering van 29-10-62 gaf door het Bestuur gevolg :

- het invoeren van familiekaarten voor bezoek aan het museum;
- het inrichten van nocturnes;
- het brengen van meer contact onder de leden.

Om speciaal tegemoet te komen aan de laatste suggestie besloot het Bestuur, en dit voor het eerst sedert de stichting van de Bond, een gouddag te houden op 6-10-1963.

Tot 31 dec. 1963 verwacht het sekretariaat de inzendingen op de Alfons De Cock prijsvragen 1963 die handelen over :

- *Nieuwjaars- en Driekoningenliederen van een bepaald dorp, stad of streek uit de provincie Oost-Vlaanderen en/of*
- *Het huidig buurtleven (1900-1960 of 1920-1960) in een dorp, stad of streek uit de provincie Oost-Vlaanderen.*

Voor meer biezonderheden over deze prijsvragen zie jg. 1962, blz. 70.

M. BROECKHOVE.

STAAT VAN INKOMSTEN EN UITGAVEN VOOR BOEKJAAR
1962.

Inkomsten	Uitgaven
Incasso op 1/1/1962	
Kas — Speciën	14,—
P. C.	1.485,—
Lid bijdragen	39.921,—
Gift voor Museum voor Volkskunde	1.000,—
Opbrengst van verkoop van :	
Publikaties	14.566,—
Losse nummers	770,—
Tocht naar Binche	1.775,—
Verkoop van foto's	200,—
Teruggave inlassing Bel- gisch Staatsblad	108,—
Toelagen Ministerie van Nationale Opvoeding en Kultuur	21.333,—
Toelage Provincie Oost- Vlaanderen (10.000,— voor Museum — 7.500 voor Bond)	17.500,—
Toelage Universitaire Stichting	30.000,—
	128.672,—

BEGROTING 1964.

Inkomsten	Uitgaven
Toelagen Ministerie van Nationale Opvoeding en Kultuur voor :	
Wetenschappelijk on- derzoek	15.000,—
Publikaties	15.000,—
Voordrachten	3.000,—
Toelage Provincie Oost- Vlaanderen	7.500,—
Toelage Universitaire Stichting	30.000,—
Bijdragen leden	48.000,—
Verkoop van losse num- mers O.-Vl. Zanten en publikaties	15.000,—
Onvoorzien	3.000,—
	136.500,—
	Drukkosten tijdschrift, publikaties, cirkulair enz.
	100.000,—
	Propaganda
	3.000,—
	Voordrachten — Ver- goeding voor ver- plaatsingskosten voor voordrachtgevers
	5.000,—
	Algemene onkosten
	7.500,—
	Postzegels
	3.000,—
	Biblioteek — aankoop en onderhoud
	8.000,—
	Museum
	10.000,—
	136.500,—

VERSLAG VAN DE PENNINGMEESTER OVER BOEKJAAR 1962.

Uit de cijfers blijkt dat, in vergelijking met de voorgaande jaren, de financiële toestand voortdurend verbetert. De inkomsten stijgen geleidelijk.

Voor 1962 wordt een verhoging aan inkomsten boven het cijfer van het voorgaand boekjaar, vastgesteld van ruim 24.000,— F, waarvan 15.000,— F meeropbrengst aan lidbijdragen, wat bewijst dat de intensieve propaganda, gevoerd sinds de heropening van het Museum voor Volkskunde in September 1962, reeds in het kalenderjaar 1962 schitterende uitslagen opleverde.

Het is derhalve niet te verwonderen dat ook de verkoop van losse nummers van Oostvlaamsche Zanten en publikaties van de Bond een cijfer bereikt dat dit voor 1961 nog met 3.000,— F overtreft.

Dankbaar wordt hier vermeld dat de toelagen van het Ministerie van Nationale Opvoeding en Kultuur, de Provincie Oost-Vlaanderen en de Universitaire Stichting ons ook dit jaar behouden bleven.

Dit alles liet toe de uitgaven voor het Alfons de Cockfonds voort te zetten, thans voor deze van « **De Hop** ».

Samengevat mag de financiële toestand als uiterst bevredigend beschouwd worden.

Volledigheidshalve blijft nog te vermelden dat de boekhouding voor boekjaar 1962 en het incasso op 6/4/1963 nagezien en juist bevonden werden door de heren Gaston Van Peteghem en Gaston Boelens, beide aangeduid als controleurs.

De Penningmeester,
R. DEPOORTER.

VERSLAG VAN HET FEESTKOMITEE.

Dit verslag kan zeer bondig zijn. Alhoewel het komitee pas een jaar samengesteld is, kan het reeds heel wat op zijn aktief boeken.

- reizen in en buiten de provincie, o.a. naar de volkskundige tentoonstelling van het Karnaval te Binche, met bezoek aan het provinciaal domein van Rœulx;
- verscheidene tentoonstellingen in het museum;
- concerten;
de onvergetelijke Gentse feestdagen, in samenwerking met de konservator en het personeel;

Het algemeen verslag van de sekretaris vermeldt de prestaties van het feestkomitee in bijzonderheden.

- een stuven naar meer volkskunde in het jaarlijks « Bloemenweeldecorso » van de Unie van de Middenstand op 1 september, door het inschakelen van de groep van de Boerenkrijg van Overmere, en van de Reinaert van Rupelmonde, en de rondgang van Reinaert de Vos, tijdens die voormiddag, door wat we zullen noemen, de Eposstraten van Gent;
- de toekomstplannen behelzen een herfst- en lentekoncert in de kapel, de tocht naar het Domein van Bokrijk op 15 september, bondsreizen en bezoeken (zie punt 8 van de dagorde van de gowddag) en een feest van de Meiboomplanting.

Suggesties en aanmerkingen worden graag ontvangen en onderzocht.

De Voorzitter,
R. VANKENHOVE.

Dienst voor Volkskundige Opzoeken

Volksdevoties tot Sint-Job in Oost-Vlaanderen

INLEIDING

1. DOEL.

Onze belangstelling in de figuur en de verering van St.-Job dateert reeds uit onze kinderjaren.

Als kind verbleven wij vaak te Wezemaal, de bekende bedevaartplaats van de heilige man. Bijna dagelijks werd onze aandacht er geboeid door de bedevaarders. Vooral echter de Sint-Jobskermis en het uitgaan der Sint-Jobsprocessie waren voor ons een belangrijke gebeurtenis. Van weken tevoren reeds verlangden wij ernaar.

De figuur van Sint-Job verloor nadien, zoals zovele andere vertrouwde dingen, onze intensieve belangstelling. Doch toen iemand ons zekere dag vertelde dat in het Land van Waas soms tot 10.000 mensen de heilige op dezelfde dag gingen vereren, werd onze belangstelling opnieuw geprikkeld en meteen verruimd. Bij de keuze van een onderwerp voor onze licentiaatsverhandeling zou deze geleidelijk gegroeide belangstelling, vele jaren later, als vanzelf onmiddellijk de doorslag geven.

*
**

Wij stellen ons voor in deze bijdrage een beeld op te hangen van de volksdevotie tot Sint-Job in Oost-Vlaanderen. De gegevens zijn geput uit een verhandeling « Volksdevoties tot Sint-Job in Vlaanderen ».

Onze aandacht ging daarbij vanzelfsprekend in de eerste plaats naar de nog steeds levende volksdevotie. Wij beperken ons nochtans niet tot het noteren van de aktuele gegevens alleen. Waar mogelijk, poogden wij het ontworpen beeld eveneens in zijn historisch kader te bestuderen, want « in 't verleden ligt het heden; in het nu wat worden zal » en ook de volksdevotie is onderhevig aan evolutie.

2. METHODE.

Het eerste wat ons te doen stond, was een lijst opstellen van de bedevaartplaatsen waar Sint-Job werd of wordt vereerd. Met het oog daarop raadpleegden wij allereerst de « Katholieke Encyclopedie » en het « Folkloristisch Woordenboek van Nederland en Vlaams België », samengesteld door K. ter Laan en te 's Gravenhage in 1949 uitgegeven. Daaruit konden wij reeds enkele plaatsnamen ophalen die later echter nog door vele andere zouden aangevuld worden.

Vervolgens namen wij onze toevlucht tot de folkloristische handboeken en de belangrijkste folkloristische studies die geheel of gedeeltelijk aan de kalender of de bedevaarten zijn gewijd. Uit de vele memoreren wij in dit verband hier slechts : « Nederlandsche Volkskunde » van Dr. Jos. Schrijnen (Zutphen, 1930), « Traditions et Légendes de la Belgique » van baron de Reinsberg-Düringsfeld (Brussel, 1870), « L'année de l'ancienne Belgique » (Brussel, 1844) en « La Belgique et le Bohême » (Brussel, 1862) van Dr. Coremans, « Volkscundige Kalender voor het Vlaamse Land » van Gab. Celis (Gent, 1923), « Le Folklore Belge » (Brussel, z.j.) van Albert Marinus, « Les Drapelets de Pèlerinage en Belgique et dans les pays voisins » (Antwerpen, 1922) van Emile van Heurck en « Les Processions et les Pèlerinages » (Arlon, z.j.) van Maurice Tock en Pierre Schroeder. Dank zij enkele van die werken konden wij onze eerste lijst met enkele bedevaartplaatsen aanvullen.

Een volgende stap was het uitpluizen van de vijf tot op heden verschenen delen van het « Repertorium van de Vlaamse Gouwen en Gemeenten » van Leo de Wachter (Antwerpen, 1942-1953) en van de twee tot nog toe verschenen deeltjes « Onze Heiligen in Kerk en Kapel » van Leon Defraye en Leo Simoens, respectievelijk gewijd aan de bedevaartorden en de heiligenverering in de bisdommen Brugge en Gent (zonder plaats van uitgave, 1950 en 1952). Daarnaast nemen wij de licentiaatsverhandelingen ter hand over volksbedevaarten, gemaakt door de studenten van de Fakulteit Wijsbegeerte en Letteren, afdeling Germaanse Filologie van de Katholieke Universiteit te Leuven.

Tenslotte kwamen de folkloristische tijdschriften aan de beurt en de talrijke in ons land verschijnende organen van de plaatselijke kringen voor oudheidkunde en geschiedenis.

Pas na deze eerste prospectie in de schriftelijke bronnen, namen wij onze toevlucht tot het rondzenden van een vrij uitgebreide vragenlijst, opgesteld na een eerste schifting van onze uit boeken en tijdschriften aangelegde dokumentatie. Deze vragenlijst zag er uit als volgt :

Sint — Job als bedevaartpatroon

Gemeente :

Parochie :

Naam van de invuller :

Adres :

1. *Waar wordt Sint-Job vereerd ? In de parochiekerk ?
In kapel ?*
2. *Van wanneer bestaat deze verering ?*
3. a) *Is er archief over ?*
b) *Is erover geschreven in de plaatselijke historische literatuur ?*
4. *Is er een broederschap ?
Welke zijn de statuten van de broederschap ?*

5. a) *Staat er een beeld van Sint-Job ?*
 b) *Waar staat het ? (op een altaar ? — Zijaltaar of hoofd-
 altaar ?)*
 c) *Is het een oud beeld ?*
 d) *Bestaat er een foto van ?*
Of kan het gefotografeerd worden ?
6. *Bestaan er prentjes van Sint-Job ?*
7. *Bestaan er medailles van Sint-Job ?*
8. *Bestaan er vaantjes van Sint-Job ?*
9. a) *Bestaat er een litanie ?*
 b) *Is die litanie nog te verkrijgen ?*
 c) *Was er vroeger een litanie ?*
10. *Bestaan er liedjes van Sint-Job ?*
11. *Vanwaar komen de bedevaarders ?*
12. *Waarvoor komen ze speciaal ? (naam van ziekte zo mogelijk in
 dialect en algemeen beschaafd)*
13. a) *Wordt er belezen ?*
 b) *Met welke formule ?*
14. *Nemen de bedevaarders iets mee naar huis ? (Bijv. zout, wijn
 of iets dergelijks)*
15. *Als de zieke zelf niet komt, brengen de bedevaarders dan iets
 mee van de zieke om het beeld aan te raken ?*
16. a) *Welke dag wordt Sint-Job speciaal gevierd en hoe ?*
 b) *Orde der goddelijke diensten ?*
 c) *Speciale sermoenen ?*
 d) *Omvang van de volkstoeloop ?*
 e) *Is er dan markt of kermis ?*
17. *Wat wordt er dan geofferd ? (bijv. een bepaalde som geld,
 kaarsen, vruchten, ex-voto (aard van die ex-voto : wassen of
 metalen) ?*
18. *Wordt er met relikwie gezegend ? Welke ?*
19. *Zijn er plaatsen in dorp (of stad) die naar Sint-Job genoemd
 worden ?*
20. *Zijn er gewassen of bloemen die naar Sint-Job genoemd
 worden ?*
21. *Zijn er kalender- of weerspreuken aangaande Sint-Job bekend?
 (bijv. Sint-Job plant bonen, en houdt niet meer op.)*
22. *Zijn er verhalen aangaande Sint-Job bekend ?*

Verdere opmerkingen :

N.B. *Indien U liever hebt dat ik persoonlijk de gevraagde inlich-
 tingen kom optekenen dan zal ik zulks graag doen.*

Het mondeling en schriftelijk verzameld materiaal schiftend en
 vergelijkend, kwamen wij aldra tot de bevinding dat heelwat tegen-
 strijdige inlichtingen op de korrel genomen dienden te worden
 om uiteindelijk het kaf van het koren te kunnen scheiden. Enkele
 grepen uit de hoop mogen volstaan om onze bewering te staven.

Om de schrale oogst van onze vragenlijsten aan te vullen en tevens plaatselijk te controleren, leek ons het bezoek van de verschillende lokaliteiten volstrekt noodzakelijk. Voor meer dan één bedevaartplaats oordeelden wij zelfs één bezoek onvoldoende. Ter plaatse zochten wij namelijk altijd eveneens in contact te komen met verscheidene gewone volksmensen.

Dat contact met de gewone volksmensen werd herhaaldelijk bemoeilijkt door het feit dat wij het ter plaatse gesproken dialect niet vlot verstonden, en onze zegslieden van hun kant last hadden om ons algemeen beschaafd te begrijpen. Dit euvel hebben wij in dergelijke gevallen zo goed mogelijk trachten te verhelpen door ons te laten begeleiden door dienstwillige personen uit de streek.

Al wat wij op onze pelgrimagetochten tijdens onze gesprekken te weten kwamen, hebben wij zorgvuldig genoteerd. Wij namen daarbij telkens nota van de namen van onze zegslieden. Waar ons daartoe de mogelijkheid geboden werd, verschaften wij ons bovendien alle beschikbare medailles aan, affiches, devotieboekjes, bedevaartvaantjes, litanieën, postkaarten, gedrukte liederen, ja zelfs afdrukken van parochiestempels voor zover die ons nader over de devotie van Sint-Job konden dokumenteren. Speciaal vroegen wij onze zegslieden verder telkens naar Sint-Jobsliederen en eveneens naar volksgezegden en weerspreuken waarin Sint-Job wordt vermeld. Voor deze laatste viel het jammer genoeg ons spoedig op dat zij bijna overal identiek dezelfde zijn.

*
**

In haar verhandeling over « Volksbedevaarten tegen ziekten van Mens en Dier in het bestuurlijk arrondissement Tielt » vermeldt A. Ampe als bedevaartplaats van Sint-Job Gotem. Bij nader onderzoek blijkt dit echter een vergissing te zijn. Eenzelfde vergissing beging De Wreede op blz. 66 in zijn verhandeling « Volksbedevaarten voor kwalen van Mens et Vee in het land van Waas en in het land tussen Durme en Schelde », waar hij Dendermonde en Erembodegem vermeldt. Verkeerd zijn verder de vermeldingen als Sint Jobsbedevaartoord van Sint-Denijs-Westrem door L. Simoens in zijn brochure « Onze heiligen in kerk en kapel » 2-Bisdom Gent, blz. 19, en van Hoelbeek door G. Auguste Hock in « Croyances et remèdes populaires au pays de Liège » (Luik 1872), blz. 121. Waar J. Vermeulen als Sint Jobsbedevaartoord Borsbeke, Burst, Iddergem, Herdersem, Nederhasselt en Sarlardinghe vermeldt in zijn lijst van volksbedevaarten, verschenen in Oost-Vlaamsche Zanten, XIX, blz. 87, beroept hij zich op De Cocks' « Volksgeneeskunde » (Gent, 1891), blz. 252, waar deze schrijft: « Wat nu de heiligenwereld betreft, St. Job is de befaamde patroon tegen allerlei « zweraziën »; na hem komen St. Antonius, St. Elooi, St. Blasius en St. Renelle'Renildis). Groot is het aantal bedevaartplaatsen, waar de drie eerste heiligen vereerd worden: Hingene (bij Puers), Aalst en Ukkel (men vindt er Sint-Jobskapellen en gehuchten van dien naam), Herdersem, Merchtem, Peteghem (bij Audenaerde), Burst en Borsbeke, Nederhasselt, Sarlardinghe, Strijthem, Pamele en

Idderghem (omstreken van Ninove), Bogaarden (bij Hal), Brussel (in Sint Niklaaskerk), Puyvelde (gehucht van Belsele), enz. » Vermeulen beging aldus echter een vergissing omdat De Cock in zijn tekst de bedevaartplaatsen van Sint-Job en Sint-Antonius gewoon door elkaar haspelt. Wij slaagden er ten slotte in ze uit elkaar te halen : Te Borsbeke, Burst, Herdersem en Nederhasselt wordt Sint-Antonius vereerd, doch niet Sint-Job.

*
**

3. RANGSCHIKKING VAN HET MATERIAAL.

In onze alfabetische monografieën volgden wij duidelijkheids-halve een vast schema. Allereerst behandelen wij telkens, voor zover wij deze konden achterhalen, de geschiedenis van de bedevaart. Uiteraard ging onze aandacht daarbij uit, naar de kerk of kapel, doch vooral naar het beeld van de heilige en bijkomstig ook naar de andere ter plaatse aanwezige ikonografische dokumenten, waarmee wij dan overstappen naar de **huidige devotie** met al de daaraan vasthangende gebruiken en geplogenheden. De vraag **vanwaar de bedevaarders gewoonlijk komen**, bezorgen wij telkens een zo volledig mogelijk antwoord, doch reeds nu wensen wij er de aandacht op te vestigen dat wij slechts zelden op deze vraag een interessant antwoord kregen. Meestal luidde dit inderdaad : « de bedevaarders komen van zowat overal ». Verder behandelen wij de vraag « waarvoor komen de bedevaarders ? » Op de vraag « **hoe gebeurt de bedevaart ?** » antwoorden wij ten slotte met een beschrijving van de gewone « beeweg » en vervolgens van de « grote begankenis », waarmee op vele plaatsen een processie, een kermis of een jaarmarkt gepaard gaan.

*
**

4. DE HEILIGE MAN JOB.

Vooraleer wij onze alfabetisch gerangschikte monografieën voorleggen, resumeren wij pro memorie Jobs levensverhaal zoals het voorkomt in het beroemde Bijbelboek. Wij knopen er enkele opmerkingen van algemene aard aan vast betreffende de devotie tot de « heilige » man, wiens heiligheid helemaal niet van « kanonieke » aard is.

Jobs levensverhaal.

Job was een onberispelijk, rechtschapen en godvrezend man. Hij had zeven zonen en drie dochters en was de bezitter van grote kudden schapen, kamelen, ossen en ezinnen. Hij had vele slaven in zijn dienst. Hij was niet alleen rijk, maar ook gelukkig.

Satan verweet God dat Job alleen goed was omwille van zijn overvloed. God gaf Satan toen de toelating om Jobs goedheid op

de proef te stellen. Job verloor op één dag al zijn kinderen en bezittingen. Maar Job zei: « Het was Jahweh die gaf; het was Jahweh die nam, de naam van Jahweh weze gezegend ». Nog was Satan evenwel niet overtuigd, zodat hij van God de toelating kreeg, Job persoonlijk te treffen. « Hij sloeg Job met kwaadaardige zweren van het hoofd tot de voeten, en deze moest een potscherf nemen om er zich mede te krabben ». (Job 21,7) Gezeten op de ashoop van zijn verloren bezit, kreeg Job daarenboven de verwijten te verduren van zijn vrouw. Drie van zijn vrienden kwamen hem troosten en bespraken met hem de zin van het lijden. Job stond op het standpunt dat er geen tegenstrijdigheid bestond tussen zijn onverdiend lijden en Gods rechtvaardigheid. Maar zijn vrienden vielen hem daarin niet bij. God zelf zou zijn dienaar echter verdedigen. Hij sprak hem toe in de storm en berispte zijn vrienden. « Mijn gramschap is tegen u », zei God, « omdat gij over mij niet de waarheid hebt gezegd, zoals mijn dienaar Job. Neemt daarom zeven stieren en zeven rammen en gaat ermee naar mijn dienaar Job; draagt ze voor u op als een brandoffer en laat mijn dienaar Job voor u bidden. Dan zal ik terwille van hem u niet straffen » (Job 42, 8). Jahweh herstelde Job tenslotte in zijn vroegere welstand en verhoogde nog zijn rijkdom en de rechtschappen man leefde nog honderd veertig jaar volkomen gelukkig temidden van de zijnen « tot in het vierde geslacht » (Job 62, 16).

Job was geen Israëliet. Hij was een man uit het Arabische land Hus, gelegen ten zuid-westen van de Dode Zee. Of hij al dan niet een historische figuur is geweest, wordt in het midden gelaten, al achten verscheidene Bijbel-exegeten zijn bestaan als niet waarachtig. De redactie van het boek Job werd vroeger gesitueerd in de tijd van Mozes of van Salomon, thans in de tijd van Jeremias of zelfs na de Babylonische ballingschap; zodat de ontstaansdatum ervan, van de periode 13e-10e eeuw verlegd werd naar de periode 6e-5e eeuw vóór Kristus. De geschiedenis zelf blijft men niettemin in de Patriarkentijd situeren.

Hoe is de man Job een « heilige » geworden ?

Hoe is de man Job nu een « heilige » geworden en als dusdanig vereerd geraakt ? Schrijnen stelt het voor alsof hij aanvankelijk niet zozeer als voorspreker of middelaar werd vereerd, maar als deelgenoot in het lijden, de spreuk « gedeelte smart, halve smart » indachtig. In deelgenoot werd hij echter wel voorspreker en middelaar.

Heel zeker droeg daartoe in aanzienlijke mate een tekst uit het boek Job zelf bij, waarin God diens vrienden aanmaant tot Job te gaan met een offer opdat deze Hem voor hen zou bidden, welk gebed Hem dan mild zou stemmen (Job 42, 7).

Het eerst werd Job als heilige vereerd in de oosterse Kerk. Nu nog heeft hij zijn officie in Abyssinië op 27 april, in de Griekse en Molschitische Kerken op 6 mei, te Jerusalem op 22 mei en in de Koptische Kerk op 29 augustus(1).

(1) Baudot et Chaussin : « Vies de Saints » Tome V-mai, Paris, 1947, blz. 193.

In de westerse Kerk kwam de eredienst tot Sint-Job in de achtste eeuw in voege. Te Rome zou men toen « relikwieën » gestolen door de Longobarden die ze overbrachten naar de Sint-Rafaëlskapel te Pavia. Gedeelten van deze relikwieën werden nadien verspreid in de Frankische landen.

Prims(2) is de mening toegedaan dat juist deze relikwieën zijn eredienst in Europa hebben verspreid wanneer in het begin van de dertiende eeuw in onze gewesten alom meer en meer leproze-rieën ontstaan, zouden deze, volgens Prims, de eredienst van Sint-Job tot zich getrokken hebben. Maar reeds vóór de dertiende eeuw was er in onze gewesten, steeds volgens Prims van een eredienst tot Sint-Job sprake.

MONOGRAFIEEN

AALST.

Geschiedenis.

Elkeen in Aalst weet waar de Sint-Jobskapel zich bevindt, maar weinig mensen weten aan wie de kapel toebehoort. Zij zeggen: « Ga het vragen in het klooster van Sint-Job ! ». Zij bedoelen daarmee het klooster van de EE.PP. Kapucienen, die men overigens « de paters van Sint-Job » noemt.

De kapel bevindt zich aan het einde van de St.-Jobsstraat, bijna op het grondgebied van Nieuwerkerken.

De kapel wordt reeds vermeld in het jaar 1429. De kronijken vermelden dat Beatrix Vinckx van december 1497 af een jaarlijkse erfrente schonk van 10 schellingen « groote » voor het onderhoud.

In 1599 bleek de kapel zeer vervallen en zelfs van haar dak beroofd. Zij werd slechts in 1658 hersteld.

De kapelrekeningen bestrijken de periode van 1638 tot 1776. Daarin staat aangeduid dat de kapel in die periode meerdere eigendommen bezat(1).

De inkomsten werden wel besteed, want in 1657 noteren wij twee belangrijke aankopen: een konomiebank, gebeeldhouwd door Sebastiaan Ducan, voor 1 pond, 6 schellingen en 8 groten, en een schilderij te Antwerpen. Bovendien levert de zilversmid Willem

(2) Prims Fl.: « Antverpiensia »: 1952 (23e reeks), Antwerpen, 1953, blz. 171-172.

(1) In 1655: « Het bedehuis had alsdan in eigendom alvorens eene behuysde stede, gelegen binnen de praterve van Nieuwerkercken in t gehuchte te Maele, paelende oost Cornelus Burchemans, suyt ende noordt de straete ende west Pieter de Sædeleer, groot twee hondert roeden; Item vyftigh roeden Landt in t zelve gehuchte op de Meireput, oost den Meireput, suyt Arnould van Impe ende noordt Gillis Bockstal; Eyndelijck eene partye meersch binnen het selve Nieuwerkercken, in de Calveren Dans meerschen groot dertigh roeden, paelende oost Jacques de Meyer ende west Jan Roeland ».

van Wambeek twee zilveren ampullen en vijfduizend zilveren erepenningen. De kapel krijgt meteen « levering eene banck met de kasse, daer het heylig Sacrament in rust ».

In 1658 verfraait men het uitzicht door het leggen van een nieuwe vloer met 450 blauwe en 450 witte marmeren tegels, ze kostten 13 gulden en 10 stuivers het honderdtal. In de loop van hetzelfde jaar werd het heiligdom door Franse troepen gedeeltelijk verwoest; vele kostbaarheden konden echter gelukkig nog weggeborgen worden.

Vier jaar nadien werd een beeld gekocht van O.L. Vrouw.

In 1663 werd eindelijk de wens van de bestuurders verhoord die aan het magistraat o.a. « een **nieuw portaal tot vermeerderinghe van deselve capelle** » vroegen (1).

Het spreekt vanzelf dat dergelijke redenering « doorslaggevend » was. De kapel wordt vergroot. Jan Cornelis graaft de « fondamenten ». Bartholomeus van de Spieghel levert 16.500 « careelsteen ».

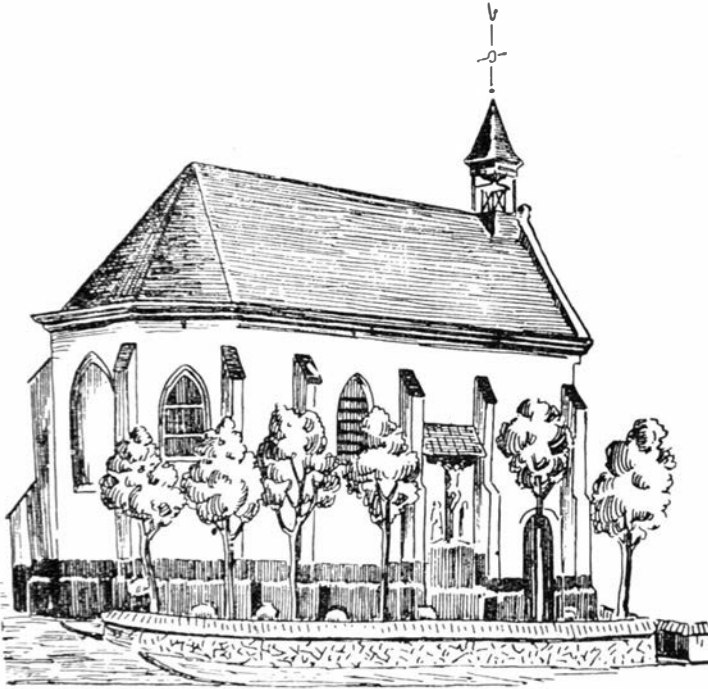
Boven het venster van de zijgevel is een gedenksteen aangebracht: « ANNO 1663 ».

De giften stroomden inmiddels van alle kanten toe. De kapel bezat toen een ware schatkamer. In 1665 noteren wij de laatste maal de aankoop van medailles: tweehonderd zilveren en zestig

loden medailles. Zou het gebruik dergelijke devotiestukken te verspreiden, daarna misschien uitgestorven zijn ?

Bij het einde van deze eeuw wordt de kapel verrijkt met twee schilderijen. In 1690 betaalt men aan Antoon Raes « als scatter over den koop van twee schilderyen, verbeeldende de dry Coningen ». In 1697 krijgt Cornelis van Nuffel een som, voor het kopen van een schilderij « in de venditie van Pauwels, ten dienst van de capelle van S. Job, synde de bruiloft van Cana in Gallileen ».

(1) « dat tselve portael tot weynich dienst ende cieraat sal verghen midst dat alsdan noch de capelle de seer kleyn sal blyven ende noodzakelijck dient vermeerdert, midts om de nauheyte ende benauwdheyte door de menichte van volcke in de ganginghe telcken kommende de priesters qualyck misse kunnen celebreren ende den meerderen deel van het volck moet onder de locht in de reghen blyven ... ».

In 1773 besteedde men zorg aan de omgeving van de kapel, meer bepaald aan de beplanting. Er werden vierentwintig olmen verkocht door G. van den Hende voor het « Cappelle-plyn ». Judocus van Assche zorgde voor het planten.

In 1775 wordt in de rekeningen aangeduid, hoe paters vergoed worden tijdens de plechtigheden ter ere van Sint-Job. Paters Wilhelmiëten lezen de mis en Paters Kapucienen prediken tijdens de noveen. Het jaar daarna krijgen wij precies aangewezen dat de ontvangsten dit jaar 2.160 Fr. bedragen.

De periode 1638 tot 1776 kan tot in bijzonderheden worden omschreven dank zij het « **Registre van de Rekeninghen ende rentebrieven competerende de capelle van den vriendt Gorts den heylighen Job, buyten Aelst — te Reghelsbrugghe schependome der voorschreven stede van Aelst, ghedaen maecken by Jan van Steerteghem als hoeckhouder, Jaspas van Cotte ende Jan vanden Guchte als meesters van de voorseyde capelle, desen derden September 16 hondert twee ende veertigh** »(1).

Het bekende heiligdom werd door de Franse omwentelaars gesloten.

Op 3 Fructidor jaar VII werd de kapel, samen met twintig roeden grond, aangekocht door Jan-Baptist Leunckens(2). Er was uitdrukkelijk bepaald, dat de kapel heel en al diende afgebroken te worden.

(1) Stedelijk Archief, : Inv. nr. 246, deel I, register 242.

(2) Stedelijk Archief, : Brief van den meier, 8 Brumaire jaar XII.

Er werd echter geen gevolg gegeven aan deze voorwaarde. Er deed zich daarentegen een heel ander feit voor : de bevolking vergaderde 's nachts in de kapel, waar door een onbeëdigd priester de goddelijke diensten werden opgedragen.

De Fransen vernamen dit, naar blijkt uit een brief, die naar de gendarmerie gestuurd werd, op 25 Floréal an VII.

De kapel werd toen met geweld door de openbare macht gesloten. En degenen, die de eredienst beoefenden, werden opgespoord. De kapel zou verkocht worden(1).

Tijdens de Franse revolutie werd de kapel dus het eigendom van een zekere J. Leunckens. Nadien behoorde zij toe aan de heer graaf Dumonceau van Brussel en ging in 1927 in eigendom over aan de Sint-Martenskerk van Aalst.

De heropening van de kapel geschiedde op plechtige wijze in 1805. Op één van de balken in het torentje kan men lezen : « Hersteld in 1806 ».

In 1927 werden belangrijke herstellingswerken uitgevoerd, vooral aan het dak en het torentje.

De beplanting en het bouwen van de H. Grafkapel geschiedde in de tijd, dat E.H. Duerinck zich inspande om de eredienst van Sint-Job vurig te doen herleven, nl. in 1936. In de maand mei van hetzelfde jaar werden de bedevaartvaantjes verspreid. De beelden in de kapel werden geleverd door het huis Parentani van Brussel.

In 1954 werd op plechtige wijze het 525-jarig bestaan gevierd.

De viering ging door op zondag 16 mei, in de namiddag. Te 16 uur werd een stoet gevormd aan de Sint-Martinuskerk, die zich naar de kapel begaf. Bij de aankomst aldaar werden prachtige kaarsen geofferd en werd een lof gezongen in open lucht. Het lof en de plechtigheid werden besloten met het zingen van het jubellied door alle aanwezigen.

De tekst ervan werd gedicht door priester Gery Helderenberg(2).

Profeet der oude tijden
en Godsman sterk en groot,
in voorspoed en in lijden,
in leven en in dood;
Gij hielt Gods wil voor ogen,
Gij zegende zijn Naam,
zo werdt Gij, opgetogen,
ook 's Heren erfgenaam.

-
- (1) De tekst van de aanplakbrief der verkoping luidde als volgt :
« Commune van Schaerbeeke. 16° Eene kapelle, met last van dezelve af te breken, genaemd Kapelle van St. Job, en 20 roeden land, paelende oost de straete, zuyd en west d'hoirs van Francies de Groot, en noord den Kalsyde weg; geprezen 50 francs in revenu, en in kapitael, daer onder begrepen 56 francs voor 23 boomen : 2.056 fr. ».
- (2) Deze tekst werd gedrukt op een postkaart met op de andere zijde de kapel en de H. Grafkapel in kleurreproductie. Er werden zeer veel van die kaarten verkocht tot steun van de kapel.

Gij liet de pelgrims naderen
naar uw barmhartigheid,
Zo deden onze vaderen
der vlaamse christenheid;
Uw goederen en Uw kindren
Verloort Gij wreed en plots:
niets kon Uw hoop vermindren,
Gij bleeft de dienaar Gods!

Genees ook onze kwalen
in lijfs- en zielenood,
leer ons de schuld betalen
red ons uit d'eeuwge dood.
In goede en kwade dagen
in rouw en smart gehuld,
help ons de kruisen dragen
met vroom en trouw geduld!

Refrein:

Wij noemen en wij eren
met jubelklank en vreugd
sint Job, o Vriend des Heren,
Uw voorspraak en Uw deugd!

Het hoeft niet gezegd dat bij de jubelviering der Sint-Jobskapel de ganse wijk feestelijk was versierd en bevlagd en dat bij die gelegenheid een kernis werd gehouden(1).

Huidige Devotie.

Ikonografie.

De baas van « Sint-Job », de herberg in de buurt van de kapel, beweert dat het beeld van Sint-Job enkele jaren geleden weggenomen werd en door een ander vervangen. Doch de baas vergist zich. Het zeer waardevolle houten beeld dat vroeger veelkleurig geschilderd was, werd eenvoudig van zijn verschillende lagen verf ontdaan, zodat men het beeld thans in zijn oorspronkelijke staat ziet. De heilige draagt een soort tulband boven het hoofd en heeft een middelmatig lange in twee gesplitste baard. Hij houdt de linkerhand uitgestrekt; de rechterhand omklemt een stuk hout waarmee hij zijn zweren krabt. De heilige is op een lendendoek na gans naakt. In de dienst van het A.C.L. te Brussel berust een foto van het beeld, met het vroegere uitzicht: de heilige was toen ook naakt, maar over het hele lichaam (hoofd, romp, armen en benen) volgeschilderd met zweren.

Boven het altaar hangt een groot schilderij van Benedict de Noose (1760), waarop de verarmde Job, op de mesthoop zittend, door zijn vrouw bespot wordt.

(1) E. H. Houtman, onderpastoor van Sint-Martinus bezit een korte film waarin de plechtige jubelviering van 1954 wordt uitgebeeld.

In het klooster van de Zusters Sint-Vincentius à Paulo te Aalst bevindt zich een kelk van Sint-Job, waarin het jaartal 1642 en de naam van de schenker : Leunckens, gegrift zijn. Op de voet is langs de ene zijde een kruis gegraveerd, langs de andere zijde een beeld van Sint-Job.

Door wie.

De bedevaarders komen soms van heel ver. Er komen regelmatig bedevaarders van Brussel en van Antwerpen. De verklaring waarom deze bedevaarders zo ver op beeweg komen ofschoon zij elk in hun eigen stad de heilige kunnen aanroepen, is niet te vinden. Naast Brusselaars en Sinjoren komen er natuurlijk veel bedevaarders van Aalst zelf en uit de omliggende gemeenten : Gijzegem, Wieze, Lebbecke, Moorsel, Meldert, Erembodegem, Nieuwerkerke, Erenodegem. Al de plaatsen waaruit bedevaarders komen, opsommen, zou moeilijk gaan. Het gebied is werkelijk zeer uitgebreid.

Waarvoor ?

Sint-Job wordt aangeroepen tegen alle soorten huidziekten. In de loop van de laatste jaren werd de aanroeping enigszins verschoven. Thans wordt vooral de nadruk gelegd op de verdueligheid van het lijden. Wij kunnen dit o.m. opmaken uit de litanie. Overigens vernamen wij dat sommige mensen nu ook komen beewegen voor « hopeloze gevallen », zodat Sint-Job te Aalst thans als een konkurrent van de H. Rita kan doorgaan.

Hoe ?

De bedevaarders die Sint-Job te Aalst komen bezoeken, leggen meestal een drievoudige beeweg af. Zij gaan eerst naar Hachttert, dan naar Sint-Job, en daarna naar het begijnhof. Er zijn echter bedevaarders die Sint-Job alleen bezoeken.

De bedevaarders kunnen zichzelf zegenen. Er bevindt zich in het midden van de kapel een bidstoel, waarin een relikwie is bevestigd; naast de relikwie ligt een net wit doekje om het glas boven de relikwie te reinigen. Onder de relikwie lezen wij : Floridius. Geen van de geraadpleegde personen kon ons aangaande deze relikwie in de kapel van Sint-Job uitleg verstrekken. Vervolgens gaan de bedevaarders driemaal al biddend rond de kapel. Telkens houden zij daarbij halt voor het Heilig Graf, dat daar sedert 1936 in een grot is afgebeeld en bidden er een tijdje. Zij offeren geld en kaarsen. Er worden echter ook marmeren ex-voto's geofferd. Deze hangen achteraan in de kapel.

Groot belang wordt gehecht aan het **lezen van de litanie**, negen achtereenvolgende dagen lang.

Drie edities van de litanie zijn ons gekend. De tekst is bij alle

drie, buiten de spellingsverschillen, dezelfde(1). De titel ervan luidt: «Litanie van de HEILIGE JOB die gevierd wordt in de KAPEL VAN SINT-JOB, te Aalst.

Wat de medailles betreft: in de loop van onze geschiedenis vermeldden wij dat — voor zover de rekeningen ons inlichten — de laatste medailles zouden vervaardigd zijn in 1665; het geldt hier een uitgave van een som voor zilveren en loden medailles. Sinds 1954 worden er echter gewone medailles verspreid. De meeste personen dragen er een mee. Zij wordt thuis om de hals van de zieke gehangen. Op de ene zijde staat Sint-Job. Hij draagt een kledingstuk op de lenden en loopt als een kreupele met krukken; twee honden lopen hem tegemoet. Op de rand leest men: « **H. Man Job, bid voor ons** ». Op de keerzijde wordt de H. Martinus voorgesteld en leest men: « **Martinus Aalst** ».

Devotieprentjes werden te Aalst niet uitgedeeld.

De heer Kesteleyn, wonende te Aalst, Dirk Maartensstraat, tekende het **bedevaartvaantje**, dat voor de eerste maal in mei 1936 werd verspreid. Er werden 5.000 exemplaren van gedrukt. Rechts staat het beeld van Sint-Job, met een kroon op het hoofd; over de ganse rechter kant van het lichaam hangt een mantel; met de linkerhand houdt hij die mantel. De linkervoerarm en het linkerbeen blijven naakt en zijn met zweren overdekt. Boven het beeld staat een banderol: « **H. Man Job** » en onder het beeld « **Bid voor ons** ». Onder de onderste banderol staat verder « **Patroon tegen de velziekten** ». In het midden bevindt zich de kapel van Sint-Job, over gans de breedte langs de straatkant gezien; er staan zes bomen voor. In de scherpe hoek van het vaantje komt een afbeelding voor van het heilig graf. In het midden leest men als legende: « **Kapel van de H. Man Job te Aalst** ». In de scherpe hoek, onderaan: « **Het heilig Graf** ». Rechts naast de tekening wordt de naam van de drukker vermeld: « **Aalst, druk. uitg. J. Van Nuffel-De Gendt, Kerkstraat, 9** ». Het vaantje is 280 mm hoog en 450 mm breed.

Jaarlijks wordt er te Aalst ter ere van Sint-Job een **noeven** gehouden van tien tot achttien mei. Op de kleine affiche in de kapel komen daaromtrent slechts schaarse gegevens voor, maar de mensen van de wijk en de bedevaarders blijken de gewoonten ervan goed te kennen.

(1) De goedkeuring van de eerste luidt: « Vidi,
In St. Nikolai (Waecsioe), 7 Aprilis
1851.

P. Willems, Can. »

De drukker van de eerste tekst is: « **F. Van Schuylenbergh, Korte Zoutstraat, 51 Aalst** ».

De tweede litanie draagt dezelfde goedkeuring en dezelfde datum, maar de drukker is ditmaal: « **drukkerij « dirk martens », Aalst** ».

Op de derde litanie luidt als goedkeuring: « **Vidi, In St-Nicolai (Warioe) 6 Aprilis 1852. P. Willems, Can.** » De drukker tekent: « **Aalst, drukkerij J. Van Nuffel, Kapellestraat** ».

Elke dag worden tijdens de noveen twee heilige missen opgedragen : één te 6 u. 30 en één te 7 u. De maandag na de zondag van de noveen wordt een plechtige mis opgedragen voor de leden van de confrerie. Tijdens deze plechtigheid wordt een sermoen in verband met het leven van de vereerde heilige gepredikt. In de loop van deze noveen komen er honderden en honderden bedevaarders naar Aalst. De bedevaarders wonen gewoonlijk de mis bij en volgen daarna de gewone beeweg.

Vroeger konden de bedevaarders te Aalst vermoedelijk een soort **zalf** krijgen, want in oude rekeningen wordt regelmatig gesproken van « **smout** ».

Af en toe worden er **zegepenningen** geofferd, waarmee de zieke eerst in kruisvorm getekend wordt. Deze zegepenningen worden tot de dag van de bedevaart bewaard in een wijwatervat; de oxydatie op het geldstuk levert daarvan het duidelijk bewijs(1).

Liederen ter ere van Sint-Job te Aalst.

In het gedeelte « GESCHIEDENIS » haalden wij het lied aan ter gelegenheid van de jubelviering in 1954, gedicht door Gery Helderberg. Hier volgt een ander, ouder lied, dat wel geen bedevaartlied is maar dat toch interessante gegevens bevat over de Aalsterse St-Jobdiensters. Het werd geschreven door de Aalsterse rijmelaar Jan-Baptist Luyckx (1757-1836) wiens werken alvast onder folkloristisch oogpunt merkwaardig zijn en als dusdanig o.m. door E. Van Heurck hoog op prijs werden gesteld(2). Het lied van Sint-Job, dat er langdradig is uitgevallen, komt voor in Luyckx « Den wedergekopen Pierlala » dat in 1928 naar het handschrift te Aalst in boekvorm werd uitgegeven.

Pierlala gaet naer de capelle van sint Job.

1. 'k Heb mij dikwijls in myn leven
Naer Sint Jobs capell' begeven
Asa, Pierlala gaet aen,
Nog en blijft niet langer staen.
2. Het en is niet zonder rede,
Dat er veelen dezer stade
Tot Sint Jobs doen een bezoek
En hem vraegen een verzoek;

(1) Een dergelijk gebruik treffen wij aan te Velzeke voor de H. Oncommena en te Okegem voor de H. Antonius abt. Op deze laatste plaats noteert men enkel het aanraken met het geld, op de eerste stelt men ook het tekenen vast van de zieke in kruisvorm.

(2) Zie Van Heurck uitgaven in de verslagen en mededelingen van de Kon. Vl. Akademie voor Taal en Letterkunde, Dec. 1031. J. B. Luyckx « Kinder-spelen ».

3. Want het is van alle tyden
Als den mensch gevoelt het lyden,
Van dan naer Sint Job te gaen,
Om daer gunst te zyn gedaen.
4. Hy is aen ons all' gegeven
Tot een voorbeeld om te leven,
In een waer' verduldigheyd
Ende waere heyligheyd.
5. Zyne voorspraak is zeer kragtig
By den Heere Godt Almagtig :
't Is dan goed, van 't grootste nut,
Dat men hem ootmoedig bidt,
6. Om verduldig te verdraegen
Alle ziekten ende plaegen,
Alle pynen ende smert,
Die verdrukken 't menschens hert;
7. Om verduldiglyk te wezen
Als men agter is gedezen
In affaires ofte staet,
Ofte in mislukte baet;
8. Om verduldiglyk te lyden,
Als de dood hier komt te schyden
Vrouw of man zeer wel gepaert
en nogtans maer jonk bejaert;
9. Om verduldiglyk 't aenhooren
Stuere woorden, die ons stooren,
Slegte reden van een wyf,
Die gedurig maekt gekyf;
10. Om verduldiglyk te leven
met die sig zoo zeer begeven,
Oft zy vrouw, ofwel 't zy man,
Naer de vuyl genever-kan;
11. Om verduldig te betaelen
Als men 't geld komt af te haelen
Van de zetting ofte last
Daer de stad is med' belast;
12. Om verduldig te bezigten
Als men komt de jonkheyd ligten
Schoon het is een bitter kwaed,
Dat de waereld nu doorgaet;
13. Om verduldig op te trekken,
(: het en is niet om te gekken :)
Voor de gard'd'honneur uyt 't land,
En verliezen zynen pand.

14. Om verduuldig te verlaeten,
Alle voordeel, alle baeten,
En optrekken met getal,
Voor de garde national;
15. Om verduuldig te zien swieren
Slegte menschen, Bancroetieren,
Daer den mensch van goeden staet
Mede gansch ten onder gaet;
16. Om verduuldig te verdraegen
Dat den vryer naer behaegen
Heeft verlaeten zijn schoon lief,
(: Ah ! Wat eenen argen dief !:)
17. Om verduuldig te beschinken
Dees' die agter rug'uytklinken
Van den wel gejondu wyn
Beter als den heer te zyn;
18. Om verduuldig te eerbieden
Aen de meesters, slegte lieden,
Die zeer kyven ten onregt
Op hun meysen ofte knegt;
19. Om verduuldig alle kruysen
Want die zyn om ons te kuysschen,
Te verdraegen g'lijk Sint Job,
Vol gerapt op lijf en kop;
20. Om verduuldig in te smullen
Die vuyl apotekers pullen
Als de ziek't' het exigeert
Of doctoer het ordonneert;
21. Om verduuldiglyk te lyden
Als gy wordt van alle zyden
Overvallen van de pyn
Van het droevig flerecyn;
22. Om verduuldig de cousynen
Als zij 's avonds met termynen,
Komen bellen met gedruys
Wel t'ontfangen in uw huys;
23. Om den spotter te verdaegen,
Die durft lachen met behaegen,
Tot een andermans affront,
Zonder reden ende grond.
24. Om den Broeder te beminnen,
Die zoo baas is in zyn zinnen,
Dat, als hy zyn Zuster ziet,
Hij zyn gat naer haer toe biet;

25. Om verduuldig de gebueren
Te verdraegen als zy tieren
Of den hond of hun konyn
U bij nagt doen wakker zyn;
26. Om uw kat, die was gevangen,
Wel verduuldig te zien hangen
In 't gebuerte, met een strop
Aengedaen aen haeren kop;
27. Om verduuldig booze dieven,
Die zoo staut zyn u t'ontrieven
Van uw fruyt, te laeten gaen
Als z' in 't wolfven eyzer staen;
28. Om te minnen de bandieten,
Als z' uw appelen afschieten,
En uw' peeren, kort en bont,
Stukken slaegen op den grond;
29. Om verduuldig te verdraegen
Als den sprinkhaen u komt plaegen
En op eeten uw gewas
Jan, zelfs 't brood uyt uwe kas;
30. Om verduuldig groote stoffers,
Plat van beurs en groote poffers,
Te zien swieren op de straet
En te borgen zonder haet;
31. Om verduuldig te ontmoeten
Die u niet en willen groeten,
En die selve agter 't gat
U uytmaeken voor een dat;
32. Om op deze niet te wreeken
Die met slim' en looze treken
U ontnemen knegt of meyt,
Die tot alles was bereyt;
33. Om verduuldig ver famillen,
Wie de luyzen weg doen krillen,
Die aen uwe deure staen,
Wel content doen aen te gaen;
34. Om verduuldig kelder-ratten
Als zy bier of wyn aenvatten,
Ofte eenig ander nat,
Te bevryden van de cat;
35. Om verduuldig te logeren
Franssche troupen die passeren,
En hun geven kost en drank,
zonder eenig tegendank;

36. Om verduuldig de Cousakken
Komen zy ons dingen pakken,
Ook te geven een fles wyn,
Wilt de zaak niet arger zyn.
37. Om verduuldiglyk te lyden
G'lyk Sint Job, ten allen tyden,
Droefheyd, tegenspoed en kwaed,
Want den Heer het al toelaet.
38. 't Is Sint Job die u zal helpen
Ende uwe kwaelen stelpen;
Komt maer aen en bidt hem teer,
Want hij troost de menschen zeer.
39. Als wy bidden met begooren,
Zal Sint Job ons sekens hooren,
en verlossen in 't genezen
van ons smerten ende pyn.
40. Maer ik weet' hier veel misbruyken,
Die 't gebed doen nederduyken,
Daer Sint Job word door gestoort
En 't gebed mis word verhoort.
41. En vooreerst die valsche menschen,
Die een ander kwaelen wenschen,
Konnen geensients van hun pyn
By sint Job verlost hier zyn;
42. All' die vloeken ende sweeren
Konnen geensients troost begeeren,
Want zy vinden geene baet
By Sint Job, voor zooveel kwaed.
43. Die onzuyverheyd beminnen,
Kan Sint Job geen hulpe gunnen;
Dees' verdienen geen geduld,
Want het is hun eygen schuld;
44. Nog ten zal aen die niet lukken,
Wie den evenmensch verdrukken,
Om van hunne smert en pyn,
Van Sint-Job verlost te zyn;
45. Gy moet u van sonden wachten,
Wilt gy hulp van hem verwagten,
Want de zonden zyn de smert
Van het lichaam en het hert.
46. Men siet sekens alle jaeren
Te Sint-Job veel volk vergaeren,
Om te storten hun gebede,
Als er hun maer iet en let;

47. Dog 't zijn somtijds ander'reden,
Ende geensients de gebeden,
Die hun naer Sint Job doen gaen,
(: Wilt mijn reden wel verstaen :)
48. 't Is om iemand daer t'ontmoeten,
Die zy geerne zouden groeten,
Ja, d'occasie maekt den dief,
Want zoo vindt men daer zijn lief.
49. Wilt dan, ouders, deze daegen,
Voor uw dochters zorge draege,
Let tog wel met wie zy gaen,
Want het is een minnebaen;
50. Is het zaeken dat zy vleyen,
Zy zyn licht om te verleyen :
't Is dus best voor deze lien,
Van Sint-Job dan niet te zien.
51. Mynen Bevaert is voltrokken,
't Stad komt my weer aen te lokken.
Maer iets valt my in 't gemoed,
Dat my anders pyzen doet.

De invloed van de heilige gold te Aalst ook voor het geven van **straatnamen, herbergnamen, enz.**(1).

In 1409 werd de wijk, waar de kapel zich bevond, reeds « **Sint-Job** » genoemd : « **De Hollestraete, die naer Sint-Job gaet...** »

In 1506 kende men benevens een « **Sint-Jobstraat** » een « **Sint-Jobsteeg** ».

In 1715 bezat de baljuw van Erembodegem een huis Sint-Huybrecht in de Korte Zoutstraat en een in Sint-Job, buiten de Zoutstraetpoort.

Tot voor enkele jaren bestond er in de straat nabij de kapel een herberg « **Sint-Job** ».

Aan de « **Sint-Jobsbrugge** » werkte, ten jare 1733, de gekende steenkapper Frans Bodé, die veel grafstenen voor het Begijnhof en voor de Hoofdkerk beitelde.

Te Aalst heeft men een **Konfrerie van Sint-Job**. Over haar ontstaan geven de geraadpleegde werken geen uitleg. Ook E.H. Houtman, onderpastoor van de Sint-Martinuskerk en proost van de « **Broederschap van den Heiligen Man Job** », verklaarde ons daaromtrent niets teruggevonden te hebben. Men kan in ieder geval vaststellen dat zij af en toe, blijkbaar na volledig verval, opnieuw wordt opgericht, vooral wanneer er geldnood is. In de loop van het jaar 1952 bracht E.H. Houtman de confrerie tot een ledenaantal van meer dan 500 personen.

Lic. H. ROBER - VAN HOVE.

(1) Van Nuffel, P. « **Op wandeling buiten de stadspoorten van Aalst** », blz. 17-20.

Zoeken en Zanten

NINOVE. — Krachtig gebed

Mevrouw Jozef Van der Poorten, geboren Melanie Van der Maelen, 82 j. oud, wonende te Ninove, Vinkenstraat, 14, kan zingen als een vink of een lijster, zo droomschoon. Ze verstreekte talrijke liederen aan de h. Hendrik Daems voor de B.R.T. Ze zegde eens een gebed op, dat een uitzonderlijke waarde bezit. Indien men het gebed jaarlijks opzegt, gaat men recht naar de hemel!

Gebod om zeker in de hemel te geraken.

Maria Lindeken / o zoete Kindeken
Gij hebt gedregen ons lief 's heren bloed
Om de wereld te verlossen van het kwaad door het goed
al door ons lief 's heren bloed.
Al die in den tempel kwamen gegaan, vol ziekten overlaan,
den engel heeft gezeid: dat ge zult dragen het kindeken.
O Maria, gij zijt er toe geboren
de zuiver maagd is uitverkoren
dat gij zult dragen den heiligen Kerst
en zuigen aan uw borst.
Negen maanden en drie dagen ziek en weinig zonder klagen
Heer Jezus klaagdege zijnen nood.
Maria's lichaam is zo groot.
Te Bethleem is God geboren.
Te Jeruzalem is hij uitverkoren.
Ze bonden God aan ene kolonne.
Ze gaven hem daar menige wonde.
De menige wonde was vierduizend, zeshonderd, zesenzestig slagen
zondig en vijf bloedige wonden
die die wonden tellen kan van dag tot dag 'n heel jaar lang
Ons lief' vrouwken is zo schoon
Ze zal geven een kroon
Ze zal zeggen: mijn liefste vriendin,
Ge hebt geteld mijn liefste wonden.
Ge zijt vergeven van alle zonden!

Mevrouw Van der Poorten beschikt over een uitzonderlijk geheugen. Ze hoorde het gebed de eerste maal in 1890, op de leeftijd van negen jaar van de negentigjarige Rosalie De Sutter, die woonde op het Paardevéldeken te Appelterre.

R. v. d. L.

HET MUSEUM VOOR VOLKSKUNDE.

Het Museum voor Volkskunde werd gesticht door de Bond der Oostvlaamse Volkskundigen in 1927, in de lokalen van het voormalig Museum voor Oudheden, Lange Steenstraat, 14, en is in 1962 overgebracht naar het Kinderen Alijns-hospitaal, Kraanlei, 41, Gent.

De stad Gent heeft het Museum voor Volkskunde overgenomen, bij besluit van de gemeenteraad d.d. 27 september 1931 en plaatste het onder het toezicht van een kommissie bestaande uit vertegenwoordigers van het Stadsbestuur en van de Bond.

Deze kommissie bestaat uit: Prof. Dr De Keyser, voorzitter, R. Vankenhove, ondervoorzitter, M. Broeckhove, sekretaris, Drs L. Hoste, penningmeester, de heren F. Van Es, Mr. G. Verhelst, schepen der stad, Pr. Luyckx, G. Van Severen, Dr H. Nowé, M. Daem, J. Pieters, R. Depoorter, † J. De Raedt, M. Van Wesemael, Lic. R. van der Linden, Lic. Hugo Arens, G. Hebbelijck, leden. Konservator van het Museum: J. Boes, archivaris van de stad.

Doel van het Museum: Verzamelen, inventariseren en uitstellen van alle stoffelijke getuigen van het vroegere en huidige volksleven.

De voorwerpen, dokumenten en inlichtingen betreffende het volksleven hebben betrekking op de woning, het meubilair, de huishoudelijke inrichting, de voeding, de volkskleding, de vervoermiddelen, de verlichting, het straat- en marktlevens, de volkstypen, de familietradities en -gebruiken van aan de geboorte tot aan het graf, de ambachten met de traditionele werktuigen en het alaam, de volksfeesten en -spelen en andere ontspanningen, het volksgehoof, het sociale leven, de volkskennis en volksgeneeskunde, de volksletterkunde en de volkskunst.

De kommissie zoekt zoveel mogelijk voorwerpen en dokumenten betreffende het volksleven van de ondergang en de vernieling te redden door ze veilig op te bergen, te klasseren, te onderhouden, te inventariseren en voor het publiek aantrekkelijk uit te stellen. Ze houdt zich dan ook ten eerste aanbevolen voor afstand of schenking, zelfs in bruikleen, van voorwerpen en dokumenten. Ze koopt ook voorwerpen aan en laat die zelfs afhaken aan huis. Beleeft verzoek te schrijven aan het adres van de konservator: J. Boes, Abrahamstraat, 11, Gent, Telefoon n° 25.32.53, of aan de sekretaris der kommissie: M. Broeckhove, Oscar de Gruyterstraat, 36, Gent.

DE BOND DER OOSTVLAAMSE VOLKSKUNDIGEN.

De Bond ondersteunt het Museum voor Volkskunde.

Hij geeft sedert 1926 een tweemaandelijks tijdschrift uit : **Oostvlaamsche Zanten**, en sedert 1957 de **Mededelingen van de Dienst voor Volkskundige Opzoekingen** en ook afzonderlijke **Bijdragen**.

Samen met de Museumkommissie richt hij kosteloze openbare voordrachten, tentoonstellingen en folkloristische prijskampen in, alsook de tweejaarlijkse wedstrijden van het Alfons De Cock-fonds.

Samen met de Kommissie voor Kulturele Aangelegenheden van het Provinciaal Bestuur richt hij insgelijks « Enkwesten » over volkskundige verschijnselen van de provincie Oost-Vlaanderen in.

De bibliotheek en het archief van de Bond en van het Museum voor Volkskunde berusten in de zetel, Kraanlei, 41, Gent.

Lid worden van de Bond is : daadwerkelijk medewerken aan de verrijking van het Museum voor Volkskunde; op de hoogte blijven van de studie van de volkskunde in 't algemeen en van het Oostvlaamse volksleven in 't biezonder; de eigen kennis verrijken en de volksopvoeding dienen; een daad van ware vaderlandsliefde en van Vlaamse solidariteit stellen.

Tentoonstellingen en museum zijn op vertoon van de lidkaart gratis toegankelijk.

De nieuwe richting, door Onze Bond ingeslagen, liet de noodzakelijkheid aanvoelen voor het oprichten van een **feestkomitee**. Het omvat, onder voorzitterschap van de h. Vankenhove, naast de bestuursleden van de Bond en de leden van de Beheerraad van ons Museum, de heren : Van Belle, Van Bost, Van Peteghem, Verbeke en Weze.

Bestuur van de Bond : Ere-voorzitter : Prof. Dr P. De Keyser. Ere-voorzitter : F. Van Es. Voorzitter : Lic. R. van der Linden. Ondervoorzitters : J. Pieters en Pr. Luyckx. Sekretaris : M. Broeckhove. Penningmeester : R. Depoorter. Archivaris-bibliotekaris : M. Van Wesemael. Leden : Dr Nowé, J. Boes, Drs L. Hoste, M. Daem, R. Vankenhove, Lic. H. Arens, G. Hebbelijnc.

Redactie van Oostvlaamsche Zanten : Hoofdredakteur : J. Boes, Abrahamstraat, 13, Gent. Redaktieleden : M. Daem, Dr R. Haeserijn en R. van der Linden.

Museum voor Volkskunde : Konservator : J. Boes.

Aankoopkommissie : Prof. Dr P. De Keyser, R. Vankenhove, M. Van Wesemael, J. Boes, Drs L. Hoste.

Dienst voor Folkloristische Opzoekingen : Prof. Dr P. De Keyser, F. Van Es, M. Van Wesemael, J. Boes, J. Pieters, M. Daem, Lic. R. van der Linden en M. Broeckhove, sekretaris.

Feestkomitee : het feestkomitee onder voorzitterschap van de h. Richard VANKENHOVE bestaat uit het bestuur van de Bond en de beheerraad van het Museum, met toevoeging van de heren Robert Van Belle, Frans Van Bost, Gaston Van Peteghem, André Verbeke en Gustaaf Weze.